

K Ī L U T I E S Ī B A S.
(Pfandrecht, zakladnoe pravo)

Tagad ķīlu tiesības sauc par "piesavināšanās" tiesībām, kuru definīcija ir šāda: Piesavināšanās tiesības ir absolūtas tiesības iegūt par īpašumu lietu vai lietas vērtību. Lietu tiesības ir absolūtas tiesības, bet ķīlu tiesības arī pieder pie lietu tiesībām, turpretim saistību tiesības ir relatīvas. Saistību tiesībās pastāv attiecības starp divām personām - parādnieku attiecības, kuras ir relatīvas. Piesavināšanās tiesības dod kreditoram tiesības: 1) piesavināties lietu; 2) piesavināties lietas vērtību. Tā tad piesavināšanās jeb ķīlu tiesības ir absolūtas tiesības, jo kreditoram ir tieša vara pār iekilāt lietu. Kreditoram nav brīv lietu lietot, bet ir tiesība ar lietu rīkoties, pārdot, atsavināt.

Ķīlu tiesību jēdziens.

Ķīla ir zināma drošība. Ķīlu dod, lai nodrošinātu zināmu prasību, vai saistību. Drošība saimnieciskā nozīmē, veicina kredīta attīstību. Salīdzinot ķīlu tiesības ar citām tiesībām, jākonstatē dažas savādības: ķīlu tiesības nav patstāvīgas, bet akcesoriskas tiesības. Lai ķīlu tiesības būtu iespējamas, nepieciešams zināms prasījums - parāds, kura nodrošināšanai nedibinājās ķīlu tiesības. (Sk. zīmējumu):

Apzīmējums: Ķīlu tiesības ir tā- prasījums. ķīla ķīlu tiesīb. prasījums.
das tiesības uz svešu lietu, kuras nodrošina kreditoram zināmu prasījumu. Ja parādnieks, aizņemoties zināmu summu, dod kreditoram solījumu - atmaksāt, tas ir par maz: nepieciešama arī parāda nodrošināšana. Kredīts atkarībā no nodrošinājuma var būt divējāds: 1) personālkredīts; 2) reālkredīts, kurš nodrošināts ar īpašumu. Personālkredīts tiek nodrošināts ar vienas vai vairāku personu galvojumiem. Tomēr viņš diezgan nedrošs, sevišķi ja parādnieks viens pats nodrošina kredītu. Kredīts visvairāk nodrošināts, ja par viņu atbild zināma lieta, īpašums - ķīla. Šo kredīta nodrošināšanas veidu daudzi par reālkredītu. Ķīlu tiesības savā attīstības gaitā pārdzīvojušas vairākus iekilāšanas veidus:

I. Ķīlu tiesības sirmā senātnē pastāvējušas fiktīvas pārdošanas veidā, t. i. pret aizdevumu atdeva lietu par īpašumu, līdz kānēr parāds bija atmaksāts. II. Romiešu tiesības lietu nodeva kreditora valdīšanā, bet īpašuma tiesības kreditors neieguva. Arī šis iekilāšanas veids parādniekam ļoti neizdevīgs, jo viņam tiek ņemta iespēja ar lietu rīkoties, to izmantot; piem.: ja lauksaimnieks pret aizdevumu iekilā mājās, viņš zaudē iespēju uz peļņu un līdz ar to zūd viņa maksāšanas spējas.

III. Jaunākā laikā ķīlu tiesībās izveidojušās tā saucamās hipotēkas. Hipotēka nodrošina ar lietu parāda atmaksu, nenododot lietu kreditora valdīšanā. Bet īpašnieks lietu patur pats savā rīcībā, lietošanā un izmantošanā. Hipotēku sistema apmierina ir kreditoru, ir debitoru prasības. Mūsu tiesības ienem vidēju stāvokli starp vecajām un jaunām tiesībām: pamats ir romiešu tiesības, bet noteikumi par hipotēkām pārņemti no Vācu tiesībām.

Ķīlu tiesību veidi Latvijas civillik.kop.

Mūsu civiltiesībās paredzēti trīs ķīlu tiesību veidi: 1) rokas ķīla (Faustpfand); 2) hipotēku ķīla; 3) antichretiskās ķīlu tiesības.

Rokas ķīlu tiesības nodibina uz kustamu mantu, nododot kreditoram lietu valdīšanā; piem.: lombardēšana. Hipotēkas ķīla ir galvenais iekilāšanas veids. Hipotēkas ir ķīlu tiesības uz "nekustamiem īpašumiem", kurus nenodod kreditora valdīšanā, bet iespēja izmantot paliek īpašniekam. Antichretiskās ķīlu tiesības ir ķīlu tiesības uz "augļus nesosu mantu". Šīs ķīlu tiesības var nodibināt kā uz kustamu, tā uz nekustamu mantu. Antichretiskās ķīlu tiesības savienotas ar valdīšanu - kreditors lietu valda; piem.: parādnieks iekilājis govi, kuru kreditoram tiesība - slaukt.

Hipotēka.

19. Hipotēka ir ķīlu tiesība uz nekustamu mantu. Izņēmums tiek taisīts ar kugiēm, kuri var tikt iekilāti hipotēku ķīlu veidā, kaut gan no tiesiskā viedokļa kugi ir - kustams īpašums. Pēc dažu valstu likumiem kugis ir arī vēl tagad kustams īpašums un hipotēkas nevar uzņemt. Tādēļ, lai apietu likumu ar likumu, pie iekilāšanas taisa fiktīvu pārdošanas līgumu, ar atzīmi, ka bijušais īpašnieks var katrā laikā kugi atpirkt atpakaļ. Slēdz vēl otru līgumu, kurš paredz, ka kugis paliek īpašnieka eksploatacijā. Pie mums likums grozīts un kugis var iekilāt pret hipotēku. Bet nekādā ziņā nevar hipotēkas ķīlā dot kustamu mantu. Pie hipotēkas lietas paliek ķīlas devēja valdīšanā un lietošanā. Lai parādnieks nevarētu kreditoram kaitēt, iekilājot īpašumu tālāk trešām personām, hipotēka jāieved zemes grāmatās. Sakarā ar to kreditors pilnīgi nodrošināts, ja tik viņš pats ir uzmanīgs un neizdod uz parak tālas hipotēkas.

Līdz 1889. g., kad tika izvesta lielā tiesu reforma, Latvijā pastāvēja generalhipoteka, kura, kā jau zināms, attiecās uz visu parādnieka nekustamu mantu. Tagad mūsu hipoteku sistēmā ieviests specialitātes princips, kurš pieļauj hipotekas uzņemšanu tikai uz vienu noteiktu īpašumu. Vēl bīstamākas bij klusās hipotekas; sevišķi sievām attiecībā uz pūrā ienesto mantu; bērniem - pret mantojumu. Pēc 1889. g. reformas tās vairs nav iespējamās.

Kīlu tiesību pamats.

Katram kīlu tiesībām pamatā ir zināms prasījums (parāds). Prasījums un kīlu tiesības var izcelties vienā un tai pašā laikā, vai arī dažādos laikos. Pie rokas kīlas tas skaidrā redzams; piem.: aizdod naudu un saņem kīlu, vai arī saņem no kreditora aizdevumu, bet kīlu dod tikai vēlāk. Kīlu tiesības var nodibināt arī nākotnes prasījumam. Piemēram kredithipotēkas kīla ir prasība, kas radīsies tikai nākotnē. Prasījums, kas saistīts ar kīlu, var būt kombinēts arī ar nosacījumu, vai termiņu. Tādā gadījumā kīlu tiesības stājas spēkā, nosacījumam iestājoties. Ja no prasījuma izrietošais darījums saistīts ar termiņu, kīlu tiesības stājas spēkā tūlīt reizē ar darījuma noslēgšanu. Pret prasījumu var celt iebildumus, bet to pašu var darīt arī pret kīlu. Kīlas priekšmets atbild tikai par prasījuma apmēru; turpretim kīla atbild par visu prasību jeb citiem vārdiem, kīlu tiesības ir nedalāmas. Kīla atbild netikvien par kīlas prasību, bet atbild arī par blakus prasījumiem; piem.: % etc. Kīlu tiesības izbeidzās ar prasības izbeigšanos. Novācijas gadījumā, kad agrākā saistība tiek izbeigta jaunā līgumā ceļā, prasība tiek izbeigta, bet kīlu tiesības tomēr paliek.

Kīlu tiesību priekšmets.

Lai nodibinātu kīlu tiesības, ir nepieciešams kīlu tiesību priekšmets. Citiem vārdiem vajadzīga lieta, kuru var iekīlāt. Pēc mūsu civiltiesībām kīlu tiesību priekšmets var būt: 1) noteikta atsevišķa nekustama lieta, 2) noteikta atsevišķa kustama lieta, un 3) tiesības; piem.: parāda prasība. Bez jau minētiem, kīlas priekšmets var būt arī kopīpašums. Kopīpašuma var iekīlāt visi kopīpašnieki kopīgi. Tomēr arī katrs kopīpašnieks atsevišķi var iekīlāt savu ideālo daļu. Tādā gadījumā kīla attiecās uz visām kīlas reālām daļām, bet tikai ideālās daļas apmērā. Kopīpašuma ideālās daļas vērtība var mainīties. Prasījuma piedzišanas gadījumā: Tā kā iekīlāto ideālo daļu pārdot nevar, tad pārdod visu īpašumu. Principā iekīlāt var tikai pats savu lietu. Pēc mūsu tiesībām kīlu tiesības pašam uz savu lietu var piederēt, ja bijušais kīlas kreditors iegūst lietu, kura viņam bij iekīlāta, par īpašumu. Viņš tad patērē savas prasības pret citiem kīlu devejiem.

Kīlu tiesību apmēri.

Kā jau redzējām, kīlu tiesības attiecās nevien uz pašu lietu, bet arī uz visiem lietas piegugumiem, augļiem, uz visiem piederumiem. Bet pie jau patērētiem augļiem kīlas kreditors vairs netiek klāt. Nekustams īpašums atbild par % līdz trīs gadiem.

Kīlu tiesību nodibināšana.

Kīlu tiesības var nodibināt vai nu labprātīgi, vai arī piespiedu kārtā. Lielais vairums kīlu tiesību tiek nodibināts labprātīgi ar tiesiskiem darījumiem: testamenta vai līguma ceļā. Piespiestās kīlu tiesības nodibinājas tiesas ceļā, uz tiesas sprieduma pamata. Kīlu tiesības uz lietām var nodibināt katrā darbības spējīga persona, kurai tiesība ar lietu rīkoties. Arī iegūt kīlu tiesības uz tiesiska darījuma pamata var katrā darbības spējīga persona. Kīlu tiesību nodibināšanai tiesas sprieduma ceļā uz likuma pamata iespējami divi gadījumi: 1) Ja sūdzētajam ir piespriests kāds nauda novērtēts prasījums, tad viņam ir tiesība pieprasīt, lai spēkā gājušo spriedumu - viņa prasību - ieraksta zemes grāmatās. Ierakstīta prasījumu tad sauc par tiesas hipoteku. 2) Tiesas hipoteka rodas vēl sakarā ar to, ka zināmām personām tiesība pārvaldīt cita mantu piem.: aizbildņiem. Ja aizbildnis nerīkojas ar pārvaldamo mantu korekti, aizbilstamo piederīgiem ir tiesība griezties pie bāriņu tiesas, ar kuras lēmumu ieraksta hipoteku zemes grāmatās, lai nodrošinātu aizbilstamā mantu līdz pilngadības sasniegšanai.

Kīlu tiesību izbeigšanās.

Kīlu tiesības izbeidzās sekošos gadījumos: 1) ar prasību, kuras nodrošinātas ar kīlu, izbeigšanos. Redzams, kīlu tiesības pilnīgi atkarājas no prasījuma liktena. Tomēr ir arī izņēmumi, kur kīlu tiesības nav atkarīgas no prasījuma liktena. Šis ir svarīgākais izbeigšanās gadījums.

2) Ar kīlas pārdošanu no kreditoru puses. Šis kīlu tiesību izbeigšanās veids ir svarīgākā kreditora tiesība. Kustama manta var tikt iekīlāta vienā un tai pašā laikā tikai vienai personai - kreditoram, kurš parāda nesamaksāšanas gadījumā lietu var pārdot tālāk. Turpretim nekustamu mantu vienā un tai pašā laikā var iekīlāt daudziem kreditoriem. Tādēļ patēicoties hipoteku sistēmai, te iespējamās dažādas varbūtības. Skat. zīmējumu.

1.hip.	Ia.	10.100.-
2.hip.	B.	1.000.-
3.hip.	C.	5.000.-
4.hip.	D.	100.000.-

Zīmējums attēlo nekustamu īpašumu, kurš apgrūtināts ar četrām hipotēkām. Citiem vārdiem, nekustamam īpašumam ir četri kreditori.

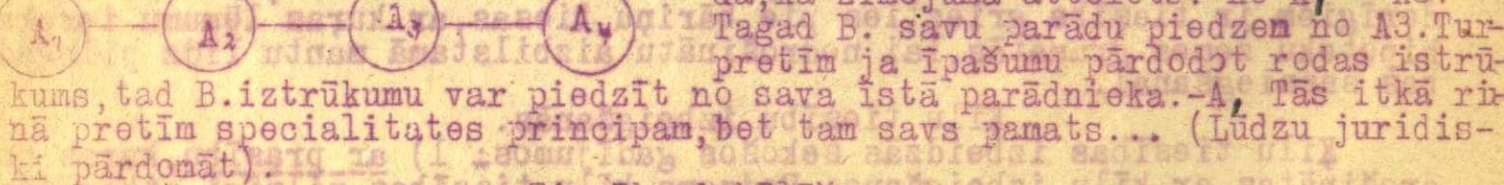
Kādam no kreditoriem pieprasot īpašuma pārdošanu, sekas var būt dažādas: a) ja pārdošanu pieprasa pirmais kreditors, tad īpašumu pārdod, ievērojot prioritātes principu; b) ja pārdošanu pieprasa trešais kreditors, tad hipoteka izbeidzās līdz ar to arī ceturta, bet ne pirmam un otram, kuriem tiesība pārņemt uzteikto hipoteku. Uz kreditoru savstarpējas vienošanās pamata hipotēku vietas var pārcelt, bet tāda pārcelšana ievadama zemes grāmatās. c) ja pārdošanu pieprasa ceturtais kreditors, tad pārējie var vai nu hipotēku pārņemt, vai arī īpašumu pārdot.

- 3) Kīlu tiesības izbeidzās ar nosacījuma vai termiņa izbeigšanos.
- 4) Ja izbeidzās iekilātāja paša tiesības uz iekilāto mantu.
- 5) Ar iekilātās lietas bojā iešanu. Bet jāpieliek no bojā gājušās lietas pāri kāda daļa, tad kīlu tiesības pāriet uz šo daļu. Ja lieta atjaunojās, kīlu tiesības atdzimst. Turpretim ja lieta gājuse bojā, kīlu kreditoram tiesība uz apdrošināšanas sumu. Tas paredzēts civillikuma kopoējuma 19.pantā, bet tikai tādā gadījumā, ja nerunā pretī apdrošināšanas biedrības statuti.
- 6) Ar konfuziju jeb sakritumu, t.i. ja līdzšinējais kīlas kreditors un parādnieks apvienojās jeb sakrīt vienā personā.
- 7) Kīlu tiesības izbeidzās arī ar kreditora atteikšanās no savām tiesībām, bet šai atsacīšanās jābūt noteiktai un atklātai. Turpretim noilguma ceļā kīlu tiesības neizbeidzās.

Kīlas devēja unņēmēja tiesības.
Kīlas devēja jeb parādnieka tiesības - ir sekošas: 1) viņam pieder īpašumā tiesības, valdīšanas un lietošanas tiesības uz nekustamo īpašumu. 2) Vindikācijas sūdzība - tiesība savu lietu atprasīt no trešām personām. 3) Tiesība rīkoties ar savu lietu; noteikt par savu lietu, savu īpašumu: pārdot un apgrūtināt. Lietu var piešķirt citai personai, nemazinot lietas vērtību. Zervitutu kīlas devējs nedrīkst piešķirt. Tam ir savs hipotekārisks pamats, jo zervituts var īpašuma vērtību ievērojami samazināt, atstājot pārdošanas gadījumā kreditoram tikai kailas īpašuma tiesības. Šācītais paredzēts 1260.pantā.

Kīlasņēmēja jeb kreditora tiesības - ir šādas: 1) pārdot kīlu, ja viņa prasījums netiek apmierināts. Tomēr kīlū nevar pārdot pirms termiņa notecēšanas. No pārdošanas glābj vienīgi visa parāda nomaksāšana. 2) Kīlu jāpārdod tiesas ceļā - atklātā izsolē.

Pārdošanas sekas ir: no kīlu tiesībām brīva lieta pāriet uz pircēju ar īpašuma tiesībām. Ja pircējam atņemtu pirkumu, tad par to atbild kīlū devējs. Ja par pārdoto mantu ieņemta lielāka suma nekā apgrūtinājums, tad pārpalikumu saņem parādnieks. Ja ieņemta suma nededz apgrūtinājumu, tad no parādnieka pārējās mantas iztrūkumu piedzīt nevar (specialitātes princips), bet zaudējumus jānes kreditoram. Kreditoram ir tiesība pašam iegūt lietu, piedaloties vairāksolīšanā. Ja publiska izsole nenotiek, tad kreditoram tiesība īpašumu iegūt par sumu, ar kādu iekilātais īpašums būtu nācis uz solīšanu, t.i. solīšanas sākuma sumu, kura pa lielākai daļai atbilst apgrūtinājuma sumai. Turpretim kreditora pienākums - ar paziņojumu parādnieku brīdināt. Kā jau zināms, kīla uz nekustamiem īpašumiem ir nodrošinājums zināmam prasībam - parādam un to sauc par obligāciju. Apskatīsim apgrūtinātu nekustamu īpašumu - īpašnieku vairākkārtējas maiņas gadījumā: A-īpašnieks, parādnieks; B-kreditors, kura stāvoklis ir sevišķi interesants pret īpašnieka maiņu. Pienemsim, ka īpašuma pārēja bijuse tāda, kā zīmējumā attēlots: no A₁ - A₃.

Tagad B. savu parādu piedzē no A₃. Turpretim ja īpašumu pārdodot rodas istrūkums, tad B. iztrūkumu var piedzīt no sava istā parādnieka. -A, Tās itkā rīnā pretim specialitātes principam, bet tam savs pamats... (Lūdzu juridiski pārdomāt).

Tiesību iekilāšana.
Apskatot kīlu tiesību priekšmetu redzējam, ka pēc mūsu civillikuma arī tiesības var iekilāt; piem.: parādu prasības. Ja kreditors savu prasību iekilājis, tad viņam jāpaziņo par notikušo parādniekam. Tādā gadījumā kreditors vēl var pieprasīt no parādnieka tikai % -augļus. Turpretim pašu parādu pirmam kreditoram vairs nevajaga maksāt. Kīlu hipotēku prasības tiek apmierinātas pēc prioritātes principa. Katram kīlu kreditoram pieder pilnīgas kīlu tiesības, tādēļ arī savu prasījumu nokārtošanā viņš neinteresējas par pārējiem kreditoriem. Tālāk stāvošas hipotēkas kreditora stāvoklis ir neizdevīgāks; viņam tikai tiesība

uz pārpalikumu, kas palicis pēc pirmo hipoteku prasību apmierināšanas. Tā tad te stingri ievēro prioritātes principu. Tomēr ķīlu tiesībās ir iespējama vienošanās par prioritāti: pirmais hipotēkas kredītošs nostājas ceturtnā vienā etc.

Rokas ķīla. L. O. Inž. zin. fak. bibliotēka.

Ķīlu tiesības uz kustamu mantu ir rokas ķīla. Ķīlas nēmējs - kreditors iegūst "valdīšanu". Pēc rokas ķīlas valdīšana ir svarīgākais moments. Pazīstamākais un visplašāk pielietotais rokas ķīlas veids ir lombardēšana. Rokas ķīlas tiek nodibinātas labprātīgi uz tiesiska darījuma pamata: līguma vai citādi. Bet nepieciešami vajadzīga valdīšanas nodošana. Rokas ķīlas priekšmets var būt tikai kustama lieta un tiesībā ietveroši dokumenti: obligācijas, uzrādītāja vērtspapīri. Lietas, kuras kāda persona labprātīgi izlaiduše no savām rokām iekilājot, paliek kā ķīla spēkā.

Svešas lietas iekilāšana.

Attiecībā uz svešu lietu iekilāšanu mūsu civilkodekss paredz: 1) Ja lieta nolaupta vai nozagta un iekilāta, tad tādu lietu ķīlas nēmējam jānodod lietas īpašniekam - bez atlīdzības; 2) Ja īpašnieks pats uzticējis lietu trešai personai, kurai to iekilājusē, tad ķīlas nēmējs var prasīt atpakaļ aizdoto sumu. Tāpat amatnieki un pārdevēji nedrīkst iekilāt uzticētas lietas.

Ķīlas nēmēja tiesības.

1) tiesība ķīlu valdīt, aizturēt līdz pilnīgam prasījuma apmierinājumam, 2) tiesība aizturēt ķīlu arī citu prasību apmierināšanai, ja tādas būtu. Turpretīm ķīlu lietot kreditors nedrīkst. Lietot ķīlu var tikai tad, ja par to ir sevišķa noruna. 3) Tiesība pārdot ķīlu, ja prasījums netiek apmierināts. 4) ja iekilāts kāds parādu prasījums, tiesība uz % %. 5) tiesība iekilāt ķīlu citam, bet ne ilgāki par norunāto termiņu.

Ķīlas nēmēju pienākumi.

ir šādi: 1) rūpēties par ķīlu kā labam saimniekam, atbildot par katru savu vainu. 2) ķīlas nēmējam jāatbildzina lietas bojāšanās, bet nav jāatbild par nejaušu gadījumu. 3) nedrīkst lietot ķīlu, ja nav sevišķa nolīguma. Ja kreditors lietu būtu lietojis, viņam jāatbild arī par nejaušu gadījumu. 4) kreditoram jāatdod ķīla pēc prasījuma apmierināšanas. 5) Prasība uz ķīlas izpirkšanu - nekad nenocilgst. Ja iekilātā lieta pārdota, kaut arī bez ķīlas devēja piekrišanas, atklātā izsolē, ķīlu tiesības izbeidzās.

Antichretiskās ķīlu tiesības. L. O. Inž. zin. fak. bibliotēka.

Antichretiskās ķīlu tiesības ir trešais ķīlu tiesību veids pēc mūsu civilkodeksa. Antichretiskās ķīlu tiesībās kreditoram ir tiesība augļus nesošu lietu valdīt, saņemt augļus un ienākumus. Šīs tiesības var nodibināt kā uz kustamu, tā nekustamu augļus nesošu mantu. Augļus kreditoram tiesība ievākt, bet viņam jāatbild arī par neievāktiem, saņemamiem augļiem. Vispār kreditora atbildība tāda pat, kā pie rokas ķīlas. Bet iespējama vēl cita norma, ka augļu vietā - kreditors saņem % %. Te jau būs darīšana ar uzrādītāja vērtspapīriem vai citiem. Vispār jāsaprot, ka ķīlu tiesības ļoti vecas un viņam ļoti raibs mūžs. Sevišķi pēdējos gadu desmitos ķīlu tiesības gājušas milzīgiem soļiem uz priekšu. Attiecībā uz nekustamu mantu ķīlu tiesības cenšās kļūt par patstāvīgām tiesībām (Skat.: Ķīlu tiesību jēdziens). Hipotēku tiecās padarīt neatkarīgu no pamatprasības. Sakarā ar to ķīlu tiesības diezgan nedrošas. Tagad pazīstami vairāki hipotēku ķīlu veidi:

- 1) nodrošinājuma hipotēka. Hipotēku dod, lai nodrošinātu kreditora prasījumu.
- 2) apgrozības hipotēka. Tās ir tādas hipotēkas, kuras, pārejot trešai personai rokās, kļūst itkā par vekseli, par uzrādītāja vērtspapīri.
- 3) zemes parāds. (Grundschild). Pieņemsim tāds zemes garāds nav iespējams, bet gan Vācijas un Šveices kodekses. Pēc mūsu civilkodeksa iespējama vienīgi nodrošinājuma hipotēka.

Izpirkuma tiesības.

(Näherrecht, pravó vykupa)

Izpirkuma tiesības zaudējušas savu galveno nozīmi, jo ar 1919. gada likumu viņas atceltas. Izpirkuma tiesību princips ir tāds, ka persona kurai piederējas kāds nekustams īpašums, var atgūt to atpakaļ. Tādas izpirkuma tiesības pēc mūsu tiesībām bij ļoti plašas. Senāk izpirkuma tiesības bija plasi pazīstamas sevišķi muižniecības aprindās, lai uzturētu zināmu ģimenes slavu, kā arī lai nodibinātu sev zināmus kaimiņus pa labi un kreisi. Izpirkuma tiesību definīcija ir šāda: Izpirkšanas tiesības ir tiesības iegūt otra atsavinātu nekustamu īpašumu, nobīdīt pie malas tā ieguvēju uz priekšrocību pamata un iestājoties ieguvēja tiesībās. Izpirkuma tiesības var nodibināt ar likumu, testamentu, vai līgumu, ierakstot par to zemes grāmatās. Izpirkuma tiesības izbeidzās: 1) ja līgums pirms izpirkšanas tie-

sas ceļā atcelts; 2) ja pircējs no savām tiesībām atsakās; 3) no ilguma ceļā.

1) mantinieku izpirkuma tiesības: tuvākie asinsradinieki var izpirkt nekustamu īpašumu, ja to atsavina tālākam radiniekam jeb svešai personai; 2) zemes īpašniekam tiesība izpirkt ēkas, kuras sveša persona cēluse uz viņa zemes (skt. obroka tiesības) 3) Kopīpašnieka tiesības, ja kopīpašuma ideālās daļas ieguvējs ir sveša persona. 4) Ielas kaimiņu izpirkšana (Bauskā, Jelgavā u.c.) - katram nekustama īpašuma īpašniekam, ja viņš savu īpašumu grib pārdot, jāpiedāvā to saviem kaimiņiem: vispirms pa labi, pēc tam pa kreisi. Ja tie atteicās, tad tikai var pārdot svešam personām. Tagad tas viss atcelts. Palikušas spēkā tikai izpirkšanas tiesības pie kopīpašuma dalīšanas - pārdošanas gadījumā. Tā tad no visām izpirkšanas tiesībām palicis pāri tikai 1677. pants, kurš runā par kopīpašnieku izpirkšanas tiesībām. Izpirkšanas tiesības nevajaga samainīt ar pirkšanas tiesībām, kuras ir relatīvas tiesības.

Pirkšanas tiesības ir priekšrocības tiesības iegūt par īpašumu nekustamu un nekustamu mantu par cenu, kāda sapenta īpašumu pārdodot.

PERSONĪGAS TIESĪBAS.

Latvijas kodeksā par personīgām tiesībām sevišķas nodaļas nav. Tādēļ par šo jautājumu materiāla ļoti maz. Viss, ko persona ražojuse savām gara spējām, pieder pie personīgām tiesībām. Autoru tiesības arī ietilpst personīgās tiesībās. Autoru tiesības nav "radušās ieraduma ceļā", bet jaunākā laikā mākslīgi radītas. Viņas radušās 15. g. s. Autoru tiesības arī vēl mūsu dienās ir juristu strīdus ābols, jo daudzi ievērojami civilisti izturās diezgan skeptiski pret šīm tiesībām. Tādēļ par autoru tiesībām izveidojušies vairāki uzskati: 1) Vecākais autoru tiesību uzskats: "autora tiesības ir īpašuma tiesību veids." Šis uzskats neiztur kritiku. 2) Jaunākais uzskats: "autoru tiesības ir personīgas tiesības!"

Autoru tiesību vēsture. Grieķiem un romiešiem autoru tiesību jēdziens pilnīgi svešs. Tai laikā autora vienīgais atalgojums - slava, lauru vainags, nemirstība, bet materiāla atlīdzība bija pilnīgi izslēgta. Autoru tiesības vēl neattīstās arī vidus laikos, jo grāmatu pavairošana bija ļoti grūta. Grāmatas pavairoja pārrakstīšanas ceļā klosteros un tādēļ grāmatas bija ārkārtīgi dārgas. Turpretī autoru tiesības materiālu labumu nesniedza. Tikai vidus laiku beigās, kad Gutenbergs bij izgudrojis grāmatu iespiešanu, sāka parādīties autoru tiesības. Sākot ar 1491. gadu rodas zināmas prioritātes privilēģijas, lai aizsargātu autoru un izdevēju. Krievijā 1828. g. izdeva pirmos noteikumus par autoru tiesībām. Krievijas vedais autoru tiesību likums bij ļoti vājš un primitīvs. Beidzot starptautiskie motīvi spieda Krieviju grozīt šo likumu. Tas saprotams, jo ārvalstis taču var interesēt, lai maksā viņu autoriem atlīdzību, ja grib tulkot ārzemju autoru darbus un izplatīt.

1911. g. 20. martā Krievijā tika izdots jaunais autoru tiesību likums. Šis ir ļoti progresīvs un labs likums. Viņš mūsu civillikumu kopojumā nav, atrodamš, bet ievietots Krievijas likumu kopojumā X sējuma I daļā no 695. - 695. panta. 709. panta piezīmē teikts, ka attiecībā uz Baltijas gub. spēkā šis likums. Latvijā 1911. g. 20. marta likums arī spēkā.

Autoru tiesību priekšmets. 1) Literariski ražojumi; 2) Muzikaliski ražojumi; 3) Tēlojošās mākslas ražojumi; 4) Fotografiskie un tamlīdzīgi ražojumi.

Literariski ražojumi. Tie ir literariskā formā ietērptas domas. Citiem vārdiem: zināmā formā ietērpts gaņģīgas radīšanas produkts, kā rakstiskā, tā mutiskā veidā. Robežu, kur sākas literarisks ražojums un kur beidzās, diezgan grūti noteikt. Literariskos ražojumos ietilpst: 1) tautas gara mantu krājumi; 2) veci rokraksti; 3) laikraksti; žurnali; almanachi; 4) dienas grāmatas; 5) privātas vēstules. Te autoru tiesības pieder divi personām: adresatam un adresantam. Tikai ar abu atļauju vēstules var publicēt.

Muzikaliski ražojumi. Muzikāli ražojumi ir skaņu savienojumi pēc ritma, melodijas un harmonijas likumiem. Transkripcija nav atļauta. Transkripciju nevajaga samaisīt ar variāciju, kura atļauta. Izvilkumi arī tiek aizsārgāti.

Tēlojošās mākslas ražojumi. Šai nozarē ietilpst glezniecības, skulptoru, arhitektūras un tamlīdzīgi ražojumi. Ar šo ražojumu pārdošanu autoru tiesības nav izdzēšamas, izņemot gadījumu, ja pārdod pasūtītu portreju, vai skulpturu, ar kuras iegūšanu pariet arī autora tiesības uz pircēju.

Autora tiesību nodibināšana. Līdz ar ražojuma radīšanu tālīn nodibinājās autoru tiesības. Izpē-

mums ir fotografiskie un tamlīdzīgie ražojumi, kuriem, lai nodibinātos autoru tiesības, jābūt apzīmētiem ar firmas vārdu un gadu. Uz pasūtītiem uzņēmumiem autoru tiesības pieder pasūtītājam, bet ne fotografam.

Autoru tiesību subjekts.

Pirms apskata pašu autora tiesību subjektu, jāzin, uz kādiem sacerējumiem autoru tiesības spēkā. Autoru tiesības tiek atzītas: 1) uz ražojumiem, kuri iznākuši Latvijā - visiem autoriem, 2) attiecībā uz tiem, kuri izdoti ārzemēs - visiem autoriem, Latvijas pavalstniekiem, 3) attiecībā uz rokrakstiem autoru tiesības spēkā rokrakstu īpašniekiem. Autoru tiesību subjekts pretams, ir pats autors. Autors ir tas, kura vārds atzīmēts uz ražojuma.

Autors ir: 1) darba sacerētājs, radītājs; 2) tulkotājs, attiecībā uz tulkojumiem; 3) krājējs, vai apstrādātājs, attiecībā uz tautas garantām; 4) krājumu un kopojumu līdzstrādnieki; 5) fotogrāfs, kinofilmu īpašnieks; 6) portrejas vai krūšu tēla pasūtītājs. Dažreiz vienam ražojumam ir vairāki autori. Tas nāk priekšā piem.: muzikā. Literariskiem ražojumiem aizsardzības laiks tāks nekā citiem. Autoru tiesības iedala: 1) pirmējās; 2) atvasinātās. Pirmējās autoru tiesības pieder pašam autoram, sacerētājam. Atvasinātās - piem.: krājējiem, redaktoriem, attiecībā uz žurnālu etc. Pirmējās autoru tiesības tiek aizsargātas autora dzīves laikā un vēl 50 gadus pēc nāves. Atvasinātās - tikai pēc darba iznākšanas. Noilgums literariskiem ražojumiem sāk tecēt: grāmatām - priekš katra sējuma; periodiskiem izdevumiem - katram numuram; brošūrām - no pēdējās brošūras iznākšanas.

Autoru tiesību saturs.

1) Mantiskie labumi: autors, izdodot ražojumu, gūst zināmus materiēlus labumus. 2) Personiskais elements: autora ražojums ir itkā izplūdums no viņa personības - itkā personas papildinājums. Autoru tiesībām ir viena pozitīva un negatīva puse. Pozitīvā puse ir tā, kā autoram tiesības izlietot to, ko autora tiesības dod; piem.: atļūtas variācijas no cita ražojumiem; novilkumi personīgai lietošanai etc. Negatīvā puse; autors var neatļaut izdot kādu darbu, kā arī var noliegt kādu ražojumu pārveidot, pārgrozīt un tulkot. Izvilkami jeb citējumi - pēc mūsu civillikuma atļauti, ja nepārsniedz vienu druhas loksni. Tāpat kopijas noņemšana nav autoru tiesību pārkāpums; piem.: nošu kopājas. Arī runas var atstāstīt, arī iespiest, bet izdot runu krājumu, drīkst tikai pats autors, vai ar viņa atļūju. Attiecībā uz laikrakstiem un žurnāliem pastāv sevišķi noteikumi: dienas ziņas var pārdrūkāt, bet ne ātrāk kā pēc 12 stundām. Specialziņojumus var pārdrūkāt ne agrāk kā pēc 18. stundām. Likumprojekti un likumi nav autoru tiesību priekšmeti. Attiecībā uz muziku ir pieļauta patarīnāšana, bet vajadzīga sava variācija. Tēlojošās mākslas vienas nozares darbu var pārstrādāt otrā nozarē; piem.: no gleznas var izveidot tēlu. Autoru tiesības tiek nodibinātas un izceļās brīdī, kad zināma doma tiek ietērpta literariskā formā. Autoru tiesību aizsardzību bauda jau manuskripts. Izņēmums ir fotografiskie uzņēmumi, jo uz viņiem jābūt fotogrāfa vārdam un gada skaitļiem.

Autoru tiesību pāreja.

Ir divi gadījumi: 1) autoru tiesību pārejas nodrošināšana ar līgumu un 2) pāreja uz nantošanas tiesību pamata.

Autora tiesību pāreja uz līguma pamata.

Autors var nodot savu tiesību izlietošanu trešām personām. Tomēr viņš var nodot tikai mantiskās tiesības. Autora tiesības var nodot tālāk tikai uz līguma pamata, kuram vajadzīga rakstiska forma. Tā tad autora tiesības vajadzīga rakstiska darījuma forma. Pēc likuma autors var saistīties ar līgumu tikai uz 5 gadiem. Ja autors nodevis savas tiesības izdevējam, kurš grib tās nodot tālāk trešām personām, tad vajadzīga autora atļūja. Pretējā gadījumā autoram tiesība no līguma atkāpties.

Līguma saturs.

Autors apsolās savu darbu nodot izdevēja rīcībā. Izdevējs apsolās darbu izdot un izplatīt. Bet ka autoram nākas honorārs, to likums nerezunē. Autoram tiesība no līguma atteikties, ja izdevējs darbu nav zināmā laikā izdevis. Visvēlākais termiņš izdošanai 3 gadi. Autoram nav tiesības izdot jaunu izdevumu pirms visi pirmais izdevuma eksemplari nav izpārdoti un pirms nav pagājuši 5 gadi. Tomēr autora var nepārdotos eksemplarus pats izpirkt.

Kā redzējām uz izdevēju pāriet tiesības autoru tiesības izmantot - mantiskās tiesības, bet pašas "autoru tiesības" nepāriet. Ja līgumā eksemplaru skaits nav minēts, izdevējs iegūst tiesības, attiecībā uz literariskiem ražojumiem, izdot 1200 eksemplarus, bet attiecībā uz notīm - iegūst tiesības uz 200 eksemplariem. Izdevniecībai nav tiesības sacerējumu dramatizēt, pārgrozīt un pārļābēt, izņemot acīmredzamas kļūdas, kurās autors pats būtu izlabojis. Bezizdevēja līguma autora tiesības figurē vēl konkrītas līgums. Ar šo līgumu arī notiek pārdotas autoru tiesības, bet tikai zināms

ekseplaru skaits pārdošanai, par ko pārdevējs saņem komisiju.

Autoru tiesību pārēģa mantošanas ceļā.

Principā pastāv autoru tiesību pārēja vispārējā kārtībā. Bet likums uzskaita dažus izņēmumus: 1) ja autoram nav asinsradnieku, tad autoru tiesības pilnīgi pāriet uz pārdzīvojošo laulāto; 2) ja vienīgie mantinieki ir vecāki, tad uz viņiem pāriet pašas autora tiesības. 3) ja manto kopā, vecāki un laulāts draugs, tad viņi iegūst autoru tiesības uz kopīpašuma pamatu. 4) ja autoram nav neviena mantinieka, tad manta kļūst par bezmantinieku mantu, kuru pārņem valsts. Pašas autoru tiesības izbeidzās: brīvi tagad var izdot mirušā autora ražojumus. Uz autora tiesībām nevar vērst tā saucamo piespiedu piedzīšanu. Autoru tiesības nav pieietanas parāda piedzīšanai. Piedzīšanu var vērst tikai pret jau izmantošanai nodotām autoru tiesībām. Tā tad autoru tiesības paliek neaizskāramas.

Autoru tiesību izbeigšanās.

Autoru tiesībām vajadzētu būt mūžīgām. Tomēr tā nav, jo autoru tiesības aprobežotas ar zināmu termiņu. Tā tad autoru tiesības izbeidzās ar termiņa noteikšanu un tas savs sabiedriska pamats; piem.: lai sprautu robežas autora lielājiem honorāriem, kas traucē zināma darba iegūšanu plašākā masām. Sacītais sevišķi attiecās uz muziku; piem.: operām, kuru honorāri ir milzīgi. Pašas autoram dzīvojot, autoru tiesības viņam vienmēr pastāv, bet pēc autoru nāves likums nosaka termiņu, līdz kuram laikam autora tiesības spēkā. Daudzreiz autora ražojumi gūst atziņību tikai pēc paša autora nāves un tad bieži mantinieki iegūst lielus honorārus gluži nepelnīti. Noilguma termiņš autoru tiesībām dažādās valstīs dažāds: Meksikā - pastāv mūžīgi. Spānijā - 80 gadi; Vācijā - 30 gadi; Latvijā - 50 gadi, rēķinot no autoru nāves dienas. Ja vienam darbam būtu bijuši vairāki autori, tad autoru tiesības izbeidzās ar pēdējā autora miršanu. Autoram 10 gadu laikā pieder vienīgais tulkošanas tiesības, ja viņš to sāk izmantot ne vēlāk kā 5 gadu laikā no iespiešanas. Autora tiesības var izbeigties ar 1. janvārī 1. gada, kad autors miris vai sacerējums iznācis. Fotografiskie ražojumi tiek aizsargāti tikai 10 gadus, bet ievietoti krājumos, viņi bauda 25 gadu aizsardzību. Vispār atvasinātās autoru tiesības bauda 25 gadu aizsardzību. Literāriskie krājumi tomēr bauda arī 50 gadu aizsardzību.

Autoru tiesību aizsardzība.

Autors aizsargāts kā kriminālā, tā civilā kārtā. Kriminālā ceļā autoru tiesības aizsargātas ar 1903. g. sodu likumu 620.-623. pantiem. Kriminālprasību var celt šais pantos paredzētā kārtībā. 620. pants skan: "kas tīši pārkāpis autoru tiesības, tad sodams ar Ls. 500.- jeb 14. dienām aresta.

Civilā aizsardzība.

Civilā aizsardzība notiek sūdzības jeb prasības ceļā. Prasību jācēl pret personu, kura autora tiesības pārkāpuse, nolūkā dabūt zaudējumu atlīdzību. Ja kāds autoru tiesības pārkāpj labā ticībā, tad viņš atbild tikai nodarīto zaudējumu apmērā. Ja autoram pašam nav iespējams noteikt zaudējumu apmērus, tad to noteic tiesa pēc taisnīga ieskata. Autore var prasīt, lai viņam nepārdotos eksemplarus izdod, pēc taisnīga atlīdzinājuma, vai iznīcina. Tāpat autors var prasīt, lai tiktu iznīcinātas klīšejas un stereotipi. Mūsu civillikumu kopojumā pie 709. panta atrodami norādījumi, kur atrodams likums par autora tiesībām.

Latvijas valsts speka vai Latvijas valdības izdotie notarietu noteikumi: Notāra funkcijas izpilda - notāri. Bez tam vēl ir vietējais mērtiesnesis, kuram arī tiesība uz notāra funkciju izpildīšanu, ja kādā vietā notāru nav, bet ar naziem aprobežojumiem: mērtiesnesis nedrīkst sastādīt notarielus aktus. Ari pagasta darbvedis, izņemot notarielus aktus, drīkst izpildīt notāra funkcijas; piem.: vienkāršo vekseļu protestu.

Notārs - valsts ierēdnis. Viņa tiesības un pienākumi atrodami notarietu noteikumos. Notāru skaits noteikts un viņi atrodas apgabaltiesas uzraudzībā. Notāra skaitu nosaka: tieslietu, iekšlietu un fināsu ministri. Par notāriem var būt tikai Latvijas pilsoņi, kas neieņem nevienu citu amatu. Bet mūsu likums neprasa nekādu speciālu izglītību, nekādu izglītības cenzu. Notāra kandidātam tikai jāiztura pārbaudījums pie Apgabaltiesas. Latvijas notāri ir nevien bez augstskolas, bet provincē pat bez vidusskolas izglītības. No notāra tiek prasīta drošības nauda: Rīgā Ls. 10.000.- Jēlgavā, Liepājā un Daugavpilī Ls. 3000.- un pārējās vietās Ls. 2000.- Notāra iecelšana atkarājas no tieslietu ministra. Atļaut notāru var ar apgabaltiesas spriedumu. Notārs var izpildīt notāra funkcijas tās Apgabaltiesas rajonā, pie kuras viņš pieder, bet nekrit svarā, kur dzīvo personas, kas pie viņa griežas. Notāra darbība ir dienesta noslēpums; atklāt nekā nedrīkst. Katram

notaram savs zīmogs, no kura paraugs glabājās uzraugu iestādē. Ja notārs mirst, tad zīmogs mirst līdz ar viņu. To apgabaltiesa nopem un uz ātru roku iznīcina. Visa notāra darbība iekārtota stingri noteiktās un likumā paredzētās grāmatās, kur pat rindīņu skaits noteikts. Pilnās grāmatas viena gada laikā jānodod zemes grāmatas nodaļā, kurā tās uzglabā archivā. Pēc mūsu tagadējiem likumiem notāram nav vietnieka, bet ja viņš slims, tad ar Apgabaltiesas atļauju var pielaist vietnieku, bet garantijas kārtībā.

Zemes grāmatu nodaļas.

Tās pastāv pie Apgabaltiesām. Zemes gr. nod. noteikts zināms darbības rajons. Tomēr Vidzemē ir tikai 2 zemes grāmatu nodaļas, Kurzemē 6 nodaļas. Nodaļas priekšgalā atrodas priekšnieks - Valmieras zemes grāmatu nodaļā ir arī palīgs. Tad seko zemes grāmatas nodaļu sekretāri, kuri pirms kara bij ar augstskolas izglītību. Tas liels un svarīgs amats un turklāt ļoti ienesīgs: pirms kara Rīgas Apgabalt. zemes grāmatu nod. sekretārs pelnīja ap 80.000 rubļ. gadā. Pie zemes grāmatu nodaļas pastāv archive. Uzraudzība par zemes grāmatu nodaļām pieder Apgabaltiesām.

Kā var pārsūdzēt notāra darbību.

Kad notārs atteicās kādu darbību vai aktu izdarīt, tad sūdzība jāiesniedz Apgabaltiesai, bet 2 nedēļu laikā. Rakstot sūdzību uz Apgabaltiesas vārdu, tā jāiesniedz notāram pašam, kuram tā ne vēlāk kā 7 dienu laikā jāiesniedz Apgabaltiesā ar paskaidrojumu. Ja arī Apgabaltiesa noraida akta atzīšanu, pārsūdzēt var senātā. Bet ja Apgabaltiesa apstiprina notāra rīcību - lieta izbeigta, un pārsūdzēt vairs nevar. Zemes grāmatas nodaļas priekšnieka rīcību pārsūdzēt var Apgabaltiesā, bet ne vēlāk kā 7 dienu laikā sūdzība jāiesniedz priekšniekam pašam, kurš to iesniedz Apgabaltiesai. Sūdzības par sekretāru jāiesniedz priekšniekam pašam, kurš tad izlemj!

Notāra darbības aploks un iekārta.

Visas notariata funkcijas paredzētas likumā: 1) notārs noslēdz aktus, 2) izdod izrakstus no aktu grāmatas un aktu norakstus, 3) izdara apliecinājumus, 4) pieņem glabāšanā privātpersonu iesniegtos aktus un testamentus, 5) noslēdz sastāda mantojuma dalīšanas līgumus. Par notarieli noslēgtu aktu sauc tēdu, kurā "originals" ievests aktu grāmatā. Tādi notarieli akti nevar tikt viltoti, tad ir, ja nenotiek viltojums pašā grāmatā. Klienti dabon tikai izrakstus no aktu grāmatās. Sajā formā var noslēgt ikvienu tiesisku darījumu, bet nepieciešams tas nav. Notariela forma Vidzemes pilsētās vajadzēja, noslēdzot sekošus darījumus: 1) testamentu, 2) mantošanas līgumu, 3) laulības līgumu, 4) līgumu par dažādu laulību bērnu pielīdzināšanu. Daži akti pie notāra jāapliecina; piem.: līgums, kuru noslēgšanu apliecina notārs. Dokumentiem jāiet caur notāra registri, kurā visi ievedami. 1) izlīgumi par nākošām laikiem novēlētām uzturu naudām. - aplimentiem. 2) laulības līgumiem, izņemot Vidzemes pilsētas, nav vajadzīga notariela forma. Visos aktos jāatzīmē laiks un notāra klienta vārds un adrese. Akts notāram jāparaksta. Uz visiem norakstiem vajaga būt registra numuram un parakstam. Notāram jā rūpējās par to, lai sīki apzīmē personu identitāti. Ja notāram klienti personīgi pazīstami, viņš to atzīmē, ja nav pazīstams, tad identitāte jāapliecina no 2 personām, uzrādot pasi. Notārs nedrīkst noslēgt līgumus sev un savai sievai. Noslēdzot aktu, jānoskaidro: 1) personas identitāte un 2) personas darbības spēja. Pie katra akta noslēgšanas vajaga būt klāt 2 lieciniekiem, bet pie testamenta vajadzīgi 3 liecinieki, kuri var apliecināt personas identitāti. Ja vīrs ar sievu grib noslēgt tiesisku darījumu, tad bez jau parastiem 2 lieciniekiem sievai vajadzīgs vēl viens asistents (prātīgs cilvēks). Tā tad pavisam figurē 5 personas.

S A I S T Ī B U T I E S Ī B A S I

Saistību tiesību jēdziens.

Vārds "saistība" ir jauns vārds, kurš grib izteikt to pašu ko objazatelstvo. Saistību tiesības krievu valodā sauc: Objazatelstvennoe pravo jeb pravo trebovanjija; vācu valodā; Obligationenrecht jeb Recht der Forderungen. Saistību tiesības ietilpst mūsu civillikumu kopojuuma IV grāmatā no 2907. - 4600. pantiem. Saistība ir tiesiska attiecība starp divām personām: parādnieku un kreditoru (Schulden verhältniss). Skat. šemu:

krēditors (C) saistība. (P) debitors. Civiltiesiskais apzīmējums ir šāds: Saistība ir tāda tiesiska attiecība starp divām personām, no kurām vienai personai - kreditoram tiesība kaut ko prasīt un otram personai - parādniekam uzlikts pienākums, izdarīt zināmu darbību.

Saistību tiesību priekšmets ir arvien zināma darbība. Analizējot

saistību sastāvdaļas, redzējām, ka bij nepieciešamas: 1) divi personas; 2) prasījums; 3) Pienākumus zināmu darbību darīt. Saistību priekšmets var būt solījums, kaut ko darīt, vai arī kaut ko nedarīt.

Saistību priekšmets.

Darbība, kuru parādnieks ir parādā kreditoram, ir saistību pamats; piem.: ja A ir parādā B Ls. 1000.- tad šī saistība ir "parādu atdot", bet ne paši Ls. 1000.- Saistību tiesības atšķiras no lietu tiesībām ar to ka lietu tiesību priekšmets ir pate "lieta", bet saistību tiesību priekšmets - "darbība". Lietu tiesības ir visstas, kur var teikt "man pieder", bet saistību tiesības - "man nākas". Ja lietu tiesības pārkāpj, tad sūdzību vērš pret jeb kuru personu, bet ja pārkāpj saistību tiesības, tad tikai pret saistības personu. Saistību tiesībās ir strīdīgs jautājums: vai darbībai vienmēr jābūt ar mantisku vērtību, vai arī darbība iespējama bez pēdējās. Citi civilisti aizstāv mantisko vērtību; citi to noliedz un saka, ka pietiekot ar tiesisko interesi. Romiešu tiesības aizstāv mantisko vērtību. Turpretim Vācijas kodekss paredz - tiesisko interesi. Principiēli darbībai nevajaga būt ar mantisku vērtību; darbībai var būt nemantiska vērtību, tiesiska interese; piem.: ka persona apsoliņusēs otru sveicināt, bet sastopot uz ielas nesveicina. Kā redzams, te darbībai nav mantiskas vērtības. Pēc mūsu tiesībām darbībai vajaga būt ar mantisku vērtību.

g p Saistība rodas netikvien ar labprātīgu vienošanos, bet ļoti daudz saistību izceļas arī caur ļaunprātību; piem.: aplejot baltas drēbes ar tinti, rodas prasība dēļ atlīdzības. Mūsu civillikumu 2907. pantā iet runa par saistību tiesībām. Pants skan: Prasījumu tiesības ir tiesības, uz kuru pamata vienai personai - parādniekam - uzlikts par pienākumu izdarīt otras personas - kreditora - labā zināmā darbību, kurai ir materiela vērtība. Tā tad mūsu likums prasa, lai darbībai būtu mantiska vērtība. Tomēr šis princips nav pilnīgi izturēts; piem.: 4560. pants satur izņēmumus proti, ka darbība var arī būt bez materiela vērtības; piem.: goda aizskāršana. Šis pants skan: tam, kurš aizskāris kādas personas godu, vai nu jāņem savi vārdi, apvainojumi atpakaļ, vai arī jālūdz piedošana.

Darbību, kuru parādnieks izdara kreditora labā sauc par saistības priekšmetu. Redzējām, saistību tiesības dod vienai personai tiesības uz darbību no otras personas. Turpretim ja būtu radušies morāliski zaudējumi, tad tos nevar vērtēt ar materiālu vērtībām. Cilvēkam bez materiāliem labumiem pieder vēl ideāli labumi, kuri ir ļoti dārgi un neatsverami; piem.: dzīvība, veselība, gods. Šie ideāli labumi tiek gan aizsargāti kriminālā ceļā, tomēr zināmā uzskatā piekritēji grib, lai tos aizsargātu arī civiltiesības. Tādēļ izveidojies tā saucamais -

Morāliskais zaudējums un materiālais atlīdzinājuma ekvivalents, kuram divejāda nozīme: 1) brīdinoša nozīme, kas liek uzmanīgāki apieties ar otras personas veselību, godu etc.; 2) zaudējuma apmēru noteikšana tiek atstāta tiesai.

Pēc mūsu tiesībām morāliska zaudējuma prasības nevar celt. Ari Francijas civillikumos tādu noteikumu, kas paredzētu atlīdzību morāliskiem zaudējumiem, nav. Tomēr praksē minētais ekvivalents bieži tiek pielietots. BGB - pielaiž atlīdzību tikai šādos gadījumos: a) veselības bojāšanas, b) sievietes goda aizskāršanas, c) brīvības ļaupīšanu, d) miesas bojāšanas. Krievu tiesu prakse arī nostājās noteikti pret morālisko zaudējumu atlīdzību.

3) Saistību priekšmeta noteikumi. 1) Saistības priekšmets nedrīkst runāt pretim likumiem. 2) Viņš nedrīkst būt prettikumīgs pret religiju un morāli. 3) Saistību priekšmetam jābūt iespējamam. Izšķir šādus neiespējamību veidus: a) fiziska neiespējamība; piem.: nevar prasīt to, ka runā pretim dabas spēkiem, dabas likumiem, vai arī - ja likums, tiesa kaut ko noliedz; b) objektīvā neiespējamība; piem.: ja prasa pielikt pirkstu pie mēness. c) subjektīvā neiespējamība; d) pirmējā neiespējamība, kura radusēs pirms saistības slēgšanas un neiespējamība, kura radusēs vēlāk. 1) nejausa neiespējamība, un kura radusēs aiz parādnieka vainas. 4) Saistību priekšmetam jābūt noteiktam, jo pretējā gadījumā saistība nevar izcelties.

3) Saistību priekšmeta noteikumi.

1) Saistības priekšmets nedrīkst runāt pretim likumiem. 2) Viņš nedrīkst būt prettikumīgs pret religiju un morāli. 3) Saistību priekšmetam jābūt iespējamam. Izšķir šādus neiespējamību veidus: a) fiziska neiespējamība; piem.: nevar prasīt to, ka runā pretim dabas spēkiem, dabas likumiem, vai arī - ja likums, tiesa kaut ko noliedz; b) objektīvā neiespējamība; piem.: ja prasa pielikt pirkstu pie mēness. c) subjektīvā neiespējamība; d) pirmējā neiespējamība, kura radusēs pirms saistības slēgšanas un neiespējamība, kura radusēs vēlāk. 1) nejausa neiespējamība, un kura radusēs aiz parādnieka vainas. 4) Saistību priekšmetam jābūt noteiktam, jo pretējā gadījumā saistība nevar izcelties.

Saistību veidi.

I. Ka zināms, saistību priekšmetam jābūt noteiktam. Bet ja saistības priekšmets ir atvietošanas lietas, tad labuma un daudzuma tuvāks apzīmējums vajadzīgs. Ja saistības priekšmets ir šķiras lieta, tad parādniekam ir tiesība izvēlēties starp citām līdzīgām šķirām lietām. Ja saistības priekšmets ir šķiras lieta, tad saistību sauc par generisku saistību (Genus).

II. Alternatīva saistība - ir tāda saistība, kuras izpildīšanai parādnieks var izdarīt vienu no vairākām norunātām darbībām, pie kam ar vienas izpildīšanu atkrīt pienākums izpildīt citas; citiem vārdiem - atļauta izvēle; piem.: brālim jādod māsa precoties, purā zirgs vai 2 govis. No šīs saistības jāatšķir fakultatīva saistība.

III. Fakultatīva saistība ir tāda saistība, kuras priekšmets ir viena noteikta darbība, bet parādnieks var atsavabināties no saistības, izpildot kādu citu darbību; piem.: bij jāatdod vīna mucina, bet atdod naudu. Rodas jautājums, kam pieder tiesība izvēlēties alternatīvu saistību? - Pēc mūsu civillikuma tāda tiesība pieder parādniekam, kā vajākam pusei. Ja priekšmets gājis bojā, tad parādniekam atkal tiesība izvēlēties: vai dot līdzīgu priekšmetu, vai naudu.

Dalāmas un nedalāmas saistības.

Dalāma ir katra saistība, kuras priekšmets dalāms; piem.: apsolos maksāt Alīnai Ls. 100.-. Tā ir dalāma saistība, jo var maksāt ikdienas pa latam. Turpretīm šāda saistība: došu zirgu vai 2 govis - ir nedalāma. Tā ir alternatīva saistība, bet tas vispār nav dalāmas. Ari generiskas saistības nedalāmas. Lai saistība arī būtu dalāma, kreditoram vienmēr ir tiesība prasīt visu - nedalītu priekšmetu. Ja priekšmets pārvēršas par zināmu naudas sumu, tad tā ir dalāma saistība. un tādas saistības sauc vienkārši par prādu prasībām - naudas prasību.

Dabiskas saistības.

Ja parādnieks saistību labprātīgi neizpilda, tad kreditoram jāgriežas pie tiesas, t. i. saistība izsūdzama. Bet blakus izsūdzamām saistībām ir arī neizsūdzamas, kuras sauc par dabiskām saistībām. (obligationes naturalis) Dabiskās saistības ir sekošas: 1) neatļautas spēles parāds, ar kuru, ja nemaksā, nekā nevar iesākt; nevar ne izsūdzēt, nedz citādi kompensēt; 2) tišs aizdevums spēles nolūkiem. Tādu arī nav tiesības atprasīt. 3) nolūgums prasījums. To vairs nevar realizēt; 4) rakstiskas formas noruna līdz norunas izplatīšanai, t. i. ja ir norunāts, ka saistība stāsies spēkā tikai tad, kad būs piedota rakstiska forma. Ja tā nav, tad spēkā nestājas.

Blakus saistības.

Blakus saistības var izcelties vai nu tūlīt ar pamatprasības izcelšanos, vai arī vēlāk. Tāpat blakus saistības var būt tādas, kuras izpildāmas līdz ar pamatprasību vai arī atsevišķi. Blakus saistības ir šādas: 1) procentes; 2) zaudējuma atlīdzība; 3) līgumsods jeb konvencionālsods.

Procentes jeb civilaugli.

Procentes ir atlīdzība par naudas sumas vai citu atvērto gojamu lietu lietošanu. Procentēm jābūt zināmās attiecībās ar naudas sumu, t. i. pret 100. tāpat jābūt zināmā attiecībā ar laiku. Galvenā saistība ir pats kapitāls, bet % ir blakus saistība jeb akcesoriska saistība. Procentēm jābūt vienveidīgām ar attiecīgo galvenās saistības priekšmetu. Procentes pašas par sevi nav patstāvīgas, bet izbeidzās līdz ar galvenās saistības izbeigšanos. Kā rodas %? - Šis jautājums no svara sevišķi mūsu tiesībās, kuras stāv uz romiešu tiesību viedokļa; kā: " aizdevums ir draudzības akts un % nav ņemamas". Procentu ņemšanu nesāka: likums vai līgums. Uz likuma pamata % jāmaksā sekošos gadījumos: 1) ja nokavēta bezprocentīga parāda samaksa, vai ja nokavēta kāda uzņemta saistības izpildīšana, izņemot dāvinājumu un naudas sodu. Turpretīm nokavētās % var prasīt tikai kopā ar galveno parādu, bet pēc tam prasīt vairs nevar. 2) % jāmaksā personai, kura turējuse un pārvaldījuse svešu naudu. % jāmaksā arī tad, ja nauda nemaz nav apgriezībā laista. 3) ja pilnvarniekam vai pārvaldniekam bijuši izdevumi principāla labā. 4) % jāmaksā pirkšanas gadījumā, no pārdotās lietas vērtības par nomaksāto sumu.

Procentu prasību izbeigšanās.

ir šāda: 1) vispārīgi % prasījums izbeidzās ar galvenās saistības izbeigšanos; 2) atsevišķa termiņa % prasījums top uzlūkots kā pilnīgi patstāvīga saistība, kuru var patstāvīgi izsūdzēt. Procentu pieaugums apstājas: 1) kad nenomaksāto procentu summa sasniedz kapitāla apmēru; 2) kad par parādnieka mantu izsludināts konkurss.

Procentu apmērs.

Likumīgais % apmērs pēc 1882. g. 20. novembra likuma bij 6%. Šis % apmērs 1893. gadā tika pacelts līdz 12% gadā. Tā bij augstākā robeža un saucās par auglētāju procentēm. Latvijā likumīgais % apmērs ar 1926. gada 15. decembra likumu par aizdevu % apmēru noteikts 12%. Augstākās % nav atļauts ņemt, jo tiek atzītas par auglētāju %, un tādas personas kriminālā kārtā sodāmas - 608. panta kārtībā. Kā zināms, saistība jāsaprot divējādā nozīmē:

1) kā attiecība, kura pastāv starp divi personām un 2) kā pienākums, kas gul uz parādnieku. Skat. šemu: pienākums + % = blakus saistība; t. i. ja (C) saistība (P) parādnieka pienākumam pievienojas vēl %, rodas jau blakus saistība.

Zaudējumu atlīdzība.

Zaudējums ir mantas iztrūkums: starpība starp mantas vērtību pirms un pēc zaudējuma radošā fakta. Ar zaudējuma atlīdzību tāds zaudējums tiek likvidēts. Runājot par zaudējumiem, tagadējā zinātnē izšķir: pozitīvo un negatīvo interesi.

Pozitīvā interese - ir zaudējums, kurš cēlies kreditoram, sakarā ar saistības neizpildīšanu. Šāds pozitīvs zaudējums izteicās divi veidos: 1) nodarītais faktiskais zaudējums; 2) zaudētais un neiegūtais labums. Piem.: 1) ja es esmu parādē Ls. 1000.- un nemaksāju, tas ir faktiskais zaudējums; 2) noslēdz līgumu, kur zināma persona apsolās piegādāt labību par noteiktu vienības cenu, tomēr līgumā minēto labību pārdod tālāk trešai personai ar lielāku peļņu. Tad pircējs, ar kuru nodlēgts līgums zaudēto, k viņš uz katra lata būtu peļņījis. Šis piemērs ir zaudētais un neiegūtais labums. 3) Ja turpretim, slēdzot līgumu un saņemot rokas naudu, persona aizlaižās lapās, tas būs arī faktiskais zaudējums.

Negatīvā interese - ir zaudējums, kas cēlies sakarā ar tāda darījuma noslēgšanu, kurš vēlāk nav ieguvis spēku. Piem.: divi personas noslēdz tiesisku darījumu - līgumu, pie kam viens to darījis pa jokam, bet otrs līgumu slēdz nopietni. Tad zaudējums, kuru viņš eventueli cieš, ir negatīvā interese. Zaudējums vēl iedala: tiešos un nejaunos. Vainīgai personai jāatbild par tiešiem un netiešiem zaudējumiem, bet par nejausiem zaudējumiem nav jāatbild.

Uz zaudējumu atlīdzību var raudzīties no divējādiem viedokļiem: 1) zināmā persona atbild tad, ja viņa pielaiduse kādu vainu: ļaunu nolūku vai neuzmanību. Tas ir tā saucamais vainas princips. (Verschuldungsprinzip). Bet var nostāties arī uz cita viedokļa: 2) zināma persona atbild, ja viņa zaudējumu tikai nodarījuse. Tas ir tā saucamais nodarīšanas princips. Pietā pieturās arī mūsu civiltiesības. Zaudējumu atlīdzību nosaka 3447. pants Pēc šī panta, lai persona atbildētu par zaudējumu, nekāda vaina netiek prasīta, t. i. nav no svara, vai personai ir bijuse griba nodarīt zaudējumu vai vai nav bijuse, bet pietiek ar to, ja ir konstatēts nodarīšanas princips. Iznēmums ir zaudējums, kurš cēlies caur nejausu gadījumu, kā arī zaudējums, kas izdarīts no nepārvaramiem dabas spēkiem, par šiem zaudējumiem nav jānos atbildība. No teiktā redzams, ka personai jānes atbildība neatkarīgi: vai viņa ir darbības spējīga, vai nav, jo no svara tikai pats nodarīšanas fakts. Zaudējumus var nodarīt otrai personai: 1) ja zināmas personas atrodas "līguma attiecībās" un sakarā ar līguma neizpildīšanu, nodara viena otrai zaudējumus. 2) zaudējums var rasties, kaut gan starp personām nav pastāvējušas nekādas tiesiskas attiecības; piem.: viens iet pa ielu un otra tam uzmet no augsas akmeni uz galvas.

Lai zaudējumus varētu noteikt, jānosaka mantas vērtība. Mantas vērtība var būt trejāda: 1) parastā jeb tirgus vērtība; 2) sevišķā jeb individuālā vērtība, t. i. lietai zināmas personas rokās ir lielāka, nekā tirgus vērtība; piem.: vijole mākslinieka un krāmu tirgotāja rokās. 3) personīgo tieksmju vērtība jeb afektācijas vērtība, t. i. ja kādas personas acīs zināmāi lietai ir vislielākā vērtība, kura tālu pārsniedz tirgus vērtību; piem.: dārgas piemēnas. Pie zaudējumu atlīdzības par mērauklu ņem tirgus vērtību, tomēr jāievēro arī patiesā, jo citādi būtu netaisni. Dažos gadījumos jāņem vērā arī pat individuālā lietas vērtība. Ir pazīstams tā saucamais "medus podu aprēķins": piem.: sieviņas vienīgais īpašums ir vista, kuru zēns nosit, tad sieviņa zaudējuse vairāk, nekā miljonārs zaudējot miljonu. Mūsu tiesībās tāds princips nav uzstādīts un zaudējumus izspriež pēc patiesās vērtības. Pēc mūsu likumiem zaudējumi jāatlīdzina zināmā laika sprīdī: 1) zaudējumu atlīdzība, kas nodarīta līguma attiecībās, nolīdzināma līguma termiņā. 2) ja zaudējumi nodarīti ārpus līguma attiecībām, tad zaudējumu atlīdzība nokārtojama nodarīšanas laikā. Nokārtojuma % nevar prasīt atsevišķi, bet tikai kopīgi ar galveno saistību. Gluži tāpat arī zaudējuma atlīdzība jāprasa kopīgi ar galveno saistību.

Līgumsods jeb konvencionālsods.

Zinātniskā uzskata definīcija: Līgumsods - viena saistības daļībnieka labprātīgi uzņemts pienākums, kas nolīgst kā sods, zināmas saistības neizpildīšanas, nepilnīgas vai nepienācīgas izpildīšanas gadījumos.

Līgumsods paredzēts 3369. un turpmākos pantos. Mūsu civillikumā li-

gušoda apzīmējums skan tā: "Līgumsods ir naudējums, kas uz savstarpēju vienošanos noteikts, sakarā ar kādu citu saistību, tam gadījumam, ja šī pēdējā netiktu izpildīta, vai netiktu izpildīta pienāoīgi - saskaņā ar līgumu. Līgumsoda nolūks - panākt saistības izpildīšanu. Līgumsodam ir divējāda nozīme: 1) līgumsods var būt saistības "nodrošināšanas" līdzeklis; 2) bet arī zaudējumu "atlīdzināšanas" līdzeklis, saistības neizpildīšanas gadījumā saistības līgumsods neatvabina no saistības izpildīšanas. Tādu līgumsodu sauc par kumulatīvo līgumsodu.

Otrā gadījumā līgumsodu sauc par atsvabina no saistību pienākumu izpildīšanas, jo līgumsods atvieto zaudējumu. Tādu līgumsodu sauc par novērtējuma līgumsodu. Šai gadījumā saistība ir alternatīva: vai nu sa- maksā līgumsodu un tad ir brīvs. Pēc mūsu tiesībām iespējami arī kumula- tīvie līgumsodi: jāizpilda saistība un jāmaksā. Pēc mūsu likumiem līgum- sodu var iepīt katrā "atļautā līgumā". Līgumsods var tikt noteikts nau- dā vai arī citas vērtības. Līgumsoda apmēru var noteikt, cik vien augstu grib, jo mūsu likums to nenoliedz. Kreditors saistības neizpildīšanas ga- dījumā var izvēlēties: saistības izpildīšanu vai līgumsodu. Kumulatīvo līgumsodu pielaiž divi gadījumi: 1) ja tā bijis norunāts, kā kreditors var prasīt ir izpildīšanu ir līgumsodu; 2) ja līgumsods domāts ne tik daudz neizpildīšanai, bet izpildīšanai īstā laikā. Saistības izpildīšana tikai pa daļai no līgumsoda neatvabina. Tā tad saistība jāizpilda pilnī- gi. Pienākums maksāt līgumsodu jāizpilda: 1) vai nu ar zināmu termiņu no- teicēšanu. 2) vai, ja līgumsods domāts negatīvai darbībai, ar momentu, kad sāka negatīvā darbība. Tas tā saucamais kontrahenta līgumsods.

S a i s t ī b a s s u b j e k t i.

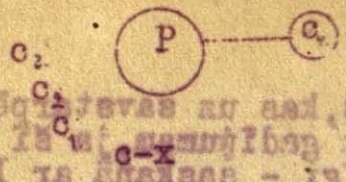
Uzpeld jautājums, cik personas vejadzīgas saistībā? - Ir nepiecieša- mi divi subjekti: a) kreditors; b) parādnieks. Mazāk subjektu saistībā nevar būt, bet gan vairāk. Atkarībā no subjektiem izšķir trīs saistību vei- dus: 1) vienpusīgas saistības, t. i. vienai pusei ir tikai tiesības, otram - tikai pienākumi; piem.: aizmūma: kas naudu aizdevis, tam ir tikai tie- sības, bet parādniekam - pienākumi. 2) divpusīgas saistības; abiem subjek- tiem ir zināmas tiesības un zināmi pienākumi; piem.: mānās līg., pirkuma līg., īres līgums. 3) nevienlīdzīgi divpusīgas saistības. Principā arī šai saistībā vienai pusei ir tikai tiesības, bet otram - pienākumi. Tomēr zinā- mos gadījumos kreditoram var tikt uzlikts zināms pienākums, bet parādnieks var iegūt zināmas tiesības; piem.: 1) ja viena persona nodod otram gla- bāšanā kādu lietu, tad tā būtu vienpusīga saistība, bet ja cēlušies zaudē- jumi, tad viņa var prasīt atlīdzību. 2) pilnvarojuma līgums. Apskatīsim ga- dījumu, ja vienā vai otrā pusē ir vairākas personas- subjekti, piem.: ja divi personas kopīgi pērk klavieres, tad pircēji divi. Tomēr saistības pu- ses tāpat paliek divas: pircējs un devājs, bet ne trīs. Tā tad attiecības nemainās; starpība tikai tā, ka vienā pusē piedalās vairākas personas, vai arī viena persona.

Saistība ar nenoteiktiem subjektiem.

Personas, kuras atrodas saistībā, bieži nav zināmas. Nenoteikts saisti- bu subjekts var būt ir parādnieks, ir kreditors. Saistības ar nenoteiktiem subjektiem ir jaunlaiku tiesību parādība. Romiešu tiesības tās nepielaida. Romiešu tiesības saistība varēja notikt tikai starp absolūti zināmām, no- teiktām personām. Tādas saistības, kur nezināms ir parādnieks, pieskaita pie reālām, piem.: attiecībā uz zemes gabalu. Tomēr šīm saistībām ir mazā- ka nozīme. Turpretī saistības, kur nezināms kreditors, spēlā ļoti lielu lo- mu. Pienemsim, ka nezināms - kreditors; šema: $\text{P} \text{---} \text{---} \text{K}$. Tāds stāvo- klis, kur parādnieks ir zināms, bet kreditors nav zināms, sastupams pie uzrādītāja vērtspapīriem. Kreditoru mainu panāk tā, ka rada dokumentu, kurā legitīmē dokumenta īpašnieku - āpsot iure - par kreditoru.

Uzrādītāja vērtspapīri.

Apzīmējums: Uzrādītāja vērtspapīri ir tādi papīri jeb dokumenti, kur īpašuma tiesības uz papīru dod arī tiesības prasīt šais papīros izteiktās saistības izpildījumu. Citiem vārdiem: uzrādītāja vērtspapīri ir tādi pa- pīri, kuros izteikta saistība nešķirami savienota ar pašu papīru. Prasīt saistības izpildīšanu var tikai tas, kura rokās atrodas uzrādītāja vērts- papīrs. Šo vērtspapīru būtība ir: parādnieks apsolās maksāt katram, kas vien dokumentu uzrāda. Tā tad kreditors mainās, līdz ar papīra iegūšanu. Te nav darīšana ar cesiju, bet ar papīra pāriešanu no vienas rokas otrā. Kāds ir uzrādītāja vērtspapīru juridiskais izskaidrojums?

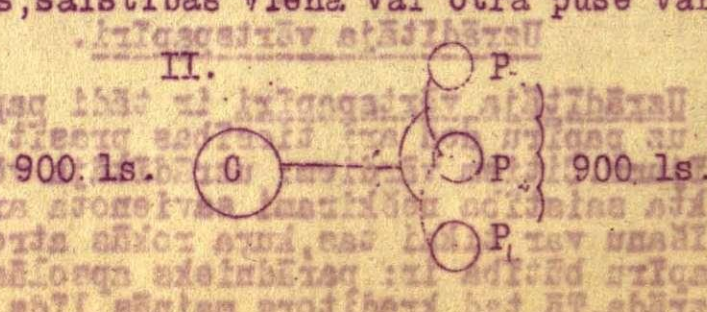
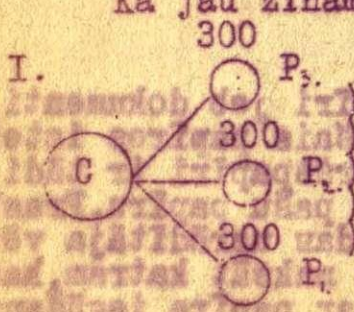

No juridiskā viedokļa uzrādītāja papīram vajadzētu būt līgumam. Tomēr tā nav. Galvenās teorijas par uzrādītāja vērtspapīra dabu.

1) līguma teorija. Šī teorija ir visvecākā un pie viņas pieturējies Seršenevičs. Līgums tiek noslēgts ar pirmo ieguvēju - kreditoru, bet līdz ar to tiek noslēgts arī turpmāko ieguvēju labā. Tā tad līgums no pirmā ieguvēja pāriet uz tā pēcnācējiem. Līguma teorijas autors ir vācietis Volf-smits. Pret šo teoriju vēl iebildumus, kuri gan vairāk juridiskas dabas.

2) emisijas jeb izlaidšanas teorija. Pēc šīs teorijas, ja kāda persona izgatavo un laiž apgrozībā uzrādītāja vērtspapīru, līdz ar to līgums jau nodibināts. Bet arī šē teorija nav pareiza, jo papīrs spēkā arī tad, ja nav labprātīgi izlaists, bet izkļuvis no rokām citādā ceļā: pret personas gribu un ziņu. Par populārāko un pareizāko uzskata 3) kreācijas jeb izgatavošanas teoriju. Pēc šīs teorijas uzrādītāja vērtspapīra izgatavošana ir parakstīšanas akts - vienpusīgs solījums no parādnieka puses. Šo solījumu parādnieks dod līdz ar papīra izgatavošanu. Kreācijas teorija pilnīgi apmierina visas modernās prasības. Pie uzrādītāja vērtspapīriem kreditors ir tas, kura rokās papīrs atrodas. Vairāk nekā nav vajadzīgs. Bet kā mēr papīrs atrodas paša izgatavotāja rokās - saistības vēl nav. Parādniekam nav jāpārbauda, kādā ceļā papīrs nonācis pie kreditora, t. i. viņam nav tiesības prasīt papīra legitimāciju. Kreditors ir netik vien papīra īpašnieks, bet ikviens uzrādītājs. Parādniekam nav tiesības atteikties no pienākumu izpildīšanas aizbaidinājoties ar papīra nelikumīgu iegūšanu. Kreditora nodrošinājums ir tāds, ka nekādas ierunas nevar celt pret uzrādītāja papīri, piem.: vekseli. Ja uzrādītāja papīris iet bojā, tad saistība izbeidzās. Pret saistības izbeigšanos ir līdzeklis, kuru likums radījis kreditora labā - mortifikācija. Mortifikācija pastāv iekš tam, ka persona, kura savu papīru pazaudējuse, griežas pie tiesas. Tiesa izsludina uzr. papīri par nozaudētu, uzaicinājot personu, pie kuras uzrādītāja papīrs atrodas, to uzrādīt. Uzrādīšanai tiek nolikts zināms termiņš. Ja šai termiņā uzr. papīri neuzrāda, tad viņu atzīst par iznīcinātu, un atļauj izsniegt dublikātu. Bet ja atradējs ierodas un papīru uzrāda, tad norisinās strīdus dēļ īpašuma tiesībām, t. i. jāpierāda, kurš no viņiem ir īstais īpašnieks. Papīra meklētājam jāpierāda ļauno ticību pret jaunpieteikušos papīra īpašnieku. Tas, protams, var nākties grūti. Uzrādītāja papīri izbeidzās: 1) ja viņi tiek izņemti no apgrozības; 2) ja viņi tiek pārvērsti par vārda papīriem t. i. par papīriem uz zināmu vārdu, kuriem noteikts kreditors. Uzrādītāja vērtspapīri uzskatami kā kustama lieta. Īpašnieka atbildība tāda pat kā pie kustamas lietas. Uzrādītāja papīru iekļāšana ir ļoti parasta lieta. Tomēr ja īpašnieks savu papīru iekļā, viņš tikmēr nevar savas tiesības realizēt, iekāms nav papīru izpircis. Ja kustama lieta - uzrādītāja papīrs izgājis no īpašnieka rokas; vai nu ar viņa gribu vai pret viņa gribu, tad tomēr vindicēt to nevar. Uzrādītāja papīri var vindicēt vienīgi no ļaunticīga ieguvēja. Uzrādītāja papīru izdošanu ir ierobežota, jo ja katram būtu atļauts tādas papīrus izlaist, tad varētu rasties lielas ļaunprātības: neizbēgami tiktu izlaisti papīri, kuriem nebūtu nekādas vērtības. Pēc mūsu likumiem tiesība izlaist uzrādītāja papīrus pieder: 1) valdībai; 2) akciju biedrībām un apstiprinātām kredītbiedrībām. Privatpersonām un uzņēmumiem ir aizliegts šādus papīrus izlaist. Uzrādītāja papīra veidi ir ļoti dažādi; piem.: pat teatra, koncerta biļetes, dzelzceļa biļetes, lozes un garderobes markas jāpieskaita pie uzrādītāja papīriem. Uzrādītāja papīrus iedala: a) pilnīgos un b) nepilnīgos. Nepilnīgie uzrādītāja papīri ir tie papīri, kuri vispirms izdoti uz vārdu, bet pēc tam tikai kļuvuši par blanko papīriem. Nepilnīgie uzrādītāju papīri pielīdzināti pilnīgiem tikai apgrozības ziņā, bet juridiskais spēks un sekas dažādas.

Saistības ar vairākiem kreditoriem un parādniekiem.
Kā jau zināms, saistības viena vai otrā pusē var stāvēt vairāki subjekti. Apskatīsim gadījumu, ja saistība nem dalību vairāki parādnieki. Pienemsim ka parādnieku būtu trīs, tad iespējamas šādas figūras:
Pirmā figura attēlo saistību, kurā ieiet kreditors un trīs parādnieki. Te parāds Ls. 900.- tiek dalīts uz daļām. Arī parāda pieprasīšanu izdarāma tikai uz daļām. Svarīgāka ir saistība kas attēlota otrā figurā. Tā ir nedalāma saistība, jo visu parādu Ls. 900.-

900. ls. 900. ls.

kreditors var pieprasīt no viena vai otra, vai trešā parādnieka. Sakarā ar to izšķir divi saistību veidus: 1) daļu saistības; 2) solidaras saistības

Daļu saistība ir tāda saistība, kurā kreditors no katra no vairākiem parādniekiem var prasīt tikai daļu saistības izpildīšanu, vai kur katram no vairākiem kreditoriem tiesība tikai uz daļu saistības no parādnieka.

Solidara saistība ir tāda saistība, kurā katram no vairākiem parādniekiem jāizpilda visa saistība kreditora labā; vai - kurā katram no vairākiem kreditoriem ir tiesība prasīt no parādnieka visas saistības izpildīšanu savā labā. Parādniekam izdevīgāka daļu saistība, bet kreditoram izdevīgāka solidara saistība. Solidārā saistībā vienā pusē iespējami kopparādnieki un otrā - kopkreditori. Solidārā saistībā atbildība ir ļoti liela un bargā.

Solidaro saistību izcelšanās.

Solidaras saistības nekad netiek prezumētas. Solidarās saistības var nodibināt ar: 1) līgumu. Tādam līgumam vajaga būt vērstam uz solidaritātes izteikšanu. Par to runā 3665. pants, kur sastopam izteicienus; piem.: "viens par visiem", "visi par vienu" u.c. 2) testamentu. Ari to nepieciešama, lai testators noteikti apzīmētu solidaritāti; 3) tiesas spriedums arī nodibina solidaritāti; 4) likumu - zināmos gadījumos; a) ja saistības priekšmets ir nedalams; b) ja vairākas personas izdarījušas kopīgu pārkāpumu, noziegumu vai zaudējumu; ciktālu nav saistīts pienākums atlīdzināt par zaudējumu; c) kad vairāki lietas vedēji, t.i. vairāki mantas pārvaldnieki, vai vairāki publiski ierēdņi atbild kopīgi par savu pārvaldības darbību, ja tā bijuse nedalīta.

Tiesiskais stāvoklis pie vairākiem kreditoriem un parādniekiem.

Saistības, kurās nem dalību vairāki, nāk priekšā ļoti reti. Ja ir vairāki kreditori, tad katrs kreditors var prasīt visu saistības izpildīšanu. Bet ja vienam atlīdzināts, tad pārējie zaudē tiesību uz saistības izpildīšanu. Viss ko viens kreditors panācis no parādnieka, un nāk par labu visiem kreditoriem, bet ja kāds kreditors devis parādniekam zināmu atvieglojumu, tas saista tikai vienu kreditoru, kurš devis. Ja piem.: ir trīs kreditori, tad parādnieks var izvēlēties, kam maksāt, tomēr tā tiesība viņam ir tikai līdz sūdzības celšanas momentam. Ja ir vairāki parādnieki, tad kreditors no katra var prasīt visas saistības izpildīšanu. Kreditoram ir ļoti lielas tiesības izvēlēties, no kura un kā viņš pieprasa savu parāda samaksu. Kreditors var prasīt: no viena visu, vai no vairākiem kopā; vai arī no katra parādnieka daļu. Ja vienam parādniekam dots atvieglojums, tad tas attiecās uz visiem. Parādniekam pieder arī izdalīšanas atvieglojums - beneficium divisionis, t.i. ja vienam parādniekam tai pašā tiesas apgabala ir vēl citi maksāt spējīgi līdzstrādnieki, tad viņš var prasīt parāda dalīšņu, lai no viņa piedzen tikai savu daļu. Parādniekam, kurš visu samaksājis, ir tiesība pieprasīt no pārējiem līdzstrādniekiem viņu daļas samaksu. Beneficium divisionis nebauda tie parādnieki, kuru solidaritātei par pamatu vai nu pārkāpums vai noziegums. Starp parādniekiem var arī būt tādas attiecības, kas izslēdz regresa tiesības. Ja viens parādnieks pielaidis kādu vainu, tad par to atbild arī visi pārējie, izņemot: a) nokavējumu, b) līgumsodu, par kuriem atbild tikai viens. Solidarās saistības izbeidzās ar visas saistības realizēšanu.

Saistību izpildīšana un izpildījuma vieta.

Prasot izpildījumu, kreditors var prasīt no parādnieka to darbību, uz kuru viņam tiesības. Bet dažos gadījumos izpildījuma priekšmets var būt cits, nekā saistības nodibināšanas laikā. Kreditors prasa no parādnieka saistības izpildīšanu, bet dabū saistības priekšmeta vietā pavisam kaut ko citu - ekvivalentu. Tomēr kreditors nav spiests to pienemt. Likums dod parādniekam šādus atvieglojumus: 1) apmierinājums samaksas vietā - beneficium dationis in solutum, t.i. kad parādnieks naudas vietā var dot citus priekšmetus; 2) parādniekam tiesība iemaksāt saistības priekšmetu tiesas depozītā; proti tad, ja kreditors nav atrodams, vai strīdus gadījumos starp parādnieku un kreditoru. Ja saistības priekšmets ir tik liels, ka tiesas depozīts to nevar uzņemt, pietiek ar notariālu paziņojumu. Ja kreditors neierodas saņemt saistības priekšmetu, to var pārdot izsolē; 3) kompetences apmierinājums - beneficium competentiae, t.i. atvieglinājums pēc spējām. Parādnieks var prasīt, vai viņam piespriež maksāt ne augstāk par mantas stāvokli, atstājot daļu uzturam. Kompetences atvieglojumi pieder 1) vecākiem pret bērniem un otrādi; 2) laulātiem - vienam pret otru; 3) sievas tēvam attiecībā uz znotu pret pūra naudu; 4) vīram, kad viņa bijusē sieva atprasa pūra mantu; 5) persona, no kuras prasa dāvinājuma izpildīšanu; 6) maksāt nespējīgas uz līguma pamata. Saistības izpildījuma vieta var būt: noteikta, vai nenoteikta. Ja izpildīj. vieta noteikta, tad saistība jāizpilda noteiktā vietā, ja nenoteikta, tad jāizpilda kopkreditoriem vai...

ternatīvi. Ja izpildījuma vieta nav noteikta, tad jāizdibina izpildītāja alternatīvā griba. Vispār ja nav noteikta izpildījuma vieta, saistību var izpildīt ikkurā vietā. Ja izpildījums notiek nenoteiktā vietā, kreditors var prasīt zaudējumu atlīdzību par vietas maiņu.

Saistību izpildot krīt svarā arī izpildījuma laiks. Ja izpildījuma laiks noteikts, tad nav vajadzīgs nekāds uzaicinājums: saistību jāizpilda bez atgādinājuma no kreditora puses. Ja izpildījuma laiks nav noteikts, kreditors var saistības izpildīšanu pieprasīt katrā laikā. Moratorijs - noteiktā termiņa pagarinājums - iespējams tikai likuma ceļā. Ja parādnieks nav spējīgs saistību izpildīt, tad tādā gadījumā parādnieks tiek izsludināts par maksāt nespējīgu; par viņu mantu tiek uzlikts konkurss.

Saistības izcelšanās.

Saistības var izcelties gan labprātīgi, gan uz pārkāpuma pamata. Saistības var tikt nodibinātas: 1) tiesiskiem darījumiem - sevišķi ar līgumiem; piem.: parādu līgums, 2) tiesību pārkāpumiem, 3) sevišķiem stāvokļiem, ar kuriem likums prasa saistības izcelšanos; piem.: mantojums. Svarīgākais saistību izcelšanās veids ir pirmais - ar tiesiskiem darījumiem. Saistības izceļas no divpusīgiem darījumiem, proti: līgumiem. Saistības nodibināšanas princips ir tāds: ja viena puse dod solījumu, bet nav otra puse, kura šo solījumu pieņem, tad saistība nerodas. Tomēr ir izņēmumi, kur vienpusīgs solījums nodibina saistību: 1) solījums baznīcai, vai vispār labdarīgam nolūkam; 2) vienpusīgs solījums pilsētu sabiedrībām; ja solījumam ir kāds saimniecisks motīvs, vai ja saistības izpildīšana jau iesākta. Saistības izceļoties no pārkāpumiem, saistības priekšmets vienmēr ir zaudējumu atlīdzība, izņemot - apvainošanu. Trešais saistību izcelšanās pamats - realnasta, kopīpašums, kur arī pastāv zināmas saistības, kā arī kopējs mantojums.

LĪGUMS.

Jāizšķir līgums plašākā un šaurākā nozīmē: 1) līguma jēdziens šaurākā nozīmē: līgums ir vairāku personu savstarpēja vienošanās par kaut kādu tiesisku darījumu nodibināšanu, izbeigšanu, vai pārveidošanu.

2) līgums šaurākā nozīmē ir saistību jeb parādu līgums - dogovor, Schuldvertrag. Tas ir tāds uz savstarpējas vienošanās pamatots vairāku personu gribas izteikums, kuru nolūks ir dibināt saistību jeb prasību tiesības. Te ir solījumu došana no vienas puses un ņemšana no otras puses; vai arī solījumu ņemšana un došana no abām pusēm; piem.: īres attiecības un pirkuma līgums. Par līgumu juridisko dabu pastāv vairākas teorijas: 1) saskaņojuma teorija (Übereinstimmungstheorie); 2) gribas savienojuma teorija (Verbindungstheorie).

Līgumu iedalījums.

I Vienpusēji un divpusēji līgumi. Vienpusēji līgumi vienai pusei piešķir tikai pienākumus, bet otrai - tiesības; piem.: aizņēmums, dāvinājums. Divpusējs līgums ir tāds, kur katrai pusei savi pienākumi un tiesības.

Tiesiska nozīme tā, ka divpusējo līgumu izpildīšana no vienas puses - dod tiesību prasīt līguma izpildīšanu no otras puses, vai otrādi, ja pirmā puse līgumu neizpilda, tad otrā puse no līguma atkāpties nevar, bet var prasīt tikai izpildīšanu. Vienpusējā atkāpšanās iespējamās sekošos gadījumos: 1) ja atkāpšanās saskaņ ar līguma būtību; piem.: ar pilnvarnieku. 2) ja atkāpšanās tiesība norunāta, noslēgta; 3) ja atkāpšanās tiesību piešķir likums. Divpusējs līgums, kur abpusējie pienākumi vienādi svarīgi, sauc par sinallagmatiskiem, piem.: īres, pirkšanas līgums.

II Konkreti un abstrakti līgumi. Konkreto līgumos uzrādīts pamats, uz kuru līgums izceļas. Dāvināšana - konkrēts līgums. Vispār vairums līgumu ir konkreti. Abstraktie līgumi ir tādi, kuros pamats nav uzrādīts, bet kuros parādnieks atbild tikai uz solījuma pamata; piem.: solījums maksāt Ls. 100.- nezinot uz kāda pamata, ir abstrakts līgums, tāpat visi vekseli, čeki. Tiesiskā nozīme šāda: Ja konkrēta līgumā nav pamata, vai arī ja pamats atkrit, līgums izbeidzās. Ja no līguma tieši redzams, ka līguma slēdzēja gribējuši slēgt līgumu uz solījuma pamata.

III Atlīdzināmie un bezmaksas līgumi. Atlīdzināmie ir tādi līgumi, ar kuriem notiek saimniecisku vērtību apmaiņa. Bezmaksas līgumi ir tādi, kur tikai viena puse dod kādu vērtību. Bezmaksas līguma galvenais veids - dāvinājums. Tādi bezmaksas darījumi bieži tiek noslēgti kreditoru apiešanas nolūkā.

IV Galvenie un blakus līgumi. Galvenie līgumi ir tie, kuros izteikta darījuma tiesisko attiecību būtība. Blakus līgumi ir tādi patstāvīgi līgumi, kuri papildina galveno līgumu. Galveno līgumu noteic ar blakus līgumu. Blakus līgumi sevišķi sastopami pie pirkšanas - pārdošanas. Šie līgumi nereti paredz tiesību atkāpties no galvenā līguma.

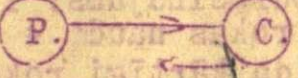
V. Priekšlīgums, pactum de contrahendo, Vorvertrag. Priekšlīgums ir tāds līgums, uz kura pamata abas puses, vai viena no tām apsolās nākotnē noslēgt galveno līgumu. Priekšlīgumam ir pamats un spēks saistīt, ja viņā paredzēti galvenie noteikumi.

Līguma noslēgšana.

veidiem.

Kā zināms, līgums ir viens no saistību nodibināšanas. Pie līguma noslēgšanas jāuztver noslēgšanas brīdis, no kura sākās abpusējās tiesības un pienākumi. Formāllīgumos to nav grūti konstatēt, bet grūtāki ir ar mutiskiem un klāt neesošu personu noslēgtiem līgumiem. Kad līgumu uzskata par noslēgtu? - Līgumu noslēdz tai acumirkli, kad abas puses, ar nolūku viena otru saistīt, ir vienojušās par līguma galvenām sastāvdaļām un par visiem līgumā noteikumiem, kurus katrs no līguma slēdzējiem grib uzstādīt un ienest līgumā. Parasti pirms līguma noslēgšanas ved sarunas. Sarunas par līguma slēgšanu iesākās ar piedāvājumu. Piedāvājums nav solījums, tādēļ to vēl nevar uzskatīt par saistošu. No minētā piedāvājuma atšķirams priekšlikums jeb oferte, kura, ja tiek pieņemta, jau saista. Līdz ofertes pieņemšanas momentam līgums ir vienādi atsaucams. Bet no kāda momenta var sākt uzskatīt līgumu par noslēgtu caur oferti? Līguma noslēgšana rada grūtības pie klāt neesošām personām, t.i. ja personas pie līguma noslēgšanas nav klāt, bet priekšlikums tiek piesūtīts; piem.: pa pastu, vai telegrafu. Pieņemsim, ka priekšlikums nodots pa pastu. Tādā gadījumā rodas sarežģījumi; kad, kādā momentā lai uzskata līgumu par noslēgtu. Līgumu uzskata par noslēgtu: 1) kad oferte pieņemta; 2) ja dota atbilde par piekrišanu; 3) ja atbilde jau saņemta no priekšlikuma devēja; 4) tiek prasīts, lai priekšlikuma devējs būtu iepazīties ar atbildes saturu. Sakārā ar minētiem uzskatiem par līgumu noslēgšanu, pazīstamas vairākas teorijas: (Katras teorijas būtība attēlota grafiski.)

I. Gribas izteikšanas teorija (Äusserungstheorie). Ja priekšlikums, kuru taisījis P, nonācis pie C, līgums noslēgts.

II. Pazinošamas teorija. Ja C, dabūjis oferti, dod atbildi, līgums noslēgts.

III. Pazinojuma saņemšanas teorija (Vernehmungstheorie); Saņemot atbildi no C par priekšlikuma pieņemšanu, līgums noslēgts.

IV. Iepazīšanās teorija (Empfangstheorie); Ja P, saņemot uz savu oferti atbildi no C, pamatīgi iepazīties ar atbildes saturu, iedziļinājies - līgums noslēgts.

Pirmā teorija pieņemta no mūsu civillikuma. Otrā teorija pieņemta Šveices kodeksā C.B.G., trešā teorija pieņemta Vācijas kodeksā D.B.G. Tomēr mūsu civillikums pirmo teoriju neizvēd konsekventi, bet ļauj no līguma dažos gadījumos atkratīties; piem.: ja P redz, ka C vilcinājās līgumu pieņemt, tad P ir tiesība līgumu atsaukt. Dažos gadījumos līgums saista jau tapšanas stadijā: 1) Priekšlīgums. Sarunu laiku pirms līguma noslēgšanas sauc par - priekšlīgumu, kura mērķis nākošā līguma noslēgšana; 2) punkta- cija. Likums paredz, ja līgums nav noslēgts galīgā formā, tad šādu līguma iepriekšēju uzmetumu sauc par - punkta ciju. Jā tads līguma uzmetums ir formāls, viņš jau saista. Bez jau minētiem ir vēl viens sevišķs līguma veids - izsolījums (publīcnoe objavlenije premij). Izsolījums ir publīcns uzaicinājums izdarīt zināmu darbību. Šāds izsolījums ir uzskatams kā līguma priekšlikums, un viņš saistošs, ja kāda persona to pieņem. Izsolījumu var arī atsaukt, bet tikai tāda pat ceļā, kādā noticis izsolījums. Ja izsolījums nolikts termiņā, tad nav tiesība viņu pirms termiņa izdarīt.

Līguma forma. Par līguma formu šeit nav daudz ko teikt, jo jautājums izsnēloši apskatīts nodaļā par tiesiskiem darījumiem (skat. l.p.p.) Arī lī- ma jēdziens, kā tads, šaurāks par tiesisku darījumu: līgums ir divpusīga saistība, bet tiesisks darījums var arī būt vienpusīga saistība. Pēc mūsu tiesībām līguma forma principiā ir brīva. Līguma slēdzēja formu var izvēlēties. Iznēmums ir autoru tiesības izdevēja līgums, kuram likums prasa rakstisku formu. Likums prasa, lai uz līguma būtu līgumslēdzēja personas paraksts, vai arī, rakstīt neprāšanas gadījumā, jāvelk trīs krustus. Vietas apzīmējumu - neprasa. Ja līgumu slēdz, piedaloties lieciniekien, tad no viņiem prasa to pašu, ko procesā.

Līguma saturs.

Līgums nedrīkst būt pretlikumīgs, prettikumīgs, nedrīkst būt neiespējams (subjektīvi un objektīvi). Līguma priekšmets nedrīkst būt nenoteikts. Iznemot šos ierobežojumus - līguma saturs ir brīvs. Līgumu slēdzot, gribai vajadzīgs būt brīvai un brīvi izteiktai. Klūda par saistības priekšmetu tiek uzskatīta par svarīgu. Brīvas gribas nav arī maldīšanās gadījumā. Tāpat nav brīvas gribas, ja līgums noslēgts zēn viltus, vai draudu iespaidā. Tie apstrīdami. Viens no modernā civilkodeksu svarīgākajiem principiem ir

pilnīga līguma brīvība. Tas princips ieturēts arī mūsu tiesībās, bet mūsu laikā ir gadījumi, kur līgumu nevar brīvi noslēgt. Līgumu slēgšanas aprobežojumi ir: 1) attiecībā uz darba līgumiem; 2) uz publiskiem pakalpojumiem; 3) likums par telpu īri; nama īpašnieks ar šo likumu aprobežots; viņš nevar atteikties no tukša dzīvokļa izīrēšanas - īrniekam, kura deģuns tam nepatīk. Līgumu nevar noslēgt priekš trešām personām tādā kārtībā, ka šī trešā persona apsolītos maksāt. Mūsu civillikums pielaiž tādu līguma noslēgšanu, kura nāk trešām personām par labu, bet nevar noslēgt līgumu, kur trešai personai uzlikts parāds; piem.: A nevar solīt B, ka C kaut ko samaksās. Izņēmums ir: kad šo solījumu izsaka trešās personas klātbūtnē un ar viņas piekrišanu. Ja A sola rūpēties par to, ka C samaksās B zināmu sumu, tad šāds līgums ir saistošs.

Līgumu un saistību pastiprināšana.

Līgumu un saistību pastiprināšanas veidi ir: 1) kāla, kuru dodot, saistība tiek pastiprināta; 2) līgumsods pastiprina līgumu; 3) Galvojums; 4) rokas nauda.

Rokas nauda. (Handgeld; zadržok).

Rokas naudu pazīst jau romiešu tiesības; viņas nozīnē ir līguma nodrošināšana. Vācu tiesībās rokas nauda spēlē atkāpšanās naudas lomu. Apzīmējums: Rokas nauda ir tas, ko pie līguma noslēgšanas viena puse dod otrai, nevien kā līgumu noslēgšanas zīmi, vai pierādījumu, bet arī kā līguma izpildīšanas nodrošinājums. Rokas naudu var dot nevien naudā, bet arī citās vērtībās. Ja rokas nauda solīta, tad viņa arī jādod, bet nevar palikt tikai pie solījuma vien. Mūsu civillikums atbalsta atkāpšanos no līguma tādējādi, ka dažreiz rokas naudai piedod atkāpšanās naudas nozīmi. Ja rokas nauda dota, līgums noslēgts, t.i. rokas nauda ir itkā līguma noslēgšanas zīme un tad līgums ir saistošs. Tomēr līgumu var uzskatīt par noslēgtu tikai tad, ja ir ievēroti visi citi nosacījumi, kādus likums prasa. Ja līgums noslēgts, abas puses var prasīt līguma izpildīšanu. Rokas nauda, kā līguma izpildīšanas nodrošinājums: 1) Ja līgumu neizpilda, vainīgā līguma neizpildīšanas puse rokas nauda - zaudē, un viņai vēl jāatlīdzina zaudējumi. Ja līgumu izpilda kārtīgi, rokas naudu jāatdod, vai jāieskaita līguma aprēķinos, ja nav paredzēts sevišķs noteikums, ka rokas naudu var paturēt. 2) Ja līgums tiek atcelts uz savstarpēju vienošanos, rokas nauda jāatdod atpakaļ, viņa ir itkā premija par atkāpšanos. Līgums var tikt atcelts, zaudējot rokas naudu, šādā gadījumā: Ja starp līguma slēdzējiem biuse norīna, ka, atkāpjoties no līguma, rokas naudu zaudē. Ja atkāpjās rokas naudas devējs, viņš rokas naudu zaudē, bet ja atkāpjās tas, kas rokas naudu saņēmis, tad rokas nauda jāatmaksā divkārtējā apmērā. Saistība, kas cēlusies caur rokas naudas došanu, izbeidzās: 1) Ja līgums, pie kura rokas nauda dota, bijis tikai priekšlīgums; 2) ja slēdzēji norunājuši, ka, vienai pusei zināmā termiņā savu saistību neizpildot, tad otrā puse no sava pienākuma tiek atsvabināta. Vispār jāsaprot, ka rokas nauda piemērota un tiek pielietota sīkiem darījumiem.

S a i s t ī b u p ā r g r o z ī š a n ā s.

Pirms pārejas uz parastājiem saistību pārgrozīšanās veidiem, jāapskata sevišķu saistību pārgrozīšanas gadījumu, kurš attiecās uz saistību priekšmetu ekvivalentu: ja saistības priekšmets ir neiespējams, tad viņa vietā var dot citu - ekvivalentu; t.i. ja lieta gājuse bojā, vai pazuduse. Saistības var pārgrozīties uz zināmas norunas vai vienošanās pamata. No juridiskā viedokļa daudz interesantāka ir saistības pārgrozīšanās, ja viena vai otra puse pielaiduse nokavējumam - nora (prosročka).

N o k a v ē j ū m s.

Kreditors ir ieinteresēts, lai saistība tiktu īstā laikā izpildīta. Likums nokavējuma gadījumos uzliek zināmas nepatīkamas sekas. Ja saistība netiek izpildīta, kreditoram ir tiesība prasīt zaudējuma atlīdzību. Par nokavējumu likums uzliek zināmas sekas tai pusei, kura vainīga. Apzīmējums:

Nokavējums ir pretlikumīgs novilcinājums saistības izpildīšanā, vai izpildījuma pieņemšanā, jeb citiem vārdiem: novilcinājums saistības priekšmeta nodošanā vai pieņemšanā. No apzīmējuma redzams, ka nokavējums var būt abpusējs. Parasti nokavējums ir vairāk parādnieka pusē, bet iespējams arī kreditoru pusē; piem.: viņš izvairās saņemt laikā maksājumu.

Nokavējums parādnieku pusē.

Lai varētu runāt par nokavējumu parādnieka pusē, vajadzīgi divi apstākļi: a) saistības neizpildīšana termiņā, b) vaina no izpildītāja puses. Saistības neizpildīšana termiņā var iestāties vai nu pate par sevi, vai aiz parādnieka neuzmanības. Saistības neizpildīšana termiņā rodas šādos gadījumos; 1) ja parādnieks "palaidis" termiņu, kurš viņam nolikts. Termiņu noliek uz līguma vai likuma pamata. 2) ja izpildīšanai noliktā laikā

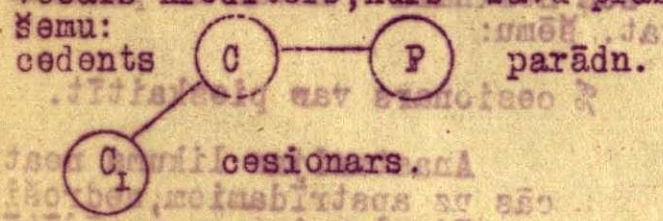
parādnieks atrodas neattaisnojamā prombūtnē; 3) ja parādnieks lietu iegūvis noziedzīgā kārtā; piem.: nozadzis u.c. Vis trijos gadījumos nekāds sevišķs uzaicinājums no kreditoru puses nav vajadzīgs. Turpretim visos citos gadījumos ir vajadzīgs uzaicinājums pildīt saistību, atgādinot termiņu. Nokavējuma iestāšanās aiz parādnieka vainas: sevišķos gadījumos tiesa var nokavējuma sekas no parādnieka novērst, proti: 1) vaina nav parādnieka pusē, ja bijuši tādi apstākļi, kurus viņš nav varējis ne novērst, ne paredzēt līguma slēgšanas laikā. 2) parādnieks netiek uzskatīts par nokavejušu, ja viņam bijušas šaubas par prasības jeb parāda īstenību. Ja parādnieka pusē ir konstatēta vaina, tad, ja viņš nokavējumu pielaidis, sekas ir: 1) parādnieks nes pastiprinātu atbildību; viņam jāatbild arī par nejausū gadījumu, ja viņš nevar pierādīt, ka gadījums būtu kēris kreditoru arī tad, ja parādnieks nebūtu nokavējumu pielaidis. 2) kreditors iegūst tiesības atkāpties no līguma, ja mērķis kļuvis nesasniedzams, vai ja kreditors bijis spiests lietot citus izeju līdzekļus. Tā ir vienpusīga atkāpšanās; 3) līdz ar nokavējuma iestāšanos iestājas arī visas noliktās neērtības sekas; piem.: līgumsods, atkāpšanās tiesība. etc.

Nokavējuma sekas var novērst: 1) ja parādnieks vēlāk piesola izpildījumu ar visām blakus saistībām. Tos iespējams tomēr tikai līdz tam laikam, kamēr kreditors nav no saistības atkāpies. 2) ja kreditors nokavē izpildījuma pieņemšanu. 3) ja kreditors pieņem izpildījumu bez ierunas. Pēc tam kreditors vairs nevar prasīt no parādnieka zināmu blakus saistību izpildīšanu, kam sakars ar nokavējumu.

Nokavējums kreditora pusē.
Lai kreditora pusē rastos nokavējums, vajadzīgs: 1) piedāvājums no parādnieka puses - istai personai istā laikā un istā vietā. Dažos gadījumos, ja kreditors nesniedz izpildījumam vajadzīgo līdzdalību, piem.: atsakās no sarēķināšanās, tad piedāvājums no parādnieku puses nav vajadzīgs. 2) kreditora atteikšanās izpildījumu pieņemt. Tomēr arī no kreditora puses ir pielaižama vilšanās par prasījuma apmēru. Kreditora neattaisnojamā prombūtnē no izpildīšanas vietas ir vaina. Kreditora nokavējuma sekas ir: 1) parādnieka atbildība tiek atvieglināta, proti: parādnieks nes atbildību tikai vairs par launu nolūku un rupju neuzmanību. 2) kā parādnieka nokavējumā, tā arī kreditora nokavējumā uz kreditoru gulstās tās pašas neērtības, piem.: līgumsods, tiesība no līguma atkāpties u.c. 3) Kreditoram jāatlīdzina parādniekam visus zaudējumus. Kreditora nokavējuma sekas var novērst: 1) ja kreditors pieņem parādnieka izpildījumu; 2) ja kreditors atlīdzina visus zaudējumus, kuri būtu parādniekam cēlušies, sakarā ar kreditora nokavējumu; 3) ja parādnieks nokavē, un ja pats prasījums izbeidzies.

Prasījumu tālāk došana jeb cesija.
(ustupka, trebovanija.)

Kas ir cesija? Cesija ir no saistības izejoša prasījuma pārņemšana uz jaunu kreditoru. Cesijai pamats meklējams romiešu tiesībās, kaut gan tur pastāvēja uzskats, ka saistību subjekti nevar mainīties. Kad šo uzskatu grozīja, cesiju sāka atzīt. Definīcija: Cesija ir akts, par kuru līdzšinējais kreditors savu prasījumu pārnes uz jaunu kreditoru. Cedents ir vecais kreditors, kurš savu prasījumu pārnes uz jaunu kreditoru. Skat. šemu:

Cesions ir tas, kas prasījumu saņem. "Prasījums" šeit pāriet uz cesionaru no cedenta tādā pašā stāvoklī, ka bij pie cesionara. Izskir divi cesiju veidus: 1) piespiestu un 2) labprātīgu cesiju.

Piespiestā cesija: ja zināmu prasījumu jānodod tālāk uz "tiesas sprieduma" pamata vai likuma pamata. Cesija uz likuma pamata notiek: 1) pilnvarniekam jācedē tālāk tie prasījumi, kurus viņš iegūvis priekš principāla; 2) jācedē visi prasījumi, kuri sakarā ar kādu nododamo lietu; 3) ja kādam jāatlīdzina, jāatbild par pazaudētu vai sabojātu lietu, tad viņš var prasīt, lai uz viņu pārnes visus prasījumu, kuri gulstās uz lietu.

Cesijas noteikumi.
Pie cesijas vajaga būt darbības spējīgiem subjektiem: kā cedentam, tā cesionāram. Visi prasījumi nav cedējami; piem.: mazā pilsētīnā dzīvo saimniece - tāda kā dusmīgāka, kuru visi labi pazīst, jo vairāk tādēļ, ka pie viņas nevar nodzīvot neviena kalpone. Galu galā neviena kalpone vairs pie viņas līgt negrib. Tad saimniece lūdz trešai personai nolīgt kalponi un to viņai "cedēt". To protams nevar. 1) Prasījums, kuru izlietošana saistīta ar kreditora personu - nevar cedēt; piem.: uztura prasījumus - alimēnti; nomas, īres līguma prasījumus; prasījumus, kas izriet no pilnvaras

līguma. 2) nevar cedēt prasījumus, kurus kreditora prasībai ir objektīva nozīme priekš parādnieka, i. i. nevar cedēt galvenām kārtām tādas attiecībās, kas pamatojās uz darba līgumiem, zināmiem pakalpojumiem, piem.: saimniecē un kalpone. Visus citus prasījumus var cedēt. Tāpat var cedēt prasījumus, kuri cēlušies no pārpratumiem. Piemērs prasījumam, kura izlietošana saistīta ar kreditora personu ir šāds: ar tiesas spriedumu vecam tēvam piespriests saņemt pabalstu no dēla Ls. 20.- mēnesī. Tēvs šo prasījumu nevar cedēt. Cesijas forma - pilnīgi brīva. Cesijai nav vajadzīga nekāda sevišķa forma, bet ir vajadzīga tikai līgums starp cedentu un cesionaru. Iznēmums ir, ja cedējamais priekšmets ir dokuments, t. i. ja prasījums izteikts dokumentā, tad cedējot dokumentu uz pēdējā jātaisa atzīme, vai arī jāastāda citu dokumentu par prasījuma tālāk došanu. Blanko cesija arī tiek piekaišta. Blanko cesija ne ar ko neatšķirās no cesijas uz uzrādītāja vārdu, jo blanko cedēti dokumenti ir pielīdzināti visās tiesībās uzrādītāja vērtspapīriem.

Cesijas sekas.

Jāapskata attiecības starp jauno kreditoru un parādnieku no vienas puses un starp cedentu un cesionaru no otras puses.

I. Attiecības starp cesionaru un parādnieku: Cesija stājas spēkā tūlīt ar vienošanos par cesiju arī bez paziņošanas parādniekam, jo parādnieka līdzdalība pie cesijas nav vajadzīga. Tā tad cesionars var tūlīt stāties vecā kreditora pēdās, izlietojot tiesības pret parādnieku. Tādējādi parādniekam rodas divi kreditori, kāmēr viņam nav paziņots. Līdz paziņošanai parādniekam ir izvēles tiesības, kuram kreditoram maksāt: viņš var maksāt abiem. Ja cedents būtu jau daļu parāda saņēmis nodošanas laikā, tad tas jānodod cesionaram. Ar cesiju stāvoklis starp kreditoru un parādnieku nemainās: cesija dod cesionaram kreditora tiesības un cesionars iestājas pilnīgi tai tiesiskā stāvoklī, kāds bijis pirms cesijas. Ja sevišķas norunas nav, tad ar cesiju uzskata, par līdz. cedētam arī visus blakus prasījumus. Cesijas princips: parādnieks pret cesionara personu un pašu prasījumu var celt visas tās ierunas, kādas viņam bija pret cedentu un viņa stāvoklis sakarā ar cesiju nedrīkst būt grūtāks.

II. Attiecības starp cedentu un cesionaru: Līdz ar cedejumu cedents zaudējis visas tiesības uz prasījumu. Cedents vairs nevar prasījumu nodot tālāk trešai personai, jo tādā gadījumā cesija nav spēkā. Cedenta pienākumus nodot cesionaram visu to, kas var noderēt par prasījuma pierādījumu un piedzišanu pienākums atbilst. Cedents atbild par prasījuma īstēnību - eksistenci, bet ne atbild par viņa drošību. Iznēmumi, kad cedents atbild arī par drošību, ir: 1) ja viņš viltīgi slēpis parādnieka maksāt nespejību; 2) ja cedents atbild par prasījuma nodrošinājies līguma ceļā.

Cesijas ierobežojumi.

Visus prasījumus nevar cedēt. Cesijai šai ziņā ir divi ierobežojumi: 1) cesija aizliegta parādnieku aizbildņiem. Ja tomēr tāda cesija notikuse prasījums izbeidzās aizbildnam labā, bet aizbildnim draud bargs sods.

2) Lex Anastasiana. Šis likums pārņemts no romiešu tiesībām un spēkā visā Latvijā. Pēc šī Anastasijas likuma tas, kas pircis naudas prasību par cenu, kura zemāka par vērtību - zem nominālā - nevar no parādnieka prasīt vairāk, kā pats maksājis. Skat. šemu:

Anastasijas likums neattiecas uz apstrīdamiem, nedrošiem prasījumiem. Arī uz uzrādītāja vērtspapīriem un uz blanko cedētiem viņš nav pienārojams. Parādnieku maina nav iespējama. Mūsu civillikumi pielaiž parāda pārņemšanu uz citu personu - ja kreditors to atļauj, tomēr ar to pēte saistība tiek iznīcināta. Parāda pārņemšana iespējama tikai uz galvojuma pamata, t. i. ja parādniekam otra persona nostājas blakus, piebiedrojās.

SAISTĪBU IZBEIGŠANĀS.

Saistību izbeigšanās veidu ļoti daudz. Labākā pārskata dēļ tos vispirms uzskaitīsim: 1) Izpildījums jeb solucija - Erfüllung, udovletvornije; 2) Ieskaits jeb kompensācija - auzhet; 3) Sakrītums jeb konfusija - sovpadjenije; 4) Atļaidums jeb atlaiduma līg. Erlassvertrag, dogovor proščenija; 5) Pārjaukums jeb novācija - Novation, novacija; 6) Miōrlīgums jeb

transakcija - Vergleich, mirovaja sdjelka. 7) subjektu atkrišana - 8) Termina notecešana. 9) noilgums.

Izpildījums - solucija.

Izpildījums attiecībā uz naudas saistībām saucās par "samaksu". Izpildījums ir tās darbības izdarīšana, uz kuras pamatu kreditoram ir tiesība nē parādnieka prasīt. Izpildījums ir visdabīgākais saistību izbeigšanās voids.

Solucijas noteikumi.

Apskatīsim izpildījuma subjektus: parādnieku un kreditoru.

I. Solucijas noteikumi pret parādnieku: Parādniekam saistību jāizpilda vai nu pašam, vai viņa pārstāvim. Ja parādnieks nav darbības spējīgs, tad viņa izpildījumam nav spēka; izpildījumu var prasīt. Ja izpildījums neattiecas uz pašu parādnieka personu, tad izpildījumu var izdarīt jebkura trešā persona, un pilnīgi viena alga vai parādnieks zin saistības izpildīšanu, vai nezin. Visas saistības, kuras attiecas uz skaidru naudas samaksu, var izpildīt trešā persona. Turpretim visas saistības, kas attiecas uz darbu, uz zināmu pakalpojumu, nevar izpildīt trešās personas; piem.: ja glezņa pasūtīta zināmam gleznotājam, to nevar gleznot cits. Tā tad saistības, kuras attiecas uz personu - nevar izpildīt trešās personas. Izpildījums ir panākts arī tad, ja kreditors ir apmierināts tiesas ceļā, vai ja kreditors ir pārdevis viņam iekārtu mantu.

II. Solucijas noteikumi kreditora pusē: Izpildījums ir jādod kreditoram vai viņa pilnvarniekam. Kreditoram jābūt darbības spējīgam. Ja tomēr kāds izpildījums nonācis darbības nespējīga kreditora mantas sastāvā, tad paliel spēkā. Izpildījuma saņemšanai pilnvarniekam vajadzīga speciāla pilnvara. Ja pilnvara atsaukta, tad atsaukums saista pilnvarnieku no tā brīža, kad viņam tas kļuvis zināms. Izpildījums nelegitimētai personai nav izpildījums, un dod tiesību prasīt izpildījumu no saņēmēja atpakaļ.

Izpildījuma sekas -

ir tiešā un pilnīgā saistību izbeigšanās, jo izbeidzās netikai pate prasība, bet arī prasības blakus lietas. Tomēr tādas sekas ir tikai tai gadījumā, ja ar to gribēts izpildīt taisni tās saistību prasības. Likums uzstāda presumpciju: ja kāds parādnieks nomaksā tikai daļu no sava parāda, bet kreditors tiok dzēsti nenomaksātie % un tikai atlikumu pieskaita kapitāla daļsunam, nomaksāto negrib atzīt par kapitāla daļu, tad vispirms

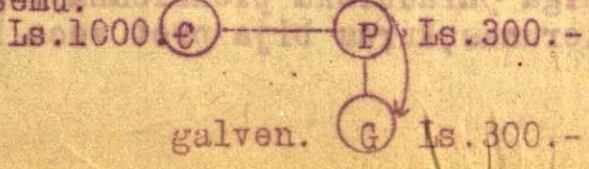
Izpildījuma pierādīšana.

Izpildījums ir jāpierāda izpildītājam. Izpildījuma samaksu var pierādīt visādiem pierādījumu līdzekļiem, bet sevišķi ar kvītiem. Kvīte - kreditora rakstisks apliecinājums par prasījuma izpildījumu. Kreditoram, izpildot saistību, tiesība prasīt kvīti. Mūsu civillikumā ir dažas presumpcijas: 1) kvītes par trīs cits citam sekojošos termiņos izdarītiem maksājumiem nodibina presumpciju, kā arī a g r ā k i e m a k s ā j u m i i z d a r ī t i; piem.: dzīvokļu īres kvītes. Pierādīt pretējo protams var. 2) ja kvīte izdota pēc galīga aprēķina, tā kā visa tiesiskā attiecība uzskatāma par pilnīgi izbeigtu, tad tiek pieņemts, ka visi maksājumi kārtībā. Bet ja kreditors kvīti izdodot nav zinājis, ka vēl daži maksājumi nav nokārtoti, tad kreditoram tas jāpierāda. 3) ja parāda dokuments atdots parādniekam, vai arī viņš iznīcināts - pārplēsts, ieplēsts, sastrīpots vai saplēsts, tad pieņem, ka parāds samaksāts. (mortifikācija). Protams, pretējo pierādīt kreditors var.

I e s k a i t s - kompensācija.

Kompensācija nāk ļoti bieži priekšā tur, kur viens prasījums nostājas otram pretim. Kompensācija jeb iekāits ir kreditora prasījuma dzēsums ar parādnieka pretprasību. Kompensācija iespējama uz savstarpējas vienošanās un tiesas lēmumu pamata. Lai ar vienu prasījumu varētu otru kompensēt, tad: 1) pretprasījuma priekšmetam vajaga būt tādā pat veidā, kā pamatprasījums. Vienādi prasību apmēri nav vajadzīgi; 2) pretprasījumam vajaga būt skaidram un neapstrīdamam; 3) vajaga lai pretprasījumam būtu noteicējis termiņš, lai tas būtu pilnīgi nobriedis; 4) lai kompensētāja prasījums būtu paša prasījums, t.i. lai pretprasījums būtu ieskaitīts ar paša prasību. Izņēmums ir, ja kompensētājs pats uzstājās kā līdzparādnieks a) ja galvenieks "ieskaita" galveno parādu pret kreditoru.

Skat. šēmu:

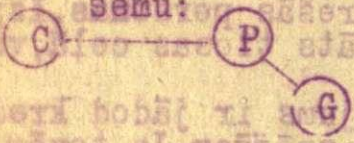
Citiem vārdiem: ja galvenieks galvo ar parādnieka prasību kreditoram. b) ja kopparādnieks kompensē (ieskaita) sava līdzparādnieka, ar kuru atrodas savstarpējais parāds.

rības attiecībās, parādn., c) ja mantinieks kompensē ar mantojuma atstājēja parādus. Kompensācijas sekas ir; ka pretprasījums dzēš galveno prasījumu, nostājoties tam pretim. Ar prasījumu izbeigšanos, izbeidzās arī visas blakus prasības. Ja vienā vai otrā pusē ir vairāk prasījumu, tad parādniekam pieder izvēles tiesības. Dažos gadījumos kompensācija ir ierobežota: 1) Kompensācija nav pielaižama no glabājuma līguma, t.i. nevar uzstādīt pretprasījumu pret parādu no glabājuma līguma, 2) pret pretlikumīgā ceļā iegūtu lietu nevar uzstādīt pretprasījumus; 3) pret valsts iegūtu lietu nevar uzstādīt pretprasījumu; 4) pret sabiedriskiem prasījumiem arī novar; piem.: pret pilsētu pašvaldībām, publisko klašu prasījumiem.

S a k r i t u m s - konfuzija.

Konfuzija ir kreditora un parādnieka sakrišana vienā personā, jeb apvienošanās vienā prasībā. Konfuzija ir radniecīga kompensācijai, jo šie kreditors pats kompensē savu prasījumu. Vienīgais konfuzijas pamats - mantošana, ja kreditors manto parādu. Ar sakritumu prasība izbeidzās. Konfuzija no kopparādniekiem vai kopkreditoriem atšķiras ar to, ka pate saistība paliek spēkā - vienīgi izstājās no saistības viens no viņiem. Konfuzijas sekas pie galvojumā ir tā, ka vienādi izbeidzās galvenieks. Skat.

Sēmu: Iespējamās trīs varbūtības: ja sakrīt C ar P - Galv. izbeidzās; ja sakrīt C ar G - galvojums izbeidzās; ja sakrīt P ar G - galvenieks izbeidzās

A t l a i d u m s.

Atlaidumu līgumā kreditors un parādnieks vienojās atcelt līgumu - saistību. Vienpusīgi atsacīties var tikai tur, kur iespējama vienpusīga saistība. Pie atsacīšanās no dalībniekiem netiek prasība noteikta vienošanās. Likums pielaiž, ka parāds nomaksāts, ja izdod kvīti. Atlaiduma sekas ir tādas, ka saistība tiek tieši iznīcināta. Kreditors, atdodot ķīlu, nevar atlaist parādu. Tā tad ķīlas atdošana, nav parāda dzēšana. Jau izpildīto saistību prasīt, atpakaļ var tikai uz sevišķa līguma pamata.

P ā r j a u n o j u m s - novācija.

Novācija ir saistības atcelšana, pārvēršot viņu jaunā saistībā sevišķa līguma ceļā. Viņa krasi atšķiras no pirmējiem veidiem. Novācijas raksturīga ar to, ka vecā saistība izbeidzās, bet tiek radīta jauna saistība. No atlaiduma novācija atšķiras ar to, ka ar zināmu aktu vecā saistība tiek iznīcināta, bet ar to pašu aktu nodibinās jauna saistība. Novācija pastāv:

- 1) kad pārmainas personas (cedējums tomēr nav novācija);
- 2) kad personas paliek, bet mainās saistības tiesiskais pamats un svarīgākie noteikumi. Pie novācijas ir nepieciešami: 1) spējīgi līdzekļi, t.i. jāspēj lemt par veco saistību un jāspēj nodibināt jaunu saistību; pie novācijas speciela pilnvara nav vajadzīga, pietiek ar generalpilnvaru; 2) pastāvoša un spēkā esoša saistība. Nevar pārjaunot neizsūdzamas saistības; ja vecā saistība nav bijuse spēkā, tad arī jaunā nav spēkā; 3) jaunās saistības spēkā esamība, ja jaunā saistība neiegūst spēku, tad vecā paliek spēkā; 4) ir nepieciešams nolūks saistību pārveidot; 5) Novācijas nolūks jāizsaka atklāti. Saibu gadījumos novācija netiek pienemta.

Likums paredz sešus gadījumus, ka novācija nav kā tāda uzskatāma: 1) ja pārgrozīti jeb noteikti tikai citi maksājuma termiņi; 2) ja nolīgst maksāt % no tāda parāda, kurš agrāk bijis bezprocentīgs; 3) ja pārgrozītas %, t.i. viens % mainīts pret otru %; 4) ja dots tikai nodrošinājums; 5) ja parāda summa ir pamazināta; 6) ja tiek izdots rakstisks dokuments par pastāvējušu parādu; piem.: vekselis. Novācija ir konkrēts līgums - kurā uzrādīts saistību pamats, Abstraktos līgumos pamats nav uzrādīts. Novācijas sekas: 1) novācija iznīcina veco saistību ar visiem piederējumiem gluži tā, itkā būtu izpildīta; 2) ar novāciju rada jaunu saistību, kura manto savas īpatnības no novācijas līguma, ne no vecās saistības. Tā tad novācija ir saistības izbeigšanas veids. Novācijas veidi, kuros subjekti var mainīties: a) parādnieka pusē 1) līdzšinējais parādnieks dod kreditoram jaunu parādnieku, kam kreditors piekrīt (deligācija); 2) kad kreditors noslēdz līgumu ar trešo personu bez parādnieka līdzdalības (ekspromisija) - izceļās jauns parādnieks; b) kreditora pusē (ir liē daļgs cesijai, bet šo ir vajadzīga parādnieka piekrišana): parādniekam nav pret jauno kreditoru tās ierunas, kurās bija pret veco kreditoru.

Miera līgums.

Apzīmējums: Miera līgums ir tāds līgums, ar kuru līdzīgi starp viņiem pastāvošu apstrīdamu vai citādi apšaubamu tiesisku attiecību ar abpusējiem atlaidumiem padara par neapstrīdamiem vai citādi neapšaubamiem. Līguma rakstīgās pazīmes: apšaubījumi un abpusējs atlaidums. Miera līgumu var noslēgt katrā darbības spējīga persona. Miera līguma priekšmets var būt katrs prasījums, izņemot ar tiesas spriedumu izšķirtu līgumu. Pēc mūsu tiesībām pastāv ierobežojumi: ir ierobežoti miera līgumi, kuri attiecās uz noziegumiem un vajajumiem. Pie miera līguma ir nepieciešama līdzēja piekrišana un savstarpēja vienošanās. Miera līgumi pastāv arī uz uzturas naudām - alimentiem. Miera līgumu pielīdzina tiesas spriedumam. Miera līgumu var atcelt: 1) ar savstarpēju vienošanos; 2) maldījuma un spaidu gadījumos. Laulības miera līgums spēkā ar tiesas apstiprinājumu. Miera līguma sekas: miera līgums ir vecās saistības pārgrozījums - novācija. Bet nepieciešams abpusējs atsacījums.

S u b j ē k t u a t k r i š a n a - principā ar subjekta atkrišanu saistība neizbeidzās. Ar subjektu atkrišanu izbeidzās sekošas saistības: 1) nolūgšanās un atsauksšanās prasības; 2) jaunavas pavedēja pūra prasījums; 3) prasības no sabiedrības un pilnvarojuma līgumiem. Ar parādnieka atkrišanu saistība neizbeidzās.

T ē r m i n a n o t e c ē š a n a - ja prasījums ir saistīts ar termiņu, tad saistība ipso iure izbeidzās. Te no svāra arī termiņa uzteikšana. Turpmākais saistību izbeigšanās veids ir: a) n o l ī g u m s; b) tiesas spriedums, kas stāties likumīgā spēkā - saistība izbeidzās ar prasījuma zaudēšanu: ja aizbildnis tiek cedēts prasījums pret aizbilstāmo, tad izbeidzās aizbilstāmam par labu.

Līgumu klasifikācija.

Līgumu skaits ir ļoti liels. Atsevišķus līgumus apskatīt nav iespējams, tādēļ likumu krājumos ieviesta līgumu klasifikācija. Līgumi mūsu tiesībās pa daļai pamatojas uz romiešu tiesībām, no kurienes aizņemti sekoši līgumu tipi: 1) līgumi, kuri vērsti uz īpašumu tiesību pārņemšanu; piem.: pirkumus, maina, piedāvājuma līgumi; 2) līgumi, kuri vērsti uz svešas lietas lietošanu; piem.: īre, aizdevums; 3) līgumi, kuri vērsti uz svešu darbu; piem.: uzņēmums. 4) līgumi, kuri vērsti uz kopdarbību. Mūsu civilistikā līgumu klasifikācija izvesta 10 grupās: I. Līgumi, kuri vērsti uz atdošanu; piem.: aizņēmums, aizdevums. II. Līgumi, kas vērsti uz nodošanu; piem.: pirkšana - pārdošana, maina, īre. III. Līgumi, kuri vērsti uz pakalpojumu sniegšanu; piem.: piegādājums, uzņēmums, pārvadājums. IV. Saistības nokopības attiecībām; piem.: sabiedrības līgumi. V. Saistības no svešu lietu vešanas - pārzināšanas; piem.: pilnvarojums, padoms, ieteikums, svešu lietu vešana bez uzdevuma. VI. Vienpusēji vienošanās līgums; piem.: dāvinājums un galvojums. VII. Laimes saistības; piem.: spēles, derības, izlozes; mūža rentes līgums, apdrošināšanas līgums. VIII. Abstraktie līgumi; piem.: atzinuma līg. aprēķins; abstrakts samaksas solījums. IX. Saistības no pārkāpumiem. X. Saistības no stāvokļiem.

Pirmās grupas līgumos, kuri vērsti uz atdošanu, apvienoti romiešu tiesību realie līgumi. Sos. līgumus noslēdz ar lietas nodošanu. Ja lieta netiek nodota, līgums nav noslēgts. Galvenākie realie līgumi ir: 1) aizņēmums, 2) aizdevums, 3) atvēlējums jeb prekaris, 4) glabājums. Glabājums, tāpat kā pārējie līgumi, raksturīgs ar - nodošanu. Aizņēmums izceļaspiem.: ja otrai personai iedota nauda vai cita atvietoājama lieta.

A i z n ē m u m s.

Apzīmējums: Aizņēmums ir līgums, uz kura pamata viena persona nodod otrai par īpašumu zināmu daudzumu atvietoājama lieta, uzliekot viņai par pienākumu atdot tāda paša daudzuma, tādas pat šķiras un labuma lieta. Aizņēmums tiek noslēgts ar lietas nodošanu, bet ja tikai sola dot, aizņēmums vēl nav noslēgts. Pie aizņēmuma risks pāriet uz saņēmēju ar lietas saņemšanu. Aizņēmumu var dot tikai lietas īpašnieks, kuram tiesība pārnēst īpašuma tiesības. Te spēkā princips: "Hand muss Hand wahren". Ir arī izņēmums: īpašnieka vietā var darboties pilnvarnieks, bet pēc pilnvaras devēja nāvēs pilnvaru aizņēmums nav spēkā. Tomēr ir gadījumi, kad netiesīgas personas dots aizņēmums var nākt spēkā: 1) ja aizņēmuma devējs iegūst tiesību rīkoties vai arī īpašumu tiesības uz lietu. 2) ja aizņēmuma saņēmējs izlietojis aizņēmumu labā ticībā un 3) ja aizņēmuma saņēmējs labā ticībā sajaucis aizņemto lietu ar savām lietām, ka izšķirt nav vairs iespējams. Aizņēmums stājas spēkā ar nodošanu. Izņēmumi, kad nodošana nav vajadzīga, ir šādi: 1) ja atvietoājama lieta uz cita tiesiska pamata jau

atrodas aizņēmēja rokās; piem.: iekasēti Ls.100.-,2) ja starpnieks pie-
pārdošanas patur saņemto naudu kā aizdevumu.

Aizņēmumu atmaksa.

Ja atvietošanas lietas jāatdod naudā, tad par aizdevuma priekšmetu jāuzskata nauda, kuru arī jāatdod. Vērtspapīri šaubu gadījumā jāuzskata kā aizdevums naudā un jāatdod pēc dienas kursa. Aizņēmums pēc mūsu tiesībām ir bezprocentīgs, jo viņu uzskata kā izpalīdzēšanu, par ko nav nemamas. Pēc mūsu civillikuma aizņēmuma % rodas vai nu uz norunas pamata, vai uz izpildīšanas nokavējuma pamata. Bet šaubu gadījumos aizņēmumu uzskata par bezprocentīgu. Procentes jāmaksā pēc gada termiņa notecēšanas. Ja tomēr % būtu aizmaksātas pirms termiņa, tad pašu aizņēmumu nevar vis pirms termiņa atprasīt. Attiecībā uz izpildīšanas vietu pastāv spēkā vispārējie noteikumi. Aizņēmuma līgumam nekādas sevišķas formas nav paredzētas. Aizņēmumu pierādīt var ar visiem likumīgiem pierādīšanas līdzekļiem. Persona, kura aizņēmumu devuse, var būt par aizņēmuma priekšmeta likteni pilnīgi mierīga; aizdevēju interesē tikai viens moments: aizņēmuma atdošana. Aizņemtā lieta pāriet aizņēmēja īpašumā, kurš nes visu atbildību un risku.

Lietošanas aizdevums - comodatum.

Apzīmējums: Aizdevums ir līgums, uz kura pamata kāda persona dod otrai kautkādu lietu noteiktā bezmaksas lietošanā; ar noteikumu: "atdot to pašu lietu"; piem.: aizdod kaīminam zirgu braukšanai uz staciju. Aizdevuma līgums tiek noslēgts un stājās spēkā ar lietas "nodošanu." Nepildot aizdevuma līgumu, viena vai otra pusē var prasīt zaudējuma atlīdzību. Starpība starp aizdevumu un aizņēmumu ļoti liela. Pie aizņēmuma lieta pāriet aizņēmēja personas īpašumā un atdot var pavisam citu lietu, turpretim aizdevums ir tas, ja lieta top tikai aizdota - palienēta un jāatdod to pašu lietu. Aizdevuma priekšmets var būt kustamas un nekustamas lietas, ja vien viņu lietošana ir iespējama bez patērēšanas - nolietošanas. Aizdot var tikai materiēlas lietas. Aizdotai lietai nevajaga būt aizdevēja paša īpašumam, jo var aizdot arī svešu lietu, kura ir aizdevuma devēja rīcībā. Aizdevuma priekšmets nevar būt paša aizd.ņēmēja īpašums. Ja aizdevumaņēmējs iegūst lietu par savu īpašumu no trešās personas, viņš neiegūst īpašuma tiesības, bet viņam jāatdod lietu tam, no kā viņš saņēmis. Aizdotu lietu jāatdod pašam aizdevējam. Personai, kura priekšmetu aizdevuse, pieder īpašuma tiesības; viņa ir īpašnieks, kaut gan viņa nav lietas faktiskā valdītāja, jo likums paredz, ka tiesiskā valdīšana pieder aizdevējam. Aizdevumaņēmējs ir tikai lietas turētājs. Var būt gadījumi, kad lietu aizdod, bet gan nemaz nenodod; piem.: A atļauj B dzīvot savā istabā, - te nav aizdevuma. Aizdevuma lietošanai vajaga būt noteiktai laika un veida ziņā. Turpretim pie prekarija lietošanai nevajaga būt noteiktai.

Aizdevumaņēmējs - komodators.

Komodatora pienākumi: 1) viņam lieta jālieto pēc norunas, bet ja noruna nav bijuse, tad saskaņā ar lietu un apstākļiem. Ja aizdevuma devējs pats lietu nelieto, tad nodot lietu citas personas lietošanā nav atļauts; 2) aizdevumaņēmējs atbild par launu nolūku, neuzmanību un pat par gadījumu: a) ja viņš lietu lietojis neatļautā kārtā; b) ja pielaidis nokavējumu; c) ja viņš pats noteiktā uzņēmies visu risku. Tikai izņēmumu kārtā komodatoram dots atvieglinājums, proti; ja aizdevums noslēgts abu darītāju labā, tad komodatora atbildība mazāka: viņš atbild tikai par launu nolūku un rupju neuzmanību. 3) komodatoram jāatdod lietu ar visiem piederumiem un augļiem. Aizturēšanas tiesība pretprasību dēļ iespējama tikai tad, ja tā izriet no kāda līguma.

Aizdevuma devējs - komodants.

Komodanta pienākumi; 1) Viņš nedrīkst traucēt lietošanu, atprasot lietu pirms zināma termiņa, Iznemot tādu neparedzētu gadījumu, kad komodantam pašam lieta kļuvuse vajadzīga, tad jāatdod pirms termiņa; 2) jāatdlīdzina nepieciešamie izdevumi, cik tālu tie nav saistīti ar lietošanu; 3) komodants atbild par visiem zaudējumiem, kuri cēlušies komodatoram, launā nolūkā.

Atvēlējums jeb prekaris.

Definīcija: Prekaris jeb atvēlējums ir līgums, uz kura pamata viena persona bez maksas nodod otrai personai lietu valdīšanā un neaprobežotā lietošanā; ar noteikumu: atdot to viņu katrā laikā uzdevēja atprasījumu - pieprasījumu. Romiešu tiesībās prekarijam bijis liels iespaids un arī mūsu civillikumā tam irādīta diezgan plaša vieta, tomēr modernos kodeksos prekaris vairs lielu lomu nespēlē. Par prekarisku sauc lietas valdītāju. Prekarija priekšmets var būt gan kustamas, gan nekustamas lietas (arī zervitutu tiesības). Prekarija

raksturīgākā īpašība tā, ka lietu var katrā laikā atprasīt. Turpretīm attiecībā uz lietošanu ierobežojumu nav: lietot lietu var kā grib. - Prekarists atbild tikai par launu nolūku un rupju neuzmanību. Vinam tiesība paturēt arī augļus un ienākumus, pretēji aizdevumam, bet par to vinam nav tiesības uz zaudējumu atlīdzību, jo uz pirmo pieprasījumu prekaristam lieta vienkārši jāatdod.

Glābājums - depozīts (poklaža).

Persona, kura lietu nodod uzglabāšanā - deponents; kura lietu saņem - depozitārs. Apzīmējums: Glabājums ir līgums, uz kura pamata kaut - kādai personai tiek uzticēta kustāma lieta bezmaksas uzglabāšanā; ar noteikumu l i o t u k a t r ā l a i k ā a t d o t. Glabājumu nodibina ar lietas nodošanu. Kā jau redzējam, visi jau apskatītie līgumi, t.i. aizņēmums, aizdevums, prekarists, un arī glabājums ir "bezmaksas līgums". Salīdzinot glabājumu ar jau apskatītiem pārējiem līgumiem - glabājumā var nodot tikai kustamas lietas. Principā glabājums tiek izdarīts bez maksas un apsoliņums atlīdzināt glabājuma izdevumus, nemaina glabājuma jēdzienu.

Depozitāra pienākumi.

1) Depozitāram glabājums uzticīgi jāglabā. 2) Viņš atbild tikai par launu nolūku un rupju neuzmanību. Par vieglu neuzmanību atbild tikai tad, ja bijuse noruna. Ir daži izņēmumi, kad Depozitārs atbild arī par nejaušu gadījumu: a) ja atbildību uzņēmis uz līguma pamata; b) ja glabājumā nodoto lietu lieto pretēji līgumam; c) ja glabājamās lietas atdošanā pielaidis nožavējumu. Ja kāda cita persona sāk pretendēt uz lietu kā īpašnieks, tad glabātājam nav jāuzstājas kā atbildētājam, bet viņam jānosauc to personu, kuras vārdā glabā un jāatdod lietu tam, no kura saņemis. Glabājums izbeidzās: kad glabātājs atdod lietu deponentam, vai viņa pilnvarniekam uz pirmo pieprasījumu, kaut arī pirms termiņa. Kompensācija pret glabājumu nav iespējama. Vairāki glabātāji nes atbildību solidāri. Pie glabājuma līdzdar lietu jāatdod visi piemērumi un augļi.

Deponenta pienākumi.

Principā glabājums - vienpusīgs līgums: vienā pusē tikai pienākums, otrā - tiesības. 1) deponentam jāatlīdzina glabātāja zaudējums un izdevumus, kuri radušies sakarā ar nepieciešamību izlabojumiem. 2) pienākums saņemt savu lietu termiņā vai arī tūlīt uz pirmo pieprasījumu atsvabināt depozitāru no glabājuma. Ja glabājuma devējs liedzās lietu saņemt, glabātājs var glabājumu nodot tiesas depozītā. Aizturēšanas tiesības glabātājam nav.

Ārkārtējais glabājums.

Praksē gadās, ka glabāšanā tiek nodotas atvietošanas lietas, atļaujot to lietošanu, bet uzliekot par pienākumu atdot līdzīgu daudzumu - to sauc par ārkārtējo glabājumu. Apzīmējums: Ārkārtējais glabājums ir līgums, ar kuru glabāšanā nodot atvietošanas lietas, atļaujot viņu lietošanu, bet uzliekot par pienākumu atvietot līdzīgu daudzumu. Šis glabājuma paveids ļoti līdzīgs aizņēmumam, jo deponents dod tiesību lietu lietot, iepinot norunu.

Sekvestracija.

Definīcija: Sekvestracija ir no vairākām personām apstrīdētas lietas nodošana trešās personās glabāšanā, vai nu uz ieinteresēto personu vienošanās, vai uz tiesas lēmuma pamata. Sekvestranta pienākums atdot lietu tam, kurš izrādītos par īpašnieku pēc jautājuma izšķiršanas. Sekvestrants pēc romiešu tiesībām bija arī valdītājs. Pēc mūsu tiesībām nodevēji uz vienošanās pamata var sekvestrantu arī padarīt par juridisku valdītāju. Seit ietilpst un jāapskata divi līgumi: 1) viesniecnieka līgums ar viesi un 2) komāsijas līgums.

Viesniecnieka līgums ar viesi.

Šis līgums pārņemts no romiešu tiesībām un attiecas netikvien uz viesniecniekiem, bet uz visām personām, kuru uzdevums saņemt svešu personu lietas glabāšanā; piem.: uz kuginiekiem. Atbildība par glabāšanā nodotām lietām diezgan liela un stingra. Saistības tie rodas ar lietu nodošanu. Attiecībā uz atbildību ir pilnīgi vienalga, vai viesis saņemis pats saimnieka vai viņa kāpātājs; tāpat nav nozīmes, vai lietas pieder viesim pašam vai kādam citam. Viesniecnieks atbild nevien par savu neuzmanību, bet arī par savu kalpotāju un trešo personu neuzmanību, ka arī pret zagšanu. Ir daži gadījumi, kad viesniecnieks neatbild: 1) ja vainu nes viesis pats; 2) nepārvarama spēka gadījumā. Viņš no atbildības var atkratīties, paziņojot atbildības neuzņemšanos viesim, kurš izteic savu piekrišanu, vai klusu ciešot piekrišanu. Dažreiz, piem.: iebrāucamās vietās redz izkārtus paziņojumus, ka par viesu mantām neatbild. Tomēr tie saimnieks var piedzīvot rūgtu vilšanās, jo 3823. pants nosaka, ka izkārtiem paziņojumiem par atbildības

nenešanu nav spēkā, un no atbildības neatsvabina.

Komisijas līgums.

(Trödelvertrag, dogovor prodaži s ruk).

Apzīmējums: Komisijas līgums ir līgums, uz kura pamata zināma persona uztic otrai kādu kustamu lietu, pārdošanai par zināmu cenu; ar noteikumu: lai saņemējs pēc zināma termiņa, bet ja termiņš nav noteikts, tad uz īpašnieka pieprasījumu vai nu samaksā nolikto cenu, vai atdod lietu. Komisijas veikālu tagad ļoti daudz, piem.: "Vako" u.c. Kāmer lieta nav pārdošana, īpašnieks viņu var ņemt atpakaļ. Persona, kura lietu nodod komisijā, - komitents; kas saņem - komisionārs. Komisionārs var arī lietu pārdot dārgāki, kā nolīgts, tad pārējā suma piekrīt viņam. Risku nes komisionārs.

P I R K U M A L Ī G U M S.

Pirkuma līgumam ļoti liela un svarīga nozīme. Visus līdz šim apskatītos līgumus varēja noslēgt vienīgi ar nodošanu, jo tāds bij nosacījums. Pirkuma līgumu arī var noslēgt ar nodošanu. Nododšana ir gan līguma mērķis, bet nav vairs nosacījums. Pirkuma līgums ir jau divpusīgs līgums: katrai pusei ir savi pienākumi un tiesības. Nododšana vajadzīga pie rokas pirkuma - Handkauf, Realkauf, kad lieta, ejot no rokas rokā, tiek tūlīn nodota. Turpretīm pirkuma līgumu var noslēgt, nenododot lietu un nemaksājot absolūti nekādu naudu. Definīcija:

Pirkuma līgums ir vienošanās pret naudas sumu dot lietu. Ir vēl plašāka apzīmējums: Pirkuma līgums ir līgums, kur viena puse uzņemas dot lietu, otra - maksāt zināmu naudas sumu. Tas ir pirkuma - pārdevuma līgums - (Kauf und Verkauf, kuplja - prodaža). Noslēgt pirkuma līgumu var katra darbības spējīga persona. Pārdot var tikai īpašnieks, bet dažreiz var pārdot arī neīpašnieks - uzticīgs starpvaldnieks, sk. šemu: labpretīm pirkt var katrs, kas attiecīgo lietu var iegūt. Pie pirkuma līguma nepieciešami vajadzīga vienošanās par: 1) pirkuma priekšmetu; 2) cenu.

P i r k u m a p r i e k š m e t s.

Uzpeld jautājums, ko var pirkt un pārdot? Par šo jautājumu starpība dažādos kodeksos diezgan liela. Pēc mūsu likuma pirkuma priekšmets var būt kermeniskas un bezkermeniskas lietas; piem.: var pirkt dažādas tiesības, pat valdīšanu un arī mantojumu. Bet pēc mūsu civillikuma pirkuma priekšmets nevar būt - l i e t a s l i e t o š a n a. Pēc ārzemju kodeksiem arī elektrība, radio var būt par pirkuma priekšmetu. Tāpat nauda var būt pirkuma priekšmets; piem.: veca nauda, pēc mūsu civillikuma par pirkuma priekšmetu var būt arī nākotnē topošās lietas, to sauc par l i e t a s p i r k u m u.

Cerību pirkumā var sastapties ar šādām varbūtībām: 1) pircējs apsolās maksāt pirkuma maksu arī tad, ja priekšmets nerodas; un 2) pircējs uzņemas pienākumus ar nosacījumu, ka pirkuma priekšmets rodas. Attiecībā uz svešu lietu pārdošanu parēdz: 1) ja abas puses zin, ka lieta sveša, vai vismaz ja pārdevējs zin, vai arī ja abas puses nezina, ka pirkuma priekšmets sveša lieta, tad tādā gadījumā pirkuma līgums ir neesošs. Vienīgais izņēmums, ja pircējs nav zinājis, ka pērk svešu lietu, tad viņam gan lieta jāatdod, bet pārdevējam jāatlīdzina zaudējumus, bet ja pircējs zinājis, ka pērk svešu lietu, tad nekā nevar prasīt. Iespējams arī gadījums, kad pircējs pērk pats savu lietu - iegūstot valdīšanu. Te īpašnieks faktiski pērk valdīšanu, bet ne pašu lietu. Ja lieta pirkšanas laikā gājuse bojā, tad pirkuma līgums ir spēkā neesošs. Bet ja gājuse bojā mazāk kā puse, tad saistība paliek spēkā, bet var prasīt cenas pazeminājumu. Ja gājuse bojā vairāk kā puse, tad pircējam brīvas rokas: viņš var atteikties, var neatteikties.

P i r k u m a c e n a - m a k s a.

Pēc mūsu civillikuma pirkuma cena jānosaka skaidrā naudā. Bet ja cena skaidrā naudā nosacīta, vēlāk var maksāt arī citās vērtībās, jo tas nepārgroza pirkuma līguma būtību. Pirkuma līgumā nekrīt svarā, kam pieder pirkumu nauda; no svara vienīgi pircējs, kurē pirkšanas līgumu noslēdzis. Romiešu tiesībās par cenu bij izstrādāti vairāki principi; cenai vajadzēja būt: 1) taisnīgai, t.i. saskanošai ar preču īsto vērtību - pretium iustum; 2) patiesai - pretium verum; 3) noteiktai - pretium certum. Tagad modernās tiesībās, uz to skatās citādi. Pirmais princips jaunākās tiesībās netiek vairs pielietots.

Mūsu civillikuma pirmais princips - cenas taisnīgums tiek ievērots

tikai tik daudz, lai cena nepārsniegtu pusi no vērtības; citādi taismīgums nav ierobežots; piem.: ja kāda lieta pirktā zem pusešvērtības, darījumu atcel. Pirkuma priekšmeta pārdošana zem vērtības nāk priekšā - d r a u - d z i b a s pirkumos. Romiešu tiesību otrais princips, ka cenai vajaga būt "patiesai", paliek spēkā arī mūsu tagadnes tiesības: ja cena bijuse fiktīva, tad paliek spēkā ne fiktīvā cena, bet patiesā. Trešā prasība, ka cenai vajaga būt noteiktai, mūsu tiesībās pastāv spēkā. Cenai vajadzīgs būt noteiktai tai ziņā, ka cena nedrīkst būt atstāta vienas puses "noteikšanā". Ja cena nav vienāda, tad to noteic pēc līguma noslēgšanas laika un vietas. Ja cena nav noteikta un tirgus cena arī nav, līgums ir spēkā neesošs. Cenas noteikšanu varuzticēt arī lietpratējas trešās personas uzskatam, lai līgums varētu palikt spēkā. Pirkuma līgums uzskatams par noslēgtu, kad abas puses vienojušās par galvenām sastāvdaļām: priekšmetu un cenu.

Pirkuma līguma forma.

Pēc vietējiem likumiem pirkuma līguma forma pilnīgi brīva: līgumu var slēgt mutiskā, rakstiskā vai notarielā formā. Cits jautājums vai līgumu var izvest cauri, var realizēt, piem.: ar mutisku formu. Pirkuma līgumā, formas ziņā, netiek šķirota kustama un nekustama manta. Iznēmums ir Latgale, kur pie nekustama īpašuma pirkšanas vajadzīga notarielā forma.

Pirkuma līgumu var noslēgt arī ar nosacījumu: atliekošu vai atceļošu. Ja līgums noslēgts ar atliekošu nosacījumu, tad, ja nosacījums neiestājas, līgums nav spēkā. Ja līgums noslēgts ar atceļošu nosacījumu, tad stājas spēkā noslēgšanas brīdī.

Pārdevēja un pircēja pienākumi.

Pirkuma līgumā nem dalību: pārdevējs un pircējs, bet pārdevējs ir svarīgāks. Te abas puses atrodas vienādā stāvoklī, abas vienādi stipras: maksā un dod lietu. Apskatīsim, kādas pienākumus nes pārdevējs, kādus pircējs.

Pārdevēja pienākumi.

Pirmais pārdevēja pienākums: dot lietu. Pēc mūsu civillikumiem pārdevējam jāsigādā pircējam tikai lietas valdīšanu. Bet līdz ar lietas nodošanu uz pircēju pāriet jau īpašuma tiesības. Iznēmums ir tai gadījumā, ja lieta tiek nodota, bet pirkuma maksa nav samaksāta, tad īpašuma tiesības pāriet tikai ar pirkuma cenas saņemšanu. Lietas nodošana izdara ma īstā laikā un vietā. Lieta jānodod ar visiem piederumiem un augļiem. Ja nekustams īpašums pārdots, bet līgumā ieviesta klauzula: "īpašums pārdots, kā viņš stāv", tad pārdots ir viss īpašums ar visiem piederumiem. Ja pārdots zemes gabals ar minēto klauzulu, tad pārdots līdzī viss, kas uz tā atrodas. Ja pārdevējs savu pienākumu: "dot lietu" nav izpildījis, tad viņam jāatlīdzina visus zaudējumus, kādi pircējam cēlušies. Ja pārdevējs vienu un to pašu īpašumu pārdevis vairākiem pircējiem, tad viņu iegūst tas, uz kura vārdu īpašums koroborēts. Bet ja pārdevējs pārdevis kustamu lietu vairākiem pircējiem, tad lietu iegūst tas, kam viņa ir nodota, bet ja lietam nevienam nodota, tad iegūst pirmais pircējs. Otrs pārdevēja pienākums:

atbildība par evikciju.

Evikcija nozīmē - attiesāt, procesa ceļā atņemt kādu mantu. Pārdevēja atbildībai par evikciju tā nozīme, ka pārdevējs atbild par lietas atņemšanu pircējam tiesas ceļā no trešās personas puses. Atbildība par evikciju var nākt priekšā arī citās līgumos; piem.: mantas dalīšanas līgumos, pieņemšanas līg. Krievu valodā evikciju dāuc - "objazannostj očistki".

Evikcijas noteikumi ir: 1) apstrīdējumam jānotiek tiesas ceļā; 2) ja pret pircēju tiek celta evikcijas sūdzība, tad neizbēgami jāpaziņo par to pārdevējam, kurš pievelkams palīgā. Pārdevējs ir atsvabināts no evikcijas un neatbild; 1) ja evikcija notikuse uz administratīvas iestādes rīkojumu vai trešo personu patvarību; 2) ja lieta gāduse bojā, skarā ar dabas spēku iespaidu. 3) ja pircējam ir bijis zināms evikcijas prasījums; 4) ja pārdevējs ar līgumu noteikti atsacījies no atbildības par evikciju. Ja evikcija notikuse, tad pārdevējam jāatlīdzina visus zaudējumus, ieskaitot tiesas izdevumus. Par lietas vērtību pieņem to vērtību, kāda tai bijuse evikcijas laikā, bet vērtība nedrīkst būt lielāka par divkārtu pirkšanas summu. Vairāki pārdevēji atbild katrs pa daļu, bet ne solidari. Evikcijas sūdzība izbeidzās tikai ar nolīgumu. Trešais parādnieka pienākums:

atbildība par negatīvām un pozitīvām īpašībām.

Pārdevējam jāatbild par negatīvām un pozitīvām īpašībām, kādas pircējs varēja no lietas sagaidīt. Atbildība par īpašībām - očistka kačestv. Pārdevējam jāatbild nevien par redzamiem, bet arī par lietas apslēptiem trūkumiem, kurus pats arī nav zinājis. Pārdevējs neatbild vienīgi parniecīgiem acīs krītošiem trūkumiem. Tomēr ja pārdevējs būtu apgalvojis, ka tādu nav, tad viņš atbild tikai par tiem trūkumiem, kurus pats pircējs - zinājis. Par pozitīvām īpašībām pārdevējam nav jāatbild. Par labām īpašībām viņš atbild acīs krītošiem.

Par labām īpašībām, viņš atbild tikai tad, ja hūtu šīs īpašības galvojis. Reklama netiek uzskatīta par galvojumu. Galvojums ir piem.: ja pārdoš govju apgalvojot, ka dod 15 litru piena dienā, bet ja nu tā nav, tad jāmaksā pircējam atlīdzību. Protams, pārdevējs atbild arī par ļaunu nolūku, no šīs atbildības viņš nevar atsvabināties pat līguma ceļā. Tomēr pārdevējs atbild tikai par lietās trūkumiem pārdošanas laikā. Zirgu tirdzniecībā pārdevējs atbild tikai par noteiktiem trūkumiem, bet ne par visiem. Mūsu likumu kopojuma 3252. pants skan: pārdodot zirgus, pārdevējs atbild tikai par svarīgām vainām, kā piem.: ienāšiem, dusuli u.c. Prasība par zirga atpakaļņemšanu pircējam jāceļ 14 dienu laikā.

Atbildības apmērs: ja pielaists ļauns nolūks un ja pārdevējs devis garantijas, tad viņam jāatlīdzina visus zaudējumus. Pircējs var celt sekošas sūdzības: 1) līguma atcelšanas sūdzību; 2) cenas mazināšanas sūdzību. Zirga tirdzniecībā var celt tikai līguma atcelšanas sūdzību. Pie mazvērtīgām lietām var celt tikai cenas mazināšanas sūdzību. Līguma atcelšanas sūdzības nolūks - atcelt visu līgumu: pircējs atdo lietā ar visiem piederumiem un augļiem; pārdevējs atlīdzina pirkuma maksu un visus citus ar pirkumu saistītus izdevumus. Cenas mazināšanas sūdzības nolūks - pamazināt cenu. Likums paredz, ka cenas mazināšanas sūdzību par dažādiem trūkumiem var atkārtot, ceļot to vairākas reizes. Šo sūdzību nemazina arī tas apstāklis, ka lieta gājuse bojā. Cenas mazināšana notiek, izejot no pirkšanas sumas un no trūkumiem. Pie līguma atcelšanas un cenas mazināšanas vairāki pārdevēji atbild solidari. Abiem minētiem sūdzību veidiem noteikts īss nolīguma termiņš: visas prasības par līguma atcelšanu noilgst 6 mēnešu laikā; cenas mazināšanas sūdzības noilgst gada laikā.

Pircēja pienākumi.

1) pircējam pienākums maksāt pirkuma sumu, ja tikai viņam klusējot nav piešķirts kredīts, kāmēr samaksa nav notikuse, pārdevējs nav spiests lietu nodot; 2) pircējam jāmaksā % no pirkuma sumas un pirkuma priekšmeta nodošanas dienas; 3) jāatlīdzina izdevumus, kurus pārdevējs izdarījis pēc līguma noslēgšanas pircēja labā; 4) no pirkuma līguma noslēgšanas brīža pircējs nes visu risku par nejaušu gadījumu un bojāšanos. Izņēmums ir: šķiras lietas un mēramas, sveramas vai skaitamas lietas - te risks pāriet uz pircējam tikai ar noskaitīšanu un nodošanu. Bojā iešanas risku nes pārdevējs. Pie pirkuma līguma ar atliekošu nosacījumu pircējs nes risku tikai ar nosacījuma iestāšanos. Pie izmēģinājumu pirkumiem pircējs nes atbildību, risku tikai pēc lietas derīguma atzišanas.

Pirkuma līguma izbeigšanās.

Pirkuma līgums var izbeigties: 1) atceloša nosacījuma termiņam izbeidzoties; 2) uz vienošanās pamata; piem.: ar līgumu; 3) vienai pusei atkāpjoties no līguma, bet to vajaga tad norunāt; 4) atkāpjoties uz likuma pamata. Pirmie divi ir tiešie līguma izbeigšanās veidi; pēdējie divi - netiešie. Tā tad atkāpšanās tiesības var nodibināt uz iepriekšējas norunas, vai uz likuma pamata. Likums dod tiesības vienai vai otrai pusei atkāpties: 1) ja viena puse izlietojuse pie līguma noslēgšanas maldinājumu vai spaidus; 2) atbildība par trūkumiem - pārdevējam pret pircēju, ja lieta neuzrāda pozitīvas īpašības, tiesība celt sūdzību; 3) otras puses nokavējums var izsaukt līguma atcelšanu, ja cietušā puse ir ieinteresēta, lai līgums tiktu laikā izpildīts; 4) pārmērīgais zaudējums - laesioenormis jeb zaudējums lielāks par pusi (uščerb svyšē poloviny). Pārmērīgais zaudējums ir tāda attiecība starp pirkuma sumu un pirktais lietas isto vērtību, kur pirktais lieta vai nu nesasniedz pusi no pirkuma sumas, vai arī pārsniedz to divkārtīgi, sk. šemu:

Ls. 2050.-	○	Ls. 1000.-	○	Ls. 450.-	○
		Istā cena			

ta "tirgus vērtība" līguma noslēgšanas brīdī. Ja līgums tiek atcelts, tad pārdevējs iegūst atpakaļ lietu ar piederumiem un augļiem, bet pircējs iegūst atpakaļ pirkšanas sumu ar %. Pārmērīgā naudējuma princips modernajos kodeksos nav vairs pilnīgi izturēts. Tagad sastopams tāds noteikums, ka prasīt zaudējuma atlīdzību par pārmērīgo zaudējumu var tikai tad, ja vienā vai otrā pusē konstatējams ļauns nolūks. Sūdzību dēļ zaudējuma atlīdzības nevar celtā 1) ja viņa izbeigusēs ar noilgumu, kurš šādām sūdzībām 1 gads. 2) atteikšanās gadījumā, noteiktās, klusās; 3) jau zaudējumus cietusē puse ir zinājuse lietas isto vērtību; 4) pie draudzības pirkuma (Freundschaftskauf); 5) ja lietai nav tirgus cenas; piem.: vecām glēznām; 6) pie cerības pirkuma, t.i. ja pērk uz labu laimi nākotnē topošas lietas 7) ja pārdevējam ar testamentu bijis uzlikts pienākums pārdot lietu zem cenas; 8) ja lieta pārdota atklātā izsolē.

Blakus līgumi.

Pirkuma līgumus ļoti bieži mēdz kombinēt ar blakus līgumiem, kuru ir diezgan daudz. Mūsu civillikumos nav uzskaitīti, nav normēti visi blakus līgumu veidi; piem.: nav minēts: pirkums pēc parauga, kaut gan tas ļoti izplatīts. Mūsu likumu kopojumā paredzēti šādi pirkuma līgumi, blakus līgumi:

I Atkāpšanās tiesību paturēšana - pirkuma sumas nesamaksai termiņā (o bygovorenni prodavcom otmieny dogovora v slučajie ne vnosa pokupnoij platy). Te līgums saistīts ar atceļošu nosacījumu. Ja pircējs nokavē, tad pārdevējam jāizšķirās, vai viņš grib līgumu atcelt, vai turpināt. Ja pārdevējs nokavē, tad viņam no savas puses ir jāsamaksā iemaksātā pirkšanas sumas daļa.

II Pirkuma atceļums labāka piedāvājuma dēļ. (Kaufbesserung; otmiena kupli vsliedstvje boliee bygodnoij kupli). Zem labāka piedāvājuma saprot, izņemot augstāku cenu, arī labākus noteikumus pie līdzīgas pirkuma sumas. Ar šo blakus līgumu pārdevējs patur tiesību atkāpties no pirkuma līguma, ja viņam zināmā termiņā nāktu labāks piedāvājums no trešās personas. Pirkuma līgums paliek spēkā, kēmer pārdevējs nav paziņojis par atkāpšanos. Ja pārdevējs, izlietojot savas tiesības, līgumu atceļ, tad vecais pircējs var iestāties jaunā piedāvātāja vietā. Tomēr tad jau tiek noslēgts atkal jauns līgums. Ja vecais pircējs negrib iestāties jaunā piedāvātāja vietā, tad protams, viņam jāatdo lietās ar visiem piederumiem un augļiem. Bet ja starplaikā lieta gājuse bojā, tad pircējam nekā nav jāatlīdzina, un viņš var paturēt arī lietās augļus.

III Atpirkums. (Wiederkauf; obratnaja kuplja). Pircējs un pārdevējs var paturēt tiesības - nēmt pārdoto lietu atpakaļ uz otras puses pieprasījumu. Pēc vispārēja principa šis līgums ir spēkā tikai starp līgumu slēdzējiem personām. Atpirkuma tiesības var būt saistības ar zināmu termiņu, tādā gadījumā viņas noilgst. Bet ja termiņš nav paredzēts, tad nekad nenoilgst.

IV Pirmpirkšanas tiesības. (Vorkauf; pravo preimuschestvennoij pokupki). Ar pirmpirkšanas līgumu pārdevējs sev patur pirmpirkšanas tiesības lietās tālāk pārdošanas gadījumā. Ja pircējs grib lietu pārdot tālāk, tad par to jāpaziņo pārdevējam. Ja lieta grozās ap nekustamu mantu, tad pārdevējam 6 nedēļu laikā jāizlieto savas pirmpirkšanas tiesības.

V. Pirkums ar nožēlojuma tiesībām. (Reuekauf; otstavlenie ot kupli po raskajaniju). Tāds pirkums saistīts ar blakus līgumu, ar kuru viena puse patur tiesību ar nožēlojumu atsācīties no līguma. Ja šādam nožēlojumam ir nolikts zināms laiks, termiņš, tad jāizšķirās līdz termiņa notecēšanai. Ja termiņa nav, tad jāizšķirās 6 dienu laikā.

VI. Pirkums izmēģinājumam. (Kauf auf Probe, kuplja s uslovijem ispitannija). Pircējs apsolās lietu paturēt un pirkuma maksu samaksāt, ja lieta izrādītos derīga; piem.: izdevniecība atsūta grāmatu ieskatam: vai būs derīga, vai nē. Šai blakus līgumā īstenībā ir atliekošs nosacījums. Līguma noslēgšanu vai atceļšanu noteic pircēja iegriba. Pārdevējs jau saistīts pašā sākumā un no līguma atteikties nevar. Turpretim pircējs var šo līgumu akceptēt, vai arī atteikties. Ja pircējs piesūtīto lietu patur, tad samaksa tiek uzskatīta ka piekrišana. Ja pircējs palaidie atdošanas termiņu, tad tas nozīmē, ka grib lietu paturēt. Pirkumam izmēģinājumam ir ļoti liela nozīme tirdzniecības tiesībās, kur ar šo jautājumu nāksies tuvāku iepazīties.

VII. Pirkšana uz nomaksu: pārdevējs pārdod lietu pircējam un norunā, ka pircējs pirkuma sumu nomaksas pa daļai. Īpašnieks, pārdodot kustamu lietu, patur īpašuma tiesības līdz pirkuma sumas samaksai. Pārdošana, kā redzams, te saistība ar atliekošo nosacījumu. Pārdot uz nomaksu var arī ar atceļošu nosacījumu, bet tad lieta krīt atpakaļ pārdevējam. Pārdevēju aizsargā kriminallikumu 607. pants. Pirkšana uz nomaksu tiek piemērota ļoti plaši. Sevišķi pirms kara tas bij ļoti izplatīts pirkšanas veids. Uz nomaksu pirka; piem.: grāmatas - dārgus izdevumus, kurus parasti nepirka; šujmašīnas, velosipedus, fotografiskus aparatus etc. Pārdevējam no ekonomiskā viedokļa tas izdevīgā, jo var ļaistīt lielākus apgrozījumus, bet pircējam, vidējam ierēdnim, tas arī izdevīgi, jo citādi viņš lietu neman nevarēja iegūt. Šai līgumā stiprākā puse ir pārdevējs, kurš patur sev lielas tiesības, kā: tiesību atņemt lietu, nenomaksājot termiņā, līgumsodu u.c. Mūsu tiesībās par šo pirkumu sevišķu noteikumu nav, turpretim modernājos Eiropas kodeksos tādi figurē. Uz nomaksas pirkumu atteicās Krievijas 1904. gada likums, kurš atrodams Krievijas likumu kopojuma X sēj. I. d. 1527. pantā. Tomēr, kā jau zināms, šis likums spēkā tikai uz Latgali.

VIII. Pelnas tiesības noruna tālāk pārdošanas gadījumā. (uslovie o predostavlenij doļi v pribyži pri otčuzdenij). Ja A lietu pārdos tālāk un

polnīs, tad B piedalīsies peļņā. Blakus līgumi pirkuma līgumam piesaista sevišķus noteikumus. Bet šeit apskatītiem blakus līgumiem pirkuma līgumam var pievienot vēl daudz citus.

Pārdošanas izsolē.

Apzīmējums: Pārdošanas izsole ir priekšlikums vairāksolītājam noslēgt pirkuma līgumu. Piem.: izsolē pastāv pie nomas un darba uzņēmumiem. Jāizšķir: a) labprātīgu; b) piespiestu pārdošanu izsolē, t. i. vai izsole notiek ar īpašnieka gribu vai pret īpašnieka gribu. Labprātīga pārdošana izsolē var notikt privātā un tiesas ceļā; Piespiestā - var notikt tikai tiesas ceļā. Tiesas ceļā jāpardod: 1) valstij piederošas lietas; piem.: meži; 2) valsts parādnieku lietas; 3) baznīcām piederošas lietas; 4) no parādnieka izpildu kārtībā atņemtās lietas; 5) konkursa masai piederošas lietas, bet tikai tai gadījumā, ja labprātīgi privātā ceļā nevar vienoties.

Pārdošanas kārtība: publiskās izsoles kārtība tiem gadījumiem, kur tiek izsolīta privātas personas manta, nav paredzēta civillikumos, bet civilprocesā. Izšķir: kustamas un nekustamas mantas pārdošanu. Kustamu mantu pārdod tiesas izpildītājs "tai vietā, kur viņa atrodas" - atklāti, piedaloties policijas ierēdnim, bet pārdošana jāizsludina. Kreditors var piedalīties solīšanā, bet pats parādnieks, vai viņa aizgādnieks un policijas ierēdnis solīšanā piedalīties nevar. Nekustamu mantu arī pārdod tiesu izpildītājs, tomēr ne vairs uz vietas, kā kustamu mantu, bet tikai pie Apgabaltiesām tiesnešu klātbūtnē. Iešludināšana arī nepieciešama. Pārdošana izsolē notiek tādējādi, ka tiesu izpildītājs jautā: kas sola vairāk, kas vairāk un pie augstāka solījuma piesit pirkumu. Kas saista pircēju? - Izsolē pircēju saista - "piesitums"; augstāks solījums pēc piesituma nav spēkā. Ar piesitumu risks pāriet uz pircēju; pirkuma sekas ir vispārējas. Izsolē atzīst par spēkā neesošu sekošos gadījumos; 1) ja kāds nepareizi atstums no solīšanas; 2) ja piedalījies persona, kurai nebija tiesība; 3) ja izsole notikuse pirms noliktā termiņa. Lieta - nekustams īpašums - uz pircēju pāriet brīvi, bet viens izņēmums ir: zervituts uz lietu paliek.

Mainas līgums.

Apzīmējums: Maina ir apņūmējs apsolījums dot vienu lietu pret otru, izņemot naudu. Mainas priekšmets var būt: materiēlas lietas un tiesības. Pie mainas līguma principā piemērojami tie paši noteikumi, kas pie pirkuma līguma. Atšķirība no pirkuma līguma tā, ka mainas līgumā nav - c e n a s. Līdz ar lietas nodošanu pāriet uz ieguvēju īpašuma tiesības. Pie mainas līguma iespējami tie paši blakus līgumi ar maziem grozījumiem. Atkāpšanās tiesības arī patur šis līgums. Mainas līgums ir viens no vissirmākiem, bet viņš tagad savu nozīmi galīgi zaudējis un tiek pielietots reti.

Piegādājuma līgums.

Piegādājuma līgums (postavka) arī ir pirkuma līguma paveids. Apzīmējums: Piegādājuma līgums ir līgums, ar kuru viena puse apņemas piegādāt otrai noteiktu lietu par zināmu cenu. Līguma noteikumi: 1) līgums ir vērst uz došanu nākotnē; piem.: kāda persona apsolās piegādāt augstskolai malku. Ja piegādājuma ir nolikts termiņš, tad pēdējam līgumā ir nosacījuma raksturs un ar neizpildīšanu termiņā līgums var izbeigties. Piegādājums ir plašāks jēdziens nekā došana; tā jāgādā arī par transportu, piegādājot lietu pircējam. Piegādātājam, protams, jānes risks par transportu. Risks par transportu var būt ļoti nepatīkams; piem.: koktirdzniecībā. Starp līguma noslēgšanu un piegādāšanu vienmēr ir starplaiks. Apskatīsim tiesiskās attiecības šai starpkaikā: te iespējama apstākļu pārgrozīšanās, tomēr piegādātājs atkāpties nevar. Atkāpšanās tiesības pieder pasūtītājam, bet tad jāatlīdzina zaudējumus kādus cieš piegādātājs. Ja lieta jau pasūtītājam piegādāta, tad visas tālākās attiecības tiek apspiestas pēc pirkuma līguma vispārējiem noteikumiem.

Nomas un īres līgumi.

(dogovor arendy i naйма).

Tiesību avoti, kuri noteic nomas, īres līgumus - atrodas mūsu civillikumu kopojumā III sējumā. Līdz karām tie bij vienīgie noteikumi, bet no 1924. g. 1. augusta spēkā jauns likums: "1924. g. 6. jūlija likums par telpu īri". Kā pamatlikums tomēr paliek vecais likums un jaunais likums ir izņēmuma likums. Jaunais likums attiecas tikai uz "izīrējamām" telpām, kuras atrodas pilsētā un miestos un arī tikai uz zināmām telpām; ka: dzīvokļiem, veikaliem, kantoru telpām, izņēmums ir fabriku telpas. Jaunais likums tomēr nav attiecināms uz namiem, kuri celti vai izbūvēti pēc 1918. g. 18. novembra, vai kuri pēc telpu īres likuma spēkā nākšanas 1924. g. 1. augustā dabūjuši kapitalremontu. Attiecībā uz laukiem un visur citur ir spēkā vispārējie civiltiesību noteikumi - vecais likums.

Definicija: Nomas vai īres līgums ir līgums, ar kuru viena puse apsolā otrai zināmas lietas izlietošanu vai izmantošanu pret zināmu nomas vai īres maksu. Jāizšķir konsekvēnti noma no īres. Pār nomu iet runa, ja izmantošanā nodota augļus nesošā lieta, iegūstot tiesības lietot augļus. Ja persona iegūst zināmu lietu tikai lietošanā - īre; piem.: dzīvokļa lietošana. Sastopami arī jaukti tipi, kur par īri nemaksā naudā, bet ar darbu; piem.: sētnieks. Nomas - īres līguma priekšmets var būt: 1) visas atsevišķas lietas, kā kermeniskas, tā bezkermeniskas; piem.: iznomā arī - zvejas tiesības; 2) visas izlietošanai tālāk dodamas tiesības; piem.: dzīvokļu tiesības; 3) patērējamas lietas; piem.: fraku, cilindri, ja viņas pielaiž nēcīgu nolietošanu no citas personas puses. Ja turpretim izīrējamā lietā ir patērēja vai izlietojama, tad par īres līgumu nevar būt runa. Turpmāk dažkārt runāsim tikai par īri, bet jāpatur prātā, ka tas pats attiecas arī uz nomu. Īpašnieks pats savu lietu var īrēt, ja viņam lieta pieder pilnīgi, bet citam pieder lietošanas tiesības. Izīrēt var arī svešu lietu, bet attiecībā uz nekustamu mantu vajadzīga īpašnieka piekrišana. Arī īrētu lietu var izīrēt tālāk. Ja īrnieks vai nomnieks izīrē lietu tālāk, tad te darīšana ar apakšnomu vai apakšīri (subīri; apakšīrnieks - subīrnieks).

Sk. juridisko konstrukciju: Apakšīres gadījumā īres tiesības nepāriet: tiesības ir un paliek pirmam īrniekam, bet pirmais izlietošanas tiesības var nodot tālāk subīrniekam. I-īrnieks, II-īrnieks, subīrnieks.

Maksas noteikumi: 1) nomas un īres maksa var pastāvēt nevien naudā bet arī citās vērtībās; 2) nomas - īres maksai jābūt ir noteiktai; 3) ja tiek izīrēts priekšmets, kurš nes dabiskus augļus, tad noma var būt daļa no augļiem, un var izīrēt arī daļu; 4) Ja norunāta īres maksa vēlāk tiktu atlaista, tas līgumu negroza, jo paliek spēkā pirkuma maksa; 5) Nomas - īres līgumu var noslēgt katra darbības spējīga persona. Šā līguma forma galīgi brīva. Piekrišanu attiecībā uz īres maksas apmēru var dot arī klusu ciešot; piem.: ņemot viesnīcā istabu, neprasot pēc īres cenas, tad jāmaksā pēc pastāvošās taksas. Tāpat līguma turpinājums noslēdzās klusu ciešot; piem.: starp saimnieku un īrnieku. Pēc mūsu likumiem nomas - īres līgumu var koroborēt. Ja līgums tiek rakstīts zemes grāmatās, tad nomas īpašnieks vai īrnieks iegūst lietu tiesības; piem.: uz dzīvokli. Nomas - īres līgumos iespējami arī blakus līgumi un nosacījumi.

Izīrētāja un īrnieka pienākumi.

Izīrētāju pienākumi: principā izīrētājam liela atbildība, jo jāatbild nevien par savu vainu, bet arī par īrešo personu nodarītiem traucējumiem un zaudējumiem. 1) viņam jānodod iespēja īrniekam lietu lietot, turēt un nomas gadījumā arī saņemt "augļus". Izīrētājs nedrīkst īrnieku traucēt un viņam īrnieks jāaizsargā pret citiem īrniekiem. Īrnieka traucēšana ir arī vajadzīgas pārbūves. Izīrētājs atbild par visiem zaudējumiem. Līdz ar galveno lietu izīrētājam jānodod arī visi lietas piedēkmi. 2) jāatbild par visiem trūkumiem, ja caur šiem trūkumiem īrniekam cēlušies zaudējumi, tad tie jāatlīdzina; 3) ja nejausa gadījuma dēļ īres lietošana tiek traucēta, tad jāatlīdzina; 4) izīrētājam šaubu gadījumā ir jānes izīrētās lietas nastas un nodevas; 5) jāatlīdzina īrniekam visi nepieciešamie un derīgie izdevumi, saskaņā ar noteikumiem; 6) pēc līguma termiņa noteicēšanas izīrētājam jānodod īrniekam brīva izvākšanās. Ja izīrētājs saņēmis drošības naudu, tad jāatdod īrniekam atpakaļ. Drošības naudu mēdz ņemt par kustamu lietu lietošanu.

Īrnieks - nomn. pienākumi: 1) jāmaksā īres maksa noteiktā termiņā; ja termiņš nav norunāts, tad pēc noteikta lietošanas laika noteicēšanas - post nomerando; piem.: par lauku un pilsētu zemes gabaliem jāmaksā par 1/2 gadu noma; attiecībā uz īri pilsētās - par mēnesi uz priekšu. Ja īrnieks īres priekšmetu patvalīgi atstāj, tad nomas - īres nauda jāsamaksā par visu noteikto laiku. Ja īrniekam bijis likumīgs pamats atstāt nomas vai īres priekšmetu, tad tomēr viņam jāsamaksā. Bet ja īrnieks - nomn. nav varējis lietu lietot nejausa gadījuma dēļ, tad mūsu civillikumu 4075. pants noska: "pienākums maksāt atkrit". Ja nomāta lieta palikuse nelietojama nepārvarama spēka dēļ, arī nav jāmaksā. 4075. pantā paredzēti daži iepriekšējā panta izņēmumi; piem.: kad nomnieks cietis zaudējumus ugunsgrēka, plūdu un tamlīdzīgos gadījumos, vajadzīgs, lai zaudējums būtu bijis nenovēršams; ja līgums noslēgts uz vairākiem gadiem, tad var atteikties. Turpretim ja īrnieks - nomnieks pats uzņēmies visu risku, tad viņš uz šo likumu atsaukties nevar. 2) īrnieka pienākums lietu lietot saskaņā ar viņas saimniecisko uzdevumu un - lietot saudzīgi; piem.: dzīvoklī nedrīkst irīkot fabriku, bet par lietas dabisko nolietošanu nav jāatbild; 3) pēc īres-nomas izbeigšanās lieta īrniekam jāatdod vesela, arī tad, ja viņš pats būtu ieguvis īpašuma tiesības uz lietu. Īrnieks neatbild par lietas bojāšanos

nejauša gadījuma dēļ. Par priekšmetiem, kuri īrniekam nodoti ar noteiktu ce-
nu - jānes risks. Par izdevumiem īrnieks var prasīt atlīdzību. Ja īrnieks -
nomnieks uzņēmies izdarīt īres priekšmetā kādus pārlabojumus, piem.: meli-
orāciju, bet to nedara, tad viņu var saukt pie atbildības jau pirms īres
līguma notecešanas; 4) tāpat īrnieku var saukt pie atbildības, ja viņš kē-
tu bojā, lietojot viņu pret īres līguma noteikumiem.

Nomas- īres līguma izbeigšanās.
Te jāizšķir: a) paša līguma izbeigšanās; un b) no līguma izejošās
saistības izbeigšanās; piem.: viena persona dzīvo vienu mēnesi - nemaksā;
dzīvo otru, trešu - nemaksā, tad nem un īrnieku izliek, te ir saistības iz-
beigšanās. Dabiski nomas - īres līgumam būtu jāizbeidzās tikai ar termiņu
iestāšanos. Pēc mūsu civillikumiem īres - nomas līgumu var noslēgt, laika
garuma zinā, pilnīgi neierobežoti. Šo līgumu var noslēgt uz noteiktu un ne-
noteiktu laiku: 1) uz nenoteiktu laiku slēgt līgumus izbeidzās ar uzteik-
šanu vai no vienas vai otras puses zināmos termiņos. Uzteikšana iespējama
šādos termiņos: 1) attiecībā uz nekustamiem īpašumiem vispārīgi-6 mēneši
iepriekš; 2) attiecībā uz lauku zemes gabaliem. Ja līgums noslēgts uz zi-
nāmu termiņu, vismaz uz 1 gadu, tad arī jāuzteic. Bet ja līgums netiek uz-
teikts, tad ņem, ka viņš klusu ciešot pagarināts; uz laukiem vienu ga-
du; pilsētās īres līgums tiek uzskatīts kā pagarināts uz nenoteiktu lai-
ku - līdz uzteikšanai. Līgums jāuzteic mēnesi vai nedēļu iepriekš, atkarī-
bā no tā, vai līgums slēgts uz nedēļām, vai mēnesiem; 2) nomas īres līgums
izbeidzās ar priekšmeta bojā iešanu; 3) paša izīrētāja - iznomātāja tie-
sībām izbeidzoties uz iznomāto lietu; 4) ar konsolidāciju - tās sevišķs
konfuzijas veids; proti: kad savienojās īpašuma tiesības; kad lietotājs
kļūst par īpašnieku; 5) uz savstarpējas vienošanās pamata. Šai gadījumā
īres līgums izbeidzās tieši. Bez jau minētām īres - nomas līguma ir vēl
daudz citu līgumu, kur likums dod tiesības vienai pašai pusei no līguma
atkāpties. Apskatīsim gadījumu, kad abām pusēm tiesība pravīt atkāpšanās
un tāds būtu - *Vislaist: 6 mēneši pirms 23. aprīļa, t.i. saimniecības gada
beigām.*
Pārmērīgais zaudējums.

Pārmērīgais zaudējums iznom.-izīrētāja pusē ir: ja īrnieks-nomnieks
maksā īri mazāk par pusi no nomas īres līgumā minēta apmēra, bet īrnieka
pusē: ja īrnieks spiests maksāt vairāk par divkārtējo no nomas-īres vērtī-
bas. (laesio enormis). Tiesības atkāpties pieder izīrētājam-iznomātājam
1) ja īrn.-nomn. nav terminā samaksājis īres-nomas maksu. Bet ja samaksu
piedāvā pirms sūdzības celšanas, tad atkāpšanās atkrit; 2) ja neparedzēta
vajadzība spiež lietu lietot izīrētājam pašam priekš sevis; 3) ja īrnieks
lietu bojā, lietojot pretēji līguma noteikumiem; 4) ja nepieciešami vajad
dzīgs izdarīt pie īres priekšmeta tik lielus, steidzošus un ilgstošus iz-
labojumus, ka līguma turpināšana kļūst neiespējama; 5) ja nomnieks nomas
priekšmetu izdevis uz apakšnomu, bez iznomātāja ziņas.

Īrnieks var pieprasīt līguma atcelšanu: 1) ja izīrētājs tiktālu no-
kavē lietas lietošanu, ka īrniekam vaiš nav intereses uz lietas lietoša-
nu; 2) ja izīrētājs neizdara nepieciešamus izlabojumus vai ja lietai ir
trūkumi, kuri kavē lietas lietošanu; 3) ja bez īrnieka vainas viņa dzīvok-
lī notiek lielākas pārbūves; 4) ja dibināts iemeslis baidīties, ka īres-
nomas priekšmets apdraud īrnieka veselību. Visos minētos gadījumos vienai
pusei jāpaziņo otrai par atkāpšanos no līguma. Īrnieku-nomnieku var izīkīt
tikai ar tiesas spriedumu, bet ne patvarīgi. Ja izīrētājs izīrēto priekšme-
tu atsavina (pārdot) trešai personai, tad pēc mūsu civillikumiem īrnieks pa-
tur tiesības tikai tad, ja līgums korborē. Te dominē princips: "Kauf bricht
Vertrag". Ja pircējs - jaunais īpašnieks negrib īrnieku paturēt, tad viņš īr-
niekam var uzteikt. Uzteikšanas termiņš 6 nedēļas. Turpretīn jaunās, modernās
tiesībās izturēts princips: "Kauf bricht nicht Vertrag". Pēc mūsu tiesībām ie-
spējams nomas-īres līgumu korborēt. Tas dod lielas priekšrocības jo nomas-ī-
res līguma celā iespējams nodibināt tādus institutus, kādus citās zemēs
ar šo līgumu nevar nodibināt. Vācu tiesībās ir dots atsevišķs apbūves li-
kums, t.i. tiesība būvēt uz svešas zemes. Te arī paredzēta korborācija. Līgu-
ma terminus parasti noslēdz uz 99 gadiem. Visi attiecībā uz īres-nomas līgu-
mu minētie likumi bij spēkā līdz karām.

Latvijai nodivīvinājoties, tika izdoti jauni īres-nomas līguma noteiku-
mi; bet 1924. g. 1. augustā nāca spēkā "likums par telpu īri", kura izdevums
aizsargāt īrnieku sakarā ar dzīvokļu samazināšanos. Šis likums attiecās uz
izīrējamām telpām pilsētās un miestos, turpretīn lauki padoti vecajam liku-
mam. Likums par telpu īri neattiecās uz namiem, kuri celti, izbūvēti un dabū-
juši kapitalremontu pēc 1924. g. 1. augusta. Jaunais likums normē īres maksu. Šī-
ki jaunā likumu te neiztirzāsim, apskatīsim tikai raksturīgākās īpatnības, kā-
das viņam piemīt. Pamatarināji gan ir visi tie paši, kas vecajam likumam.
1. Īpatnība: Jaunajā likumā ierobežota - līguma brīvība, jo te paredzēta pie-
spiesta līguma noslēgšana (Kontrahendszwang). Brīvās telpas jāreģistrē un sain-

nieks nevar atteikties no izīrēšanas. Ari cene normēta; bez noteiktās īres mak-
sas vairāk nemaz nedrīkst noko prasīt. Attiecībā uz apkurināšanu likums nosaka,
ka gadījumā saimnieks atteicās namu apkurināt, tad apkurināšanu var organizēt
paši īrnieki. Līguma atcelšanu izīrētājs var prasīt tikai stingri noteiktos ga-
dījumos, kuri paredzēti šā likuma 32. pantā. 31. pants nosaka, ka katram nama līdz-
īrniekam tiesība prasīt īrnieka izlikšanu šādos gadījumos: 1) ja īrnieks apdraud
citu dzīvību; 2) ja iriko netiklības pāreklus; 3) ja traucē līdzīrnieku mieru.

II īpatnība: par likumu pārkāpšanu tiek atzīti sodi. Vispārīgi mūsu civil-
likumi par līguma pārkāpšanu sodus neparedz, izņemot līgumsodu, bet jaunajā īres
likumā paredzēts bārgs sods - līdz Ls. 600.-

III īpatnība: visu attiecību iztiesāšana nepiekrīt parastai tiesai, bet se-
višķām iestādēm - īres valdei. Tā ir negatīva parādība. Cik necik var apmierināt
tas, ka īres valdes priekšsedotājs ir vietējais miertiesnesis, bez tam īres val-
dē ieliet viens pāretāvis no namsaimniekiem un viens no īrniekiem. Īres valdes
lēmumu var pārsūdzēt uz Apgabaltiesu, kura lietu skata cauri parastā kārtībā.
Likums par telpu īri nosaka arī temperatūru: dienā 14°R un naktī 12°R. Tas pare-
dzēts 50. pantā; par pārkāpumu draud sods Ls. 500.- apmērā.

Lopu noma.

Apzīmējums: Lopu noma ir līgums, uz kura pamata nekustama īpašuma īpašnieks
pret nomas naudas samākš, atļauj lietot pie viņa īpašuma piederību ganam pul-
ku. Lopu noma bij izplatīta, pastāvot lielajām muižām. Nomainiekam jā rūpējās par
lopu uzturēšanu; jā sedz iztrūkumi ar jauniem lopiem, vai tirgus vērtību.

Darba līgumi.

Apskatīsim šeit līgumus, kuru priekšmets - darbs. Vispārīgi zināma darbība
ir katra līguma pamatā, bet darba līgumos tai pavisam citā nozīme: līgumos, ar
kuriem esam līdz šim iepazīnušies, tika ņemti jau "esoši labumi" un pārvietoti,
turpretim darba līgumos pats līguma priekšmets ir - "darbs". Darbs saistīts ar
personu, no kuras darbu nevar atdalīt; sakarā ar to rodas grūtības pie darba
līgumu normēšanas. Romiešu tiesībās darba līgumi bij pilnīgi identiski ar īres-
nomas līgumiem. Tas saprotams, jo tad darba spēks nebija persona, kurai par darbu
jāatlīdzina, bet vergi, lietas, kuras varēja izīrēt, aizņemt, un pret kuriem
nebij nekādu pienākumu. Darba līgumu izveidošana piedēz jaunākiem laikiem: tagad
censās izveidot pilnīgi patstāvīgus darba līgumus, kur atlīdzība par darbu būtu
sakarā ar darbojošos personu. Tā tad kardinālo vietu tagadnes darba līgumos ie-
ņem darbojošās personības. Šie līgumi tagad tālu pārauguši mūsu civiltiesī-
bas, kuras attiecībā uz darba līgumiem var uzskatīt tikai vispārējus noteikumus,
principus. Vispirms jāizslēdz no civiltiesībām visi rūpniecības nodarbināti strād-
nieki, kuru attiecības pret rūpniekiem apspriežamas pēc "rūpniecības likuma", bet
ne pēc civiltiesībām. Teiktais attiecas arī uz tirdzniecības nodarbinātiem. Mūsu
civiltiesības darba līgumus iedala sakarā ar to, kas ir līguma priekšmets: a) vai
nu svesus pakalpojums kā tāds, vai arī svešs darbs kā rezultāts. Līguma priekš-
mets ir pakalpojums; piem.: ja kalpone uzvāra tēju, noliet pēc avīzes etc. Ja per-
sona, nopērkot zemes gabalu, piesola būvuzņēmējam uzcelt vadarnicu. Te līguma
priekšmets ir darba rezultāts - vadarnica. Tas ir uzņēmuma līgums, kurā nav no
svara pats darbs, darba izpildīšana, bet darba rezultāts. Mūsu tiesības izšķir 4
darba līguma paveidus: 1) personīgo pakalpojumu līgumi (dogovor ličnih uzslug)
2) mājkalpotāja līgums (dogovor naizma slug); 3) darba uzņēmuma līgums (dogovor
podrjada); 4) pārvadājuma līgums. Pakalpojuma līgums šaurākā nozīme ir mājkal-
potāju līgums. Mūsu civiltiesībās par mājkalpotāju līgumu pastās sevišķas nor-
mas. Tad arī saprotams, jo agrāk mājkalpotāji bija gandrīz vergi; piem.: muižās,
tādēļ bij vajadzība pēc sevišķām normām.

Pakalpojuma līgums.

Apzīm.: Pakalpojuma līgums ir tāds līgums, ar kuru viena puse uzņemas
sniegt otrai personīgus pakalpojumus pret atlīdzību. Šis līgums attiecas uz ga-
rīgu un fizisku darbību; piem.: uz zinātnisku darbu, ārtu, mājskolotāja darbu
etc. Atlīdzība maksājama naudā vai arī citās vērtībās. Atlīdzība mūsu civilliku-
nos tiek prezumēta: "Ja aize arī nav norunāta, tomēr jāmaksā ir."

Atlīdzības apmērs: šaubu gadījumos tas tiek noteikts pēc tiesas ieskatiem
vai arī caur šķīrītājiem.

Darba ņēmēja pienākumi: 1) darba ņēmējam apsolītais darbs laikā jānobaidz
un jāievēro darba devēja norādījumi līguma robežās. Darbu var uzticēt arī tre-
šām personām. Darba uzņēmuma līgumos nemaz nav iespējams pildīt bez trešo perso-
nu līdzdalības. Darbs jāpilda pašam, ja tas līgumā paredzēts. Nevar nodot trešām
personām tāda darba izpildīšanu, kurš prasa speciālas zināšanas un lielu veik-
lību; piem.: Ersta pienākums - mācniekam; gleznotāja darbu - kurpniekam. Tur-
pretim advokāts viņam uztetās lietas vešanu var nodot kādam kolēģim; gadījumā
ja pēdējais lietu iebrauc grāvi, pirmais par to neatbild, jo zvērinātie advokā-
ti taču visi vienlīdzīgi. Pienemot palīgus darba ņēmējs atbild arī par tiem. Ja
palīgi paredzēti līgumā, tad ka vainu darba ņēmējam pieskaita "neuzmanību iz-
vēlē" ja darbs slikti. Ja persona - darba devējs būtu salīdzis divus darba ņē-

pēmējus, priekšroka tam, kas pirmais saņēmis. Ja darba pēmējs nolīgto darbu neizpilda, tad var prasīt zaudējuma atlīdzību. Ja sakarā ar palaiņojumu rodas izdevumi, tos nes darba devējs. Uz mantiniekiem pakalpojuma līgumi nepāriet. Darba devēja pienākumi: 1) maksāt nolīgto algu; šaubu gadījumā pēc padarīt darba; 2) ja darbu nevar noteikt nejauša gadījuma dēļ, tad jāatlīdzina faktisko darbu; 3) ja darbs nav izdarīts darba devēja vainas dēļ, tad jāmaksā arī par nestrādātību. Ja alga izmaksāta uz priekšu, tad nevar prasīt apakal. Zaudējumus, kurus darba pēmējs cieš nejauša gadījuma dēļ, nav jāatlīdzina darba devējam; piem.: ja kalpone, kļūstot uz klavierēm, krit un saļauz kājīnu.

Pakalpojuma līguma izbeigšanās.

Dabiski pakalpojuma līgums izbeidzas ar termiņa notecēšanu. Ja laiks nav noteikts, tad izbeidzas ar uzteikšanu. Uzteikšanas termiņus likums nenoteic. Uzteikšana izdarama sakarā ar vietējiem paradumiem. Ja darba pēmējs, termiņam notekot, neceļ iebildumus, tad līgums tiek uzskatīts par pagarinātu, ja bjis noslēgts uz vienu gadu, atkal uz vienu gadu. Līgumu var uzteikt vienpusīgi; tad paredzēts 4189^a pants: abām pusēm ir tiesība atteikties no līguma, ja viņiem ir dibināti iemesli - tikumības un savstarpējas taisnprātības neievērošana. Minētais pants ņemts no Šveices kodeksa un ir ļoti labs, piem.: ja darba pēmējs netikumīgi uzvedas, darba devējs līgumu var uzteikt. Darba pēmējs var uzteikt līgumu, ja darba devējs nemaksā algu. Darba devēja pusē līgums uz mantiniekiem pāriet, bet darba pēmēja pusē nepāriet.

Mājkaltotāju līgums.

Šā līguma noteikumi piemērojami tikai tad, ja nav vietējie paradumi. Šādas vietējas normas atrodamas Vidzemes un Kurzemes zemnieku likumos.

Apzīmējums: Uz mājkaltotāju līguma pamata ciens no pusēm - kaltotājs apņemas saimniekam kaltot ilgāku laiku mājksaimniecības darbos par algu, uzturu un dzīvokli. Likums uzskaita personas, uz kurām šis līgums attiecas; piem.: kuciēri, pikieri, sulaini, dārznieki, kambarjūmpravas etc. Mājkaltotāja līgumu noslēdz, vienojoties par darbu, un atalgojumu. Ja alga nebūtu bijuse norunāta, tad kaltotājam jāapmierinās ar to, ko viņam dod. Te nav skirējtiesnesa, kā pie pakalpojuma līguma. Saimniekam tiek uzlikta atbildība par zaudējumiem, kurus viņa mājkaltotāji noderījami tresām personām: 1) ja zaudējuma izdarīts viņa uzdevumā; 2) ja saimnieks nav novērsis zaudējumus, kur varējis novērst. Saimniekam jāatbild arī par parādiem, kurus izdarījis kaltotājs: 1) ja kaltotājs taisījis parādus saimnieka uzdevumā; 2) ja saimnieks faktiski iedzīvojies; piem.: kaltotājs papem ratu smēri, izsmērē ratus, bet nemaksā. Par kaltotāju parādiem saimnieks atbild ar neizmaksāto algu. Mājkaltotāja līguma izbeigšanās: 1) ar termiņa notecēšanu; 2) uzteikšanu. Mēnesa līgumu uzteikšanas termiņi ir divi nedēļas; gada līgumu - divi mēneši. Ja līgums nav uzteikts, tad klusu clesot tas tiek pagarināts uz iepriekšējo laiku. Ari te stājās spēkā 4189^a panta noteikumi, kurus neievērojot vienai vai otrai pusē tiesība no līguma atkāpties.

Uznēmuma līgums.

Uznēmuma līguma prieksmets - darba rezultāts. Šis līgums radniecīgs ar piegādājuma līgumu. Jēdziens:

Uznēmums ir tāds līgums, ar kuru viena pusē apņemas izdarīt atrai pret zināmu atlīdzību kaut kādu darbu, izgatavot kādu lietu, vai nodibināt kādu pasākumu. Te pieder līgumi ar amatniekiem, būvuzņēmējiem u.t.t. Vispārējie noteikumi tie pasi, kā pie iepriekšējiem līgumiem.

Uznēmēja pienākumi: 1) Viņam jāpadara darbs saskaņā ar līgumu; darbam vajadzīgais materials, jādod darba pasūtītājam, bet papildmaterials jāpielie pašam uzņēmējam. Pie būvem uzņēmējs dažkārt uzceļ ēku pilnīgi no sava materiala. Ja lieta izgatavota no uzņēmēja materiala vien, tad līgums nav veirs uzskatams par uzņēmuma līgumu, bet par pirkuma līgumu; piem.: pasūtīt pie kurpnieka zābakus. Pie uzņēmuma līguma nekrit svara, vai pasūtītājs pasūta prieks sevis, vai prieks kāda cita. Ja darba izvesana bijuse neiespējama, tad līgumu uzskata par spēkā neesosu. Ja uzņēmējam lieta nejauša gadījuma dēļ gājuse bojā, viņam nav jāatbild. Bet ja uzņēmējs līgumā risku par materialu, jāatbild. Ja uzņēmējs zinājis par materiala sliktām īpašībām, bet pasūtītāju nav brīdinājis, tad viņš nes atbildību. Turpretim, ja pasūtītājs uz uzņēmēja norādījumiem par materiala sliktām īpašībām neklausās; tad risku nes pasūtītājs. 2) Uzņēmējs atbild par darba izdarīšanu noteiktā termiņā, un pēc pasūtītāja norādījumiem. Ja pierāda, ka lieta gājuse bojā materiala sliktā īpašību dēļ, atbildību uzņēmējs nenes. Uzņēmējs atkarība no līguma, var pats darbu izdarīt, vai nodot tresām personām. Daudzreiz pasūtītājs ieieinteresēts, lai darbu izdarītu uzņēmējs personīgi. Tāda griba ir piezīmējama - pie darbiem, kuri prasa sevīskas zināšanas vai mākslu. Ja tādu prasību nav, tad var uzticēt darbu - tresām personām, bet atbildību nes uzņēmējs.

Pasūtītāja pienākumi: 1) padarītais darbs ir jāpilonem; iepriekšējs pārbaudījums nav vajadzīgs. 2) samaksāt nolīgto algu; atalgojumu var izmaksāt arī pa daļām. Iespējams arī tāds atalgojuma veids, ka algu maksā noteiktos termiņos. 3) ja darbs apmierinosi pabeigts, tad nejeusu gadījumu ciet pasūtītājs; ja darbs nav bijis pabeigts, tad uzņēmējam jānos atbildība. 4) ja apstrādāšanai nodotā lieta gājuse bojā nejeusa gadījuma dēļ, tad uzņēmējam nav jāatbild. 5) ja uzņēmēju kavē slimība, tad bez atalgojuma pasūtītājam jāatbildzina izdevumi. Par darbu rīkiem atbild uzņēmējs pats.

Uzņēmuma līguma izbeigšanās: Šie līgumi izbeidzās uz pakalpojuma līguma pamata, ka arī uz vispārēja saistību izbeigšanās pamata. Uzņēmuma līgumam var izbeigties: a) ja uzstādīts pārāk zems aprēķins; b) ja uzņēmējs patvaļīgi pārgrozījis darba plānu.

Pāravadājuma līgums.

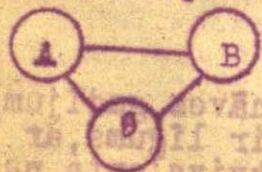
Kad vēl nebija dzelzceļu, šim līgumam bij liela nozīme. Mūsu laikmetā pāravadājuma līguma nozīme ļoti niecīga, jo dzelzceļu pārvedums noteic tirdzniecības tiesības. Bez tam Latvijā iekšējie ūdens ceļi maz izlietojami. Apzīmējums: "Pāravadājuma līgums ir līgums, ar kuru viena puse apņemas otras puses nodotas lietas parvest par nolīgto maksu ar ratiem, ragavām, vai ūdens satiksmes līdzekļiem no vienas vietas uz norādītu otru vietu un nodot tās noteiktai trešai personai - adresātam." Par dzelzceļu pārvedumiem ir speciāli noteikumi. Pārveduma dalībnieku savstarpējās attiecības noteic dokumenti - frakts zīme, kurā jābūt atzīmētām: a) personām, b) vedamā manta pēc daudzuma un pazīmēm; c) nosūtīšanas vieta; d) maksa; e) izdošanas vieta un laiks. Bez frakts zīmes arī iespējams pāravadājums, tomēr vedējs var to prasīt. Sākumā pārveduma līgumā figurē tikai divi līdzēji - kontrahenti: pāravadātājs un pārdevējs, bet iespējams arī trešais kontrahents - adresāts, ja viņš iestāties noslēdzis līgumu jau pirms pārvešanas. Ja adresāts nav saistīts ar līgumu, tad viņš kļūst par kontrahentu tikai pēc frakts zīmes saņemšanas.

Sūtītāja pienākumi: 1) jānodod noteiktā laikā mantas, pretējā gadījumā atbild par zaudējumiem; 2) uz sūtītāju guļ arī atbildība par veduma maksu. Vedēja atbildība: vedējs atbild par vedamām precēm no saņemšanas līdz nodosānai; viņš atbild par visiem zaudējumiem, izņemot: 1) par zaudējumiem, kuri oļusies nepārvarama spēka dēļ. 2) par zaudējumiem, kuriem par oļoni vedamo mantu dabiskās īpašības; 3) par zaudējumiem, kuri radusies aiz sūtītāja puse vainas; piem.: slihts iesaiņojums u.c. Vedējs atbild par nokavejumu nodosānā, kā arī par saviem palīgiem. Ja pārvedumu pārņem otrs vedējs, tad tas stājas tiesiskās attiecībās ar sūtītāju, izslēdzot pirmo vedēju. Adresātam pēc apskatīšanas manta jāpilonem, jāatbildzina veduma maksa. Ja adresāts mantu pieņēmis, viņu uzskata kā līgumā iestājušos. Ja adresāts liedzās mantas saņemt, tad vedējs tās uzglabā uz sūtītāja rēķina, bet ja adresāts jau iestāties līgumā, uzglabā vedējā rēķina. Vedētājs var mantu arī airturēt. Ja no adresāta puses sūtījums pieņemts, tad ne sūtītājs, ne adresāts var vairs gelt sūdzību pret pāravadātāju, izņemot, ja mantas būtu bojājusās pēc nodosānas pāravadātājam.

S a b i e d r ī b a s l ī g u m s.

(Gesellschaftsvertrag; dogovor tovarišcestva).

Sākumā mums te būs dažas grūtības, jo šie līgumi atskirās no līdz šim apskatītiem līgumiem. Te konsekventi jāatskir sabiedrības, kuras nodibinātas uz līguma pamata, no juridiskām personām, kuras apskatījam sākumā, bet kuras te nemaz nekrīt svarā; piem.: ja A, B un C nodibina saviedrību kā juridisku personu, tad tiesību subjekts ir jaunā saviedrība; turpretim sabiedrības līgumā personas A, B, un C pasas ir un paliek tiesību subjekti un ar iestāšanās sabiedrībā nekāds jauns tiesību subjekts nodibināts netiek. Skat. juridisko konstrukciju! Trīs personas kopīgi iegūst kādu īpaš-

umu. Šai attiecībā nav neviena kreditors, neviena nav parādnieks; tā ir īpatnēja attiecība, kuru noteic sabiedrības līgums. Apzīmējums: Sabiedrība ir divu vai vairāku personu savienošanas kopeja atļauta mērķa sasniegšanai ar saviem ieguldījumiem. Tā tad te nepieciešami ieguldījumi. Pēc mūsu tiesībām zem ieguldījumiem saprot mantiskas vērtības, piem.: nauda, prasījumi, ieguldījums var pastāvēt arī garīgā vai miesīgā darbībā. Ja kāds biedrs neko neiegulda, tad nav sabiedrības. Katram biedrim jāpiedalās peļņā; ja viena puse peļņā nepiedalās, tad ir tā saucamā lauvas sabiedrība - societas leonida-

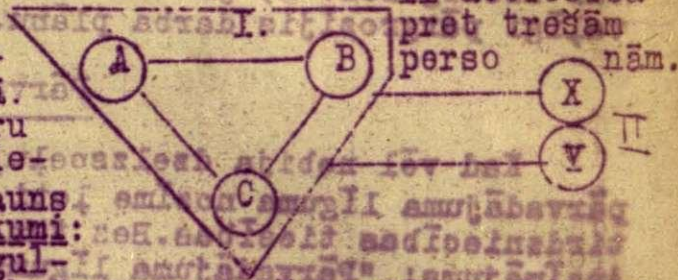
kur vienai pusei tikai zaudējumi un otrai peļņa.

Sabiedrības līguma noslēgšana: līguma forma pilnīgi brīva. Lai sabiedrības līgumu noslēgtu - pietiek ar dalībnieku vienošanos, bet var noslēgt arī klusu ciešot. Sabiedrības līgumā var iepīt nosacījumu un termiņu. Vienīgais izņēmums ir, ja iepīts nosacījums, ka līgums neatceļams, ka sabiedrība pastāv mūžīgi, tad līgums tiek uzskatīts par spēkā neesošu.

Biedru attiecības.

Sabiedrībā jāizšķir divējādas biedru attiecības: 1) attiecības savā starpā, attiecības uz iekšu; un 2) attiecības pret trešām personām, attiecības uz ārieni. Sk. jurid. konstr.:

I Biedru attiecības savā starpā.

Biedru attiecības uz iekšu: 1) biedru pienākumi ir savstarpēji; 2) biedru attiecības pamatojās uz uzticību - ikviens lauks noluks sabiedrību iznīcināt.

Biedru pienākumi: 1) dot solīto ieguldījumu; nokavējot ieguldījuma iemaksu, jāatbild par zaudējumiem, bet par nejaušu gadījumu biedrs neatbild; 2) ja kāds no biedriem pārzin sabiedrības mantu, tad viņam citiem biedriem jānodod norēķini, ja norēķinu nedod, citi biedri var prasīt līguma atcelšanu. Ņemot no biedra norēķinus, tad tikai var sūzēt tiesā. Sabiedrībā savu mantas daļu biedrs var cedēt trešai personai, turpretim savu biedra stāvokli nevar nodot tālāk. Visiem biedriem jānodod zināmi ieguldījumi. Ieguldīto mantu uzskata kā ieguldītāja mantu, bet citi biedri iegūst lietošanas tiesības. Pie sabiedrības līguma katra atsevišķa biedra ieguldītā manta paliek pilnīgi šķirta no pārējās neieguldītās mantas. Likums nosaka: kopējo darīšanu vešana ir visu biedru kopēja lieta, tādēļ visi lēmumi taisāmi vienbalsīgi. Ja vienam oļušies zaudējumi sabiedrības labā, pārējiem biedriem jāatlīdzina samērā ar ieguldīto daļu. Peļņas izdalīšana var notikt uz biedru vienošanos; peļņu var izdalīt vai nu samērā ar ieguldījumiem, vai arī bez kāda samēra. Zem zaudējumiem un peļņas jāsaprot - netto peļņa un zaudējumi. Tomēr vispārīgi tas pats samērs, kas paredzēts zaudējumu atlīdzināšanai piemērojams arī pie peļņas izdalīšanas. Ja par peļņas izdalīšanu līgumā nekā nebūtu teikts, tad jāizdala pēc ieguldījumu apmēra, vai arī pēc galvām.

Biedru attiecības uz ārpusi: sabiedrība neuzstājas kā juridiska persona, bet pienākumus pret trešām personām uzņemas atsevišķi biedri. Ja trešās personas nezina, ka viņam darīšana ar personām, kuras savā starpā biedri, tad var prasīt atkāpšanās no līguma. Visu biedru atbildība ir - solidara. Turpretim ja viens vai daži biedri slēguši darījumu, tad pārējie biedri atbild tikai tad, ja viņiem no tā nāais kāds labums.

Sabiedrības līguma izbeigšanās.

Seit jāatšķir atsevišķi prašījumi, kas no sabiedrības līguma izriet. Parasti sabiedrība, izbeidzās: 1) ja biedri paši taisa lēmumu par sabiedrības likvidāciju. Šo lēmumu var izteikt arī klusējot. Tomēr līdz ar sabiedrības likvidāciju - biedru atbildība vis neizbeidzās; 2) ja pabeigts darbs kura dēļ sabiedrība nodibināta; 3) ja termiņš notecējis, uz kuru sabiedrība nodibināta; 4) kāda biedra konkursa gadījumā, bet atlikušie biedri var dibināt jaunu sabiedrību; 5) ja sabiedrības manta iet bojā, vai ja viņas manta konfiscēta; 6) ja valdība aizliedz sabiedrību; 7) ja kāds no biedriem izstājas. Sabiedrība ir līgums; principlā no šī līguma var izstāties katrā laikā. Tomēr ir dažī aprobežojumi: izstāšanās nedrīkst būt ļaunā nolūkā vai nelaikā, ja paredzēti sevišķi termiņi, kuras var izstāties. Ja kāds biedrs izstāties ļaunā nolūkā vai nelaikā, viņš nes ļoti smagu atbildību: pēc izstāšanās viņš visus zaudējumus nes viens pats, bet peļņa vairs nepiedalās; 8) sabiedrība izbeidzās ar kādu biedra nāvi; mantiniski sabiedrībā var iekļūt tikai ar visu biedru piekrišanu.

Dāvinājums.

(Schenkung; darenjie).

Te jāizšķir: 1) dāvinājums starp dzīvājiem un 2) nāves gadījumos (Schenkung auf dem Todesfall). Definīcija: "Dāvinājums ir līgums, ar kuru viena puse piešķir otrai mantisku labumu, bez jebkāda ekvivalenta no otras puses". Pēc Vakarēiropas civilistikas - dāvinājums ir līgums. Pēc mūsu civilistikai vienai pusē vajaga dot dāvinājumu apsolījumu un otrai vajaga to pieņemt. Dāvinājumam ir stipri nesaimnieciska daba. Modernās civiltiesības uz dāvinājumu neskatās visai labvēlīgi, jo bieži ar šo līgumu parādnieki izvairās no kreditoriem. Mūsu civilistikums ar dāvinājumu netaisa nekādus izņēmumus.

Dāvinājuma noteikumi: 1) vajadzīgs, lai dāvinājums aniedz apdāvinātam mantisku labumu, piem.: ja dāvina mīlestību, tad dāvinājuma nav; 2) vajadzīgs, lai dāvinātāja manta ar dāvinājumu pamazinātos; 3) ir nepieciešams nolūks, griba dāvināt; Dāvinātājs var būt katra darbības spējīga persona, kurai tiesība atsavināt. Dāvinājuma priekšmets var būt: 1) katra lieta visplašākā nozīmē; 2) arī katra tiesība; 3) Valdīšana vai arī tikai lietošana 4) ja viena persona atbrīvo otru no zināmiem pienākumiem. Dāvinājumu var apstrīdēt trešās personas: Kurzemē - mantinieki, ja nedabon likumīgo daļu. Dāvinājumu var apstrīdēt arī kreditors. Vidzemē dāvinājuma forma ir pilnīgi brīva; Kurzemē - dāvinājuma forma bij paredzēta likumā - dāvinājuma līgumu, ja dāvinājums pārsniedza 60 rubļus, bij jāslēdz notariālā kārtā. Tagad tas atkrīt.

Dāvinājuma sekas: līdz ar dāvinājuma noslēgšanu apdāvinātā persona dabū vai nu pašu lietu, vai iegūst tiesību sūdzēt par dāvinājuma neizpildīšanu. Ipašuma tiesības uz kustamu mantu pāriet tikai ar lietas nodošanu, bet attiecībā uz nekustamu mantu - ar ierakstīšanu zemes grāmatās. Pret apdāvināto dāvinātājs ir parādnieks. Apdāvinātājs nenes itnekašus pienākumus. Tomēr attiecībā pret parasto parādnieku dāvinātājam ir dažas privilēģijas; viņa stāvoklis ir labāks: 1) viņš nemaksā nodavējuma %; 2) patur augļus, kurus viņš starplaikā ieguvis; 3) viņš neatbild par lietas bojāšanos pirms nodošanas; 4) tāpat neatbild par evikciju un par trūkumiem. Dāvinājuma līguma vienpusēja atsauksana ir iespējama.

Dāvinājuma atsauksana: dāvinājumu var apstrīdēt: a) mantinieks, kurš nav saņēmis savu likumīgo daļu; b) arī kreditors, ja nav ievērots likums. Dāvinātājs var atsaukt dāvinājumu: 1) apdāvinātā rupjas nepateicības dēļ. Rupja nepateicība ir - rupjš aizskārums vārdiem, fizisks aizskārums, katrs ievērojams mantinieka kaitējums un tišs dzīvības apdraudējums. Visas šais gadījumos dāvinātājam ir tiesība prasīt dāvinājuma priekšmeta atdošanu pat sūdzības ceļā. Tomēr sūdzības laikā apdāvinātais vēl dāvinājumu patur. Pret apdāvinātā mantiniekiem sūdzību vairs nevar celt; tā tad mantinieki dāvinātāju jau var pamatīgi nolamāt. 2) Vēlāk dzimušu bērnu dēļ - bezbērnu dāvinātājs var atsaukt dāvinājumu, bet tikai tik tālu, lai bērnam būtu nodrošināta likumīgā mantojuma daļa.

Sevišķi dāvinājuma veidi.

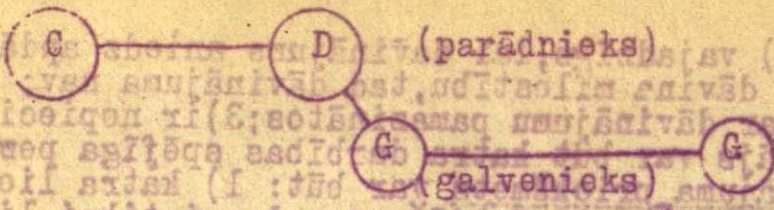
1) Visas mantas dāvinājums: Dāvinātājs var atdāvināt arī visu savu mantu. Zem vārda "visa manta" jāsaprot tā manta, kas dāvinātājam ir dāvināšanas momentā, bet ne vēlāk iegūtā. Dāvinājuma priekšmets var būt ļoti plašs. Šāds dāvinājums jāizšķir no mantas pārējas mantošanas ceļā. Tē uz apdāvināmo pāriet atsevišķas mantas. Pie dāvinājuma īpašuma tiesības tiek iegūtas caur tradīciju - ja kustama manta, caur ievēšanu zemes grāmatās, ja nekustama. Līdz ar dāvināmo mantu pāriet arī tie parādi, kas ievesti zemes grāmatās, bet pārējie ne. Pēc mūsu civillikumiem dāvinājumu kā tādu aizskata par dāvinājumu tik tāl, cik tālu mantas aktīvs pārsniedz pasīvu - parādus. Parādi nepāriet - pāriet ar dāvinājumu tikai mantas aktīvs. Dāvinātājs var atprasīt dāvinājumu atpakaļ parādu samaksai. Visas mantas dāvinājuma veids ļoti rets.

II Dāvinājums ar uzlikumu - moduss. Uzlikums ir tad gadījums, kad līdz ar zināmu tiesību piešķiršanu ir uzlikts zināms pienākums. Uzlikumu var uzskatīt kā vēl neattīstījušos nosacījumu. Jēdziens: Dāvinājums ar uzlikumu ir tāds dāvinājums, kad dāvinājuma aktam ir pievienots kāds blakus noteikums, kas apdāvinātam uzliek zināmu pretpienākumu - ekvivalentu. Uzlikums var būt arī zināms pretdāvinājums. Uzlikums stājas spēkā tūlīt pēc dāvinājuma. Ja apdāvinātais uzlikuma nepilda, tad izpildīšanu var prasīt sūdzības ceļā, tomēr dāvinājumu atprasīt nevar. Dāvinātājam vispirms jāaiņrāda, lai uzlikumu izbilda, ja tad nepilda, tad jāslēdz tiesā. Tiesas kompetence, dāvinājumu atstāt vai atgriest. Ja apdāvinātam jādod uzturs - alimenti un ja viņš to nedod, tad dāvinājumu var atprasīt atpakaļ ar vindikācijas sūdzību. Tas biežāk nāk priekšā uz laukiem vecāku un bērnu attiecībās; piem. vecāki dāvina bērniem nekustamu īpašumu ar noteikumu, ka jādod uzturas naida līdz mūža beigām. Ja uzlikums nāk par labu trešai personai, tad šā gadījumā trešā persona gūst pēc dāvinātāju nāves patstāvīgu sūdzību tiesību. Nei spējami uzlikumi ir netikumīgi un pretlikumīgi. Dāvinājums gan paliek spēkā, bet minētie uzlikumi tiek strīpoti.

III Dāvinājums kā atalgojums - kā atlīdzinājums par izdarītiem pakalpojumiem. Viņu nevar atsaukt nepateicības dēļ.

GALVOJUMS.

Apzīmējums: Galvojums ir kādas personas uzņemšanās atbildēt kredītoram par trešās personas parādu, neatsvabinot ar to trešo personu no viņas atbildības. Galvnieks neatsvabina viņu no sava pienākuma. Galvnieks ir kā otrs parādnieks kredītoram. Skatīt arī likuma par šķirtnisko konstrukciju.

(parādnieks)

(galvenieks)

Galvot var katrs, kas var noslēgt līgumus. Agrāk no galvošanas bij izslēgtas sievietes, bet ar Latvijas 1925. gada 27. oktobra likumu var galvot arī sievietes, tāpat kā vīrietis.

Galvojums nav patstāvīga tiesība, tāpat kā kila, bet viņam jādomā klāt kāds parāds - nodrošinājums. Galvojumu var uzņemties arī par nākošu prasību, tikai galvojums tad nāk spēkā, kad prasījums rodas. Kāds ir prasījums pats, kā tads, tam nav nekāda nozīme. Galvojumu var uzņemties par visu parādu un arī par parāda daļu.

Galvojumu forma: Viņam nekāda forma nav noteikta. Viņš var dot kaut kādā formā: mutiski, rakstiski, notarieli. Iestādēs nepieciešama rakstiska forma, tā sauktais vekselu galvojums; tas ir grūtāks, kā civiltiesiskais galvojums. Svešas parādzīmes līdzparakstīšana netiek uzskatīta kā galvojums bet tikai liecinājums, bet uz vekselu tas tā nav.

Galvnieka pienākums jeb atbildība. Galvojums atbalsta galveno parādu. Viņš nevar pārsniegt galvena parāda apmēru. Uz līdzāru vienošanos var pieļaut zināmus pārgrozījumus 1) var norunāt samaksu citā vietā; 2) citam kreditoram; 3) ar citiem līdzekļiem. Bet nedrīkst būt tikai lielāka atbildība. Saubu gadījumā galvnieks atbild par to sumu, cik liels īstais parāds. Galvnieks atbild par kapitālu un procentiem, bet par citām blakus saistībām, kā par zaudējumiem un izdevumiem, viņš neatbild.

Galvnieku veidi.

Izšķir vairākus galvnieku veidus: 1) Līdzgalvnieki, kad galvo kopā vairākas personas; 2) Pēcgalvnieki, tie ir tādi, kas galvo ne par galveno parādu, bet par galvnieku. Viņu atbildība tikai tad, kad pirmais galvnieks atkrīt; 3) Nepilnīgie galvnieki. Tie galvo par parādu - parāda nepilnīgas samaksas gadījumā; 4) Atgalvnieki (obratnye poručitelji). Tie ir tādi, kurus galvenais parādnieks dod galvniekam - nodrošinājot galvnieku regresā tiesības. Sk. šemu.

Galvnieku tiesības.

Galvnieka tiesības pret kreditoru (C) un pret parādnieku: Galvnieks atbild par galveno parādu ar visām īpatnībām.

Viņam pieder visas ierunas, kas saistās ar galvojumu. Viņam ir dažas tiesības sakarā ar to, ka apgalvojums ir papildsaistība. Viņam pieder atvieglojumi - beneficijumi: 1) beneficium bexcussionis parādnieka iepriekšēja izsūdzēšanas tiesība. Pa priekšu jāprasa no paša parādnieka, un tad tikai no galvnieka. Šis atvieglojums daudzos gadījumos atkal atkrīt: 1) kad galvnieks pats no viņas atsakās, uzņemoties parādu kā paša parādu. Tādu galvnieku sauc vēl arī par ekspemisorisku galv.; 2) kad galvenais parādnieks atrodas prombūtnē; 3) ja galvenais parādnieks kļūst maksāt nespējīgs; 4) ja galvnieks launā nolūkā galvijumu noliedz, tad zaudē visus atvieglojumus.

II izdalīšanas atvieglojums: beneficium divisionis. Kad galvniekam pieder tiesība prasīt, lai no viņa piedzen tikai viņa daļu, bet pārējo no citiem līdzgalvniekiem. Šis atvieglojums atkrīt: 1) ja viņš no galvojuma atsakās; 2) kad galvnieks launā nolūkā noliedz galvojumu.

III beneficium cedendarum actionum: galvniekam tiesība prasīt no kreditora, lai viņš tam atdod savu sūdzību pret galveno parādnieku un līdzgalvniekiem. Šis atvieglojums maz krīt svarā. Visi galvnieka atvieglojumi pāriet uz galvnieka mantiniekiem. Pirmie divi atkrīt, kad galvnieks uzņemas parādu, kā pašparādu, jeb kā ekspemisoriskais galvnieks. Parasti dzīvē pieņem vienkāršu galvojumu.

Galvnieka tiesības pret galveno parādnieku: Galvnieks var prasīt, lai atlīdzina samaksu vai arī lai atdod sūdzību pret viņu. Ja galvnieks kreditoram samaksājis pirms termiņa, tad viņš var prasīt atmaksu no galvenā parādnieka tikai tad, kad iestājies termiņš: 1) ja galvenam parādniekam draud maksāt nespēja, tad galvnieks arī pirms samaksas var prasīt no galvenā parādnieka nodrošinājumu; 2) ja galvnieks bijis parādnieka liotuvedējs un ja viņš to atdod citam, tad viņš no parādnieka var prasīt, lai viņu no galvojuma atsvabina; 3) Galvnieks zaudē savas regresā tiesības, ja viņš samaksā, neceļot ierunas. Viņš zaudē savas tiesības prasīt atlīdzinājumu no galvenā parādnieka, ja viņš prāvā izturas nolaidīgi, vai neizlieto savas tiesības.

Galvojuma izbeigšanās.

Galvojums izbeidzās: 1) kad izbeidzas galvenais parāds, kad parāds samaksāts; 2) ar konfuziju: a) ja atkrīt kreditors ar parādnieku;

b) Ja sakrīt galvenieks ar kreditoru - galvojums izbeidzās, bet parāds parāds paliek; c) ja sakrīt vienā personā galvenāis parādnieks un galvnieks, galvojums izbeidzās. 3) Kreditora nolaidība Galvenā parāda piedzīšanā; tā kā jekuras vainas dēļ, kas mazina vērtību, galvenāis prasījums iznīcinās; 4) Galvojums, dots uz termina, Noilguma ceļā galvojums izbeigties novar. Viņš var izbeigties tikai pēc 10 gadiem, izbeidzoties, galvenam parādam ar parāda noilguru.

UZDEVUMS JEB PILNVAROJUMS - MANDĀTS.

(Dogovor upolnomočija).

Persona, kas pilnvaru izdod - mandants, kas saņem - mandataris. Šis ir viens no līguma tipiem, par kuru pastāv strīdus. Frančā atzīst tikai juridisku pilnvaru izsniegšanu - tiesu pilnvaras. Pie pilnvarojuma ir attiecības starp vairākām personām. Sk. zīmējumu:

Otras personas vietā var darboties arī bez pilnvaras: vīrs priekš sievas, vecāki priekš bērniem un aizbildni.

Definīcija: Ar pilnvarojuma līgumu viena persona (pilnvarnieks) uzņemas izpildīt otrai personai (pilnvaras devējam), pēc vispārēja noteikuma "bez atlīdzības", zināmu uzdevumu; otra puse savukārt apņemas atzīt attiecīgo darbību kā sevis saistošu. Ar pēdējo pilnvaras līgums atšķiras no pakalpojuma līguma. (tas "bez atlīdzības" ņemts no romiešu tiesībām un Vakarēiropā tas jau atņemts). Tomēr tādu atlīdzību var maksāt vēlāk, tas negroza līgumu. Ja pilnvarnieka darbība ir tāda darbība, kurai nav tirgus vērtība, tad novar atalgojuma arī iepriekš norunāt. Tomēr atalgojums ir vajadzīgs. Vēlākā maksa - honorārs. Romieši ņēma atlīdzību par darbu, bet ņēma gada atlīdzību - hono ir gads. Pilnvarojuma līgums var tikt noslēgts jebkurā formā ar vienkāršu vienošanos. Pilnvarojuma līguma priekšmets ir "darbība", kura nodrīkst būt pretlikumīga un prettikumīga u.t.t. Tiesas pilnvarojuma vajaga dotraktiski. To prasa mūsu civilprocesa likumi. Bet pilnvarojumu var dot arī mutiski tiesas sēdē, tomēr tikai zvērinātam advokātam.

Pilnvarojuma veidi pēc uzliktā uzdevuma apmēra: 1) Universal pilnvara. Tas gādījums, kad pilnvarnieks var vest visas principā lietas. 2) General pilnvara. Kad uzdod vest visas zināmas šķiras lietas; piem.: visas tiesas lietas vai īpašuma pārvaldīšanu un t.t.; 3) Special pilnvara. Kad var pilnvarnieks vest tikai atsevišķi noteiktu lietu. Šī ir vislielākā pilnvara. Vairākas lietas tiesā var vest tikai uz specialās pilnvaras pamata; piem.: laulības šķiršana.

Pilnvarnieka jeb mandatarija pienākumi.

Viņa atbildība ļoti liela: 1) Viņš atbild par jebkuru savu vainu; 2) par nepareizu pilnvaras devēja informēšanu; 3) ja viņš atdod citai personai savu pilnvaru, tad viņam jābild par izvēles neuzmanību, bet par substituta - apakšpilnvarnieka kļūdām neatbild. Ja pilnvarojums pārkāpts, tad darījums spēkā tikai līdz pilnvaras robežām. Pēc uzdevuma izpildīšanas pilnvarnieks atdod visas caur darījumiem iegūtās lietas un tiesības principā tam. Bez tam jānodē norēķinus. Ja ir vairāki pilnvarnieki, tad viņi atbildīti nes solidarī.

Mandanta pienākumi.

1) jāatlīdzina, ko pilnvarnieks izdevis priekš principāla; 2) jāatbrīvo pilnvarnieks no visām nastām un kļūm, ka pilnvarnieks uzņēmies priekš mandanta darījumiem; 3) pilnvarnieks var prasīt honorāru; 4) var prasīt arī avansus; 5) visa darbība, ko pilnvarnieks izdarījis pilnvaras robežās, tā viņam jāpionem priekš sevis par saistosu. Arī šē, ja vairāki pilnvarotāji atbildību nes solidarī.

Kā izbeidzās pilnvaras?

1) Pilnvaras izbeidzās ar abpusēju vienošanos; 2) Ar uzdotā darījuma nobeigšanu; 3) ar termina noteicējumu; 4) pilnvarojuma atsaukšanu (no līguma var atteikties arī tikai viena puse, tam tāpēc, ka līgums pamatots uz uzticību). Pilnvaru var atsaukt katrā laikā un jāatzīst visa pilnvarnieka darbība, ko viņš izdarījis pilnvaras robežās līdz atsaukšanas saņemšanai; 5) izbeidzās ar pilnvaras uzteikšanu no pilnvarotā; no pilnvarojuma nedrīkst atteikties nelaikā un laimā nolūkā; nelaikā var uzteikt: a) slimības dēļ; b) aizceļošanas dēļ; c) ja zin, ka nevar pilnvarojuma izpildīt; 6) Pilnvarojums izbeidzās ar vienas puses nāvi. Mandāts uz mantiniekiem nepāriet. Viss ko pilnvarnieks izdarījis līdz savam nāves momentam, tas spēkā. Ja pilnvarnieks kādu darbību uzsācis, tad tā jāturpina. Ja mirst pilnvarnieks (mandataris), tad pilnvara izbeidzās no tā laika, kad pilnvarnieks dabū zināt par mandanta nāvi.

Svešu lietu vešana bez uzdevuma.

Ir personas, kuras uz likuma pamata ved citas personas lietas, kā: vecāki priekš bērniem, aizgādni un pilnvarnieki. Bet te runāsim par tiem, kas

vod otra lietas bez kaut kāda uzdevuma, tā tad humana rakstura. Tāda otra lietu vošana bez uzdevuma ir no likuma atļauta. Ar svešvārdu to sauc - negu orum - gostio. Juridiskā daļā šim saistībā vēl maz izpētīts. To lietvedēja stāvoklis visumā līdzīgs pilnvarnieka stāvoklim; un principāla (griekš kura lieta tiek vesta) stāvoklis līdzīgs pilnvaras devēja stāvoklim. Svešu lietu vedējs nevar uzstāties tur, kur prasā formālu pilnvaru. Viņa darbības aplokš tomēr ļoti palšs un likums viņu darbību atzīst. Piem.: kara laikā daudzi paglabājā otra mantas, vai sanēma īres maksas otra vietā u.t.t. Svešu lietu vedējam uzņemtais darbs rūpīgi jāizpilda. No viņa prasā lielu apdomību. Ja viņš ko sanom, tas viss jāatdod principālam. Viņš atbild par visu savu vainu; jāatlīdzina zaudējumu, jo viņš tādus nodarījis un jēdod norēķinūs par savu darbību. Viņam ir arī savi prasījumi pret principālu. Atalgojumu viņš nevar prasīt, bet gan izdevumu un zaudējumu atlīdzību, ja tādi cēlušos.

Padoms un ieteikums.

(soviēty rekomendācija).

Padoms ir priekšlikums kaut ko darīt vienīgi pašā darītāja interesēs. Bet padoms devējs nav nekādi saistīts, jo var jau padomu pieņemt un nopieņemt. Bet likums saka, ka darītājs var saukt padoma devēju pie atbildības, ja viņš pierāda, ka bez dotā padoma viņš to nebūtu darījis, vai arī ja padoma devējam bijis ļauns nolūks. Bet tas jau grūti pierādāms. Līdzīgi tas ar ieteikumu; to atkal mūsu civiltiesības uzliek ieteicējam atbildību. Piem.: ja ieteic zināmu personu par ļoti labu, godīgu, bet tā izrādās tīrais blēdis.

Aleatoriskās, laimes vai riska saistības.

Pie šim saistībā pieskaita: 1) spēles, 2) derības, 3) izlozi, 4) mūža rentes līgumu un 5) apdrošināšanas līgumu. Svarīgākais ir pēdējais līgums bet tas jau ietilpst tirdznieciskās tiesībās. Mūsu civiltiesības ir tikai daži panti par to. Stāp spēli un derību maza izšķirība. Pie spēles līguma, vienas puses vinnests un otras puses pamatums tiek darīti atkarīgi no nezināma momenta nākotnē. Prasījumu, kas rādies caur spēli, nevar izsūdzēt. Likums apskata tikai darījumu. Ja kāds samaksājis spēles parādu, bet vēlāk grīdabūt atpakaļ, tad, ja spēle bijusc aizliegta, tiesa piespriež atmaksāt, bet ja spēle atļauta - atmaksu nevar dabūt atpakaļ. Likumā nav noteikts, kādas spēles atļautas un kādas nē. Ir tikai aizrādījumi. Ja spēles neprasa nekādas garīgas piopulēšanās, tad tas uzskatamas par aizliegtām, bet ja spēle prasā garīgu piopulēšanos piem.: šachs - atļauta. Bet "ōčka" jau nekādas garas pūles neprasa. Tomēr ja arī par atļautām spēlēm nem maksu, tad jau arī tās pū azarta aizliegtas spēles.

Izloze - lotēreja.

Apzīmējums: Izloze ir līgums uz kura pamata lietas īpašnieks izlozē to pēc noteikta plāna, bet spēles dalībniekā iegūst cēribu vinnēt lietu par attiecīgu iemaksu. Par izlozi var teikt, ka to ir pirkums ar nosacījumu. Par izlozi var celt sūdzību divejādi; piem.: ja lozes pārdod, bet nelozē un ja kaut kas vinnēts, tad lai zināma lieta tiktu dota.

Derības.

Viņu nolūks: pazaudētājam domā cīnā uzlikt līgumsodu. Abām pusēm jādod ielikumi. Derībām jābūt noteiktām, derību priekšmetam - atļautam un noteiktam. Nekādi ļauni nolūki, viltus pie derībām nav pieļaižami. Šis saistības ir izsūdzamas pilnā apmērā.

Mūža rentes līgums.

Apzīmējums: Tas ir līgums ar kuru kādu persona, vai nu priekš sevis vai kādai trešai personai nodrošina mūža ienākumu. Agrāk tas bija ļoti izplatīts līguma tips, bet tagad vairs nē. Piem.: kāda persona dod otrai savu kapitālu, vai kādu daļu ar noteikumu, lai tā katru mēnesi dod zināmu sumu vai nu viņai pašai, vai kādai norādītai personai. To viena puse gūst tiesību uz renti, otra uz attiecīgu pretprasību - ekvivalentu. Likums līdzējus nekādi nosaista. Riska moments atkarīgs no tam, cik ilgi zināma perona (kas naudu dāvina) dzīvo. Ja viņa mirst ātrāk, tad atlikums paliek izmaksātājam, bet ja dzīvo ļoti ilgi, tad v. r. būt tā, ka vēl no savas naudas jāpieļiek klāt. Tam, kas uzņomas maksāt, jānoslēdz vairāki līgumi, jo citādi viņu var galīgi izputināt, līdzīgi tam, ka to dara apdrošināšanas biedrības. Ar mūža renti var nodrošināt uztura naudu, meitas pūra naudu u.c. Šais saistības ekvivalenti, var būt ne tikai nauda, bet arī citas vērtības. Mūža rnto izmaksājama pēc gada ceturkšņiem uz priekšu. Līgums izbēidzās ar iemaksātājas personas nāvi. Var arī vēl citādi izbeigties; piem.: ar vienosanos, vai arī ja nekārtīgi izmaksā u.t.t.

P ā r k ā p u m s. Neatļauta darbība jeb delikts.

Vīnam ikdieniskā dzīvē liela nozīme, bet jurisprudencē nav izstrādāts. Vīnas sauc arī par deliktu saistībām. Apskatāmās saistības visas ir vienāda tādējādi, ka viņu priekšmets ir zaudējumu atlīdzība. Jo vīnas visas sagādā citām personām zaudējumus. Par zaudējumiem var runāt tikai tad, ja zaudējums nodarīts. Kara zaudējums jāatlīdzina. Vai tam, kas zaudējumu nodarījis? Tik vienlīdzā šo tā lieta nav. Personai uzliek zaudējumus atlīdzināt: 1) ja viņa tiešām ir vainīga; 2) viņai jābūt ar zaudējumu sakarā; 3) vīnas darbībai jābūt par cēloni zaudējumiem. Ir divi uzskati: 1) vai pietiek, ka zīnāmas personas darbība bijuse par zaudējuma cēloni; 2) vai viņa arī tieši vainīga. Pirmai, nodarīšanas teorijai, no svāra tikai noskaidrot, vai vīnas darbība bijuse par zaudējuma cēloni; piem.: kāds apļoj manas drēbes ar tinti vai citu ko, kas drēbei kaitē. Apliet var tīšām un var apliet arī tīri nejauši, negribok. Otra teorija prasa, lai persona ir arī tiešām vainīga, nepietiek, ka viņa ir cēlonis pie zaudējuma. Vecākais ir pirmais - nodarīšanas uzskats. Ja esi zaudējumus izdarījis, tad arī tev jāmaksā. Otra daudz izkoptāka teorija; viņai no svāra trešais vainas princips. Bet arī ar to netiek galā. Jo ir attiecības, kur būtu galīgi netaisni, lai cietušais pierādītu nodarītāja vainu. Pie tiem pieder bīstami uzņēmumi; piem.: ja kādu sakrauc tramvajs, vai ja no vieloiena lokomotīves nodeg māja, vai fabrikā sakropļo strādnieku. Še būtu grūti vainīgo sadzīt. Tad pieņem, ka vainīgs tas, kas bauda no uzņēmuma labumus; tam arī jānes zaudējumi.

Var nemaksāt tikai tad, ja pierāda, ka pats cietējs ir pie zaudējuma vainīgais. Labums tas, ka šo cietušam nav vainīgais jāpierādabēt ir tiesība prasīt atlīdzinājumu, bet ja negrib maksāt, tad nodarītājam pašam jāpierāda, ka cietējs pats vainīgs. Mūsu civiltiesības pieturās pie nodarījuma principa. Par to runā mūsu civillik. 3444. pants.

Neatļauta darbība vai tiesību pārkāpums.

Tās ir saistības, kas radušās no tiesību pārkāpsanas, kur tiesību pārkāpējam (parādniekam) jāatlīdzina cietušam (kredītoram) nodarītie zaudējumi; piem.: ja viens izbrauc otra rudzus, tad rudzu īpašnieks ir kredītors, bet braucējs parādnieks. Apzīmējums: tiesību pārkāpums ir zaudējuma nodarīšana aizskarot kādas personas tiesības ar neatļautu darbību. Var aizskārt arī otras personas subjektīvās tiesības: 1) vai nu personu tiesības vai 2) lietu tiesības un 3) darbībai v. jaņa būt neatļautai. Tās aizskarot otra tiesības būs pārkāpums. Neatļauta darbība nav tad, ja viņš (cietušais) pats atļāvis; piem.: met gaisā cepuri, lai otrs šauj, cerēdams, ka netrāpīs, bet kad otrs šāauj, grib lai samaksā. Bet tādā gadījumāšāvējam nav jāmaksā. Vai jāatlīdzina tikai mantiskus zaudējumus, vai arī morālistiskus. Mūsu civillikums stāv tikai par mantisko zaudējumu atlīdzību. Tomēr 4560. pants saka: ja kādas personas gods aizskārts, bet viņai ir tiesība prasīt, lai aizskārējs nem vārdus atpakaļ, vai lai atlīdzina.

Nākošie zaudējumi tie, kuri nodarīti personīgiem labumiem: 1) dzīvības veselība, 2) gods, brīvība; ja kāds tos aizskāris tad visi viņi jāatlīdzina. Ja kādam atņem dzīvību, tad jāatlīdzina apbēdīšanas izdevumi, un ja bojāta veselība, tad ārstēšanas izdevumi. Jāmaksā arī, ja zaudēta darba spēja. Ja mirējam bija jāuztur kāda persona, tad pēc viņa nāves šis pienākums pārjē uz pārkāpēju (vainīgo pie nāves). Ja sievietei izdarīti miesīgi bojājumi, kas laupa viņai izdevību aprecēties, arī tie jāatlīdzina. Ja kāds otram laupījis brīvību, arī par to jāatlīdzina. Šie pēdējie gadījumi ļoti reti nāk priekšā. Šīm atbildībām iet blakus arī kriminālā atbildība.

Mantisko zaudējumu atlīdzība: Tas attiecās uz zādžību. Ja nozagtā lieta pie zagļa vairs neatrodas, vai arī ja tā sabojāta, tad no zagļa var prasīt, lai tas samaksā augstāko cenu, kāda bijuse lietai pirms nozagšanas.

Kad viena persona nes zaudējumus, kurus nodarījušas citas personas: Tāda atbildība var rasties ne tikai uz neatļautas darbības, bet arī uz līgumu attiecībām; piem.: saimnieks atbild par kaupa rīcību.

1) kad jāatbild par citām personām; 2) ja kustoņi nodarījuši zaudējumus.

Atbildība par izmesanu vai izliesanu no loga.

Ja kaut ko kādam uzmet vai uzlej no loga, tad cietušais var prasīt atlīdzību no vainīgā, ja viņš to ievērojis, bet ja nē, tad var prasīt atlīdzību no mājas īpašnieka, vai arī mājas apdzīvotāja. Ja samaksā pēdējie, tad viņi patur regresa tiesības pret īsto vainīgo, ja viņi to sadzēm.

Ja ir vairāki vainīgie, tad atbildību nes solidari. Bet ja cietušais pats vainīgs, tad zaudējums nav jāatlīdzina; piem.: viņš redz, ka no kāda loga krīt kaut kas, bet viņš nebēg - mierīgi gaida, lai krīt virsū, tad nedabā atlīdzību.

Par mājas vai meža kustoņu nodarītiem zaudējumiem jāatlīdzina; piem.: ja suns saplēsis drēbes. Tad pēc vecā likuma, jo cietušais prasīja atlīdzī-

bu, bet ja suna īpašnieks sacīja šē nem pašu suni, tad novarēja pieprasīt maksāt. Vai arī ja suni tūlīt pārdeva, tad atbildība pārgāja uz jauno īpašnieku. Tagad likums pārgrozīts. Jāatlīdzina zaudējums tam, kuram zaudējuma nodarīšanas laikā kustonis piederējis. Par to runā 4577. pants. Ja kustonis uzticēts uzraugam, tad atlīdzība krit uz uzraugu, bet ja tas maksāt nespēj, tad jāmaksā pašam īpašniekam. Jāatlīdzina arī, ja cietušais pats vainīgs; piem.: ja viņš kaitinājis kādu kustoni (piem.: tītaru). Ja apsargāšanas nolūkā otra kustoni nogalina, tad par to nav jāatlīdzina, ja tikai viņš to nav kaitinājis, vai otrādi kā pats vainīgs. Šis bija saistības, kas cēlušās no tiesību pārkāpšanas jeb neatļautas darbības.

Saistības, kas izceļas no stāvokliem.

Tās tiesības, kas izcēlušās no kopīga mantojuma, vai vecāku attiecības ar bērniem. Še apskatīsim tikai tās attiecības, kas cēlušās no pretlikumīga iedzīvīvošanas. (obogačenie na čužaj sčot). Šīs attiecības nav nekāds līgums bet tikai likuma tiek noteikta viņu regulēšanai. Tā tas bija arī ar iepriekšējām saistībām kas rāda, cik ļoti tām romiešu tiesības izteidojušas taisnības principu. Te pieder visas saistības, kurās dod cietušam tiesību prasīt no kādas otras personas to, ko viņa bez pamata (nedibināti) kļuvusi bagātāka, lai gan šī persona nav stāvējusi ar cietušo ne uz līguma, ne arī uz tiesību pārkāpuma attiecībām.

Mūsu civillikums apskata 5 gadījumus: 1) neesoša parāda samaksas atprasījums, 2) Nākošā notikuma izredzēs dotā atprasījums, 3) Netikumīga vai pretlikumīga iemesla dēļ dotā atprasījums, 4) Atprasījums, netaisnas iedzīvīvošanas dēļ vispār, 5) Bez jebkāda iemesla dotā atprasījums.

Pirmā gadījumā, kad atprasa maldīgi izpildītu saistību. Vārds "samaksa" šē jāsaprot plašākā nozīmē, ne tikai samaksa neudā, bet arī dažādas saistības uzņēmšanās. Lai uz to varētu atsaukties, tad nepieciešami lai samaksai nebūtu nekāda tiesiska pamata. Nepieciešami šādi noteikumi: 1) samaksai vajaga būt izdarītai kādā kārtā samaksa izdarīta. Nav no svāra vai parāds nav pastāvējis jau no sākuma vai arī tikai vēlāk atkritis. Noilgušo parāda samaksu atprasīt nevar. 2) nevar atprasīt, ja parāds bijis citāds, nekā maksātājs domājis; 3) Nepieciešami lai maksātājs būtu maldījies un lai viņa maldināšanās būtu atvainojama. Tādas sūdzības var celt ne tikai pats maksātājs, bet arī viņa mantinieki. Bet ko var atprasīt? Atprasīt var tik, par cik nēmejs iedzīvojis. Un ja tās lietas vairs nav tad jāatdod viņas vērtība. Ja godīgs nēmejs kaut ko jau atsavinājis tad viņam jāatdod tikai tad, kas palicis pāri. Ja nav maksāts vēl nekā, bet tikai dots solījums; piem.: vekselis, tad var prasīt to atdot. Ka ir tiesība atprasīt, tas jāpierāda sūdzētājam. Ka saņēmejs samaksu noliedz, tad viņš zaudē visus atvieglojumus un vēl soda vairāk.

II Nākošā notikuma izredzēs dotais solījums.

Tie ir tādi gadījumi, kad sūdzētājam uz dosanu pamudinājuši kāda notikuma iestāšanās nākotnē, bet kad nu nekā nenotiek tad arī nav nekā jādod. Te nāk priekšā dāvinājums starp saderinātiem. Līgavainis savai izredzētai daudz sadāvina, bet šī atsaka, tad dāvanas jāatdod. Vēl nāves gadījums. (Ja tas kam dāvināts, mirst pirmais, tad var prasīt dāvinājumu atpakaļ) Ja devis izpildot nosacījumu, ka ar to devējs iegūs zināmas tiesības. Piem.: devis tai izredzē, ka dos uzturu, bet to neāra vai negrib darīt. Ja ir uz priekšu dots līguma vai rīkojuma izpildīšanai un vēlāk tie paliek neizpildīti. Šis atsacījums atkrit: 1) ja devējs jau no paša sākuma zinājis, ka notikums neiespējams; 2) ja viņš pats kavējis viņa izceļanos. (Ja līgavainis atsacījis, tad līgavai dāvātās mantas paliek); 3) ja šis notikums nav iestājies no jaušu gadījumu dēļ.

III. Netikumīga vai pretlikumīga iemesla dēļ - dotā atprasījums.

Ko saņēmejs saņēmis netikumīga vai pretlikumīga iemesla dēļ, to devējs var atprasīt, vienalga, vai tas nolūcē, kura dēļ dots, izpildīts vai no, bet pats nedrīkst būt piedalījies pie netikumības vai pretlikumības. Šis atprasījums attiecās uz tiem gadījumiem kur kādai personai tiek dots, lai lai viņa autors darītu kaut ko pretlikumīgu vai netikumīgu, vai arī kur viņa apņemas darīt tikai savu pienākumu. Bet kad pienākums jau izpildīts, tad viņš (devējs) netiek uzskatīts par aizliegtu. Šo saistību sekas: ja kaut kas apsolīts - jāizpilda.

IV. Bezjebkāda iemesla dēļ - dotā atprasījums.

Te var atprasīt visu, kas dots uz noliegtā spējā neesošā darījuma pamata, vai arī uz tiesas sprieduma pamata. Te attiecās arī tas, ja ir dota atlīdzība par pazaudētu svešu lietu un ja šī lieta vēl nav atdota, tad par viņu atlīdzību var atprasīt.

V Atprasījums netaisanas iedzīvošanās dēļ - vispārīgi.

Tas attiecās uz tiem gadījumiem, kad neviens no iepriekšējiem gadījumiem nav piemērojams. Piemērs.: vienai personai upes malā norauts krasts un pieskalots otram. To jau viņi vainīgi nav, bet otram tomēr ir nācis labums (iedzīvojies) un tādēļ viņai ir arī jāatbild. Ja tāda pat kārtā nokļūst pie otra cita manta, to var atprasīt. Bet ja viņš labā ticībā daļu no mantas jau atsavinājis, tad īpašnieks var prasīt tikai pāri palikušo.

Prasījums uzrādīt vai parādīt lietu.

Prasīt uzrādīt vai parādīt lietu ir kaut kuras personas tiesība. Tāds prasījums dažos gadījumos ir nepieciešams; piem.: zagšanas gadījumā, tā tad lietu tiesības. Kam tā lieta īsti pieder un vai tā ir tā kieta. Tādu sūdzību var celt pret katru lietas turētāju. Jaunprātīgs turētājs ir atbildīgs par lietu. Ja atbildētājs bez iemesla izvairās lietu parādīt, tad viņam jāatbildzina visi zaudējumi, kādi radušies sūdzētājam, vienalga vai lieta viņam pieder, vai nepieder. Apsūdzētais var prasīt no sūdzētāja atbildību par izdevumiem, ja tādi cēlušies, lietu parādot.

G I M E N E S T I E S Ī B A S.

Salīdzinot ar iepriekšējām tiesībām, viņas ir daudz sarežģītākas. Ģimenes tiesībās spēlē lomu: 1) mantiskais; 2) personiskais elements. Pēc mūsu likuma noteicošais ir mantiskais elements. Saistību tiesības arī kādreiz spēlēja lomu personiskais elements, bet lietu tiesībās pavisam ne. Saistību tiesībās persona krīt svarā pie morāliskās atbildības. Pirmā ģimenes tiesību apakš-nodaļā apskatīsim personīgās attiecības, otrā mantiskās. Ģimenes tiesību saturs: ģimenes tiesības iziet no ģimenes jēdziena. Vārds ģimene plašākā nozīmē ir: "visu to personu kopība, kuras savā starpā saistītas ar laulību un tamlīdzīgi". Saurākā nozīmē: "ģimene ir to personu kopums, kuras saistītas ar laulību un izcēlušās no šīs laulības". Par to runā mūsu likuma 262. pants. Pie ģimenes saurākā nozīmē laulāto vecāki nepieder. Ģimenes pamatā ir laulātie - tēvs un māte. Ģimenes tiesību I nodaļa runā par laulību un laulības tiesībām. Vispirms apskatīsim laulības jēdzienu: 1) kā laulību nodibina un kā viņa izbeidzās; 2) tad mantiskās attiecības starp vīru un sievu. Tad sekos radniecības attiecības arī no divi viedokļiem: no mantiskā un personiskā viedokļa. Pēdīgi apskatīsim vecāku un bērnu personiskās un mantiskās attiecības. Vēl jāapskata aizbildniecība, kura cēlusies jau agrāk kad ciltis locekļi gādāja par tām personām, kurām gādātāja nebija. Tie ir bērni, kuriem nav tēva. Mātei vien neuztic aizbildniecību. Pie aizbildniecības instituta vēl piekļaujas aizgādniecība par pieaugušiem (garā vāji, izšķērdētāji u.c.) Tagad apskatīsim I nodaļā: Laulība. II Vecāku un bērnu attiecības. III Aizbildniecības un aizgādniecības tiesības.

L a u l ī b a.

Definīcija: Ģimenes tiesības ir to tiesisko normu kopība, kuras noteic tiesību subjekta, kā ģimenes locekļa, personisko un mantisko stāvokli. Saistību tiesības pieskaita relatīvām tiesībām, jo viņas attiecās starp divām vai vairākām, bet tomēr zināmām personām. Ģimenes tiesības nevar pieskaitīt ne pie absolūtām ne relatīvām tiesībām, bet gan pie abām. Ģimenes tiesības ir kā absolūto tiesību elementi tā arī relatīvo. Pie absolūtām tiesībām pieder - varas elements ģimenes tiesībās: vīra vara par sievu un vecāku vara par bērniem. Relatīvo tiesību elementi ir piem.: uztura prasīšana; vecāki no bērniem un otrādi. Bērni var uzturu prasīt tikai no vecākiem. Vecāku pienākums ir dot bērniem uzturu. Dēls tādēļ tomēr nav tēva parādnieks, ja tas viņu izaudzējis. Tas izriet no ģimenes tiesību attiecībām.

Laulība ir līgums - ģimenes tiesību līgums ar sevišķu raksturu. Ir divi definīcijas par laulību. Pirmā - vispārīgākā, otrā vairāk uztver morālisko un morālisko elementu.

I definīcija: Laulība ir tiesiska attiecība - ar zināmām sekām saistīta savienība starp vīrieti un sievieti.

II definīcija: Laulība ir uz pilnīgas dzīves kopības radīšanu vērstā savienība starp vienu vīrieti un vienu sievieti.

Pie laulības jēdziena izpratnes līdz šim lielu lomu spēlējis tas apstāklis, ka laulība ilgu laiku bijusi saistīta ar reliģiju, no 9 - 16. g.s. 16. g.s. radās revolūcija pret baznīcu. Sākot no franču revolūciju 1792. g. noībināta civillaulība, kurai nav nekāda sakara ar reliģiju. No tā laika gandrīz visās valstīs bija pielaista civillaulība - izņemot Krieviju. Tā kā Latvija pārņēma visus Krievijas likumus, kas bija spēkā līdz revolūcijai, tad arī pirmā Latvijas pastāvēšanas laikā varēja noslēgt tikai baznīcas laulību. Bet tagad vecais likums pārgrozīts ar Satversmes sapul-

ces 1921. g. 1. februārī izdoto "Likums par laulību", kas nodibina fakultatīvo civiltiesību. Tas ir, ka laulāto apstiprina savas attiecības vai nu baznīcā vai dzimtsarakstu nodaļā. Tagad visām konfesijām vienādi noteikumi. Agrāk tas tā nebija. (Jo katrai ticībai sava īpatnība). Katoli principā neatzīst laulības šķiršanu, bet luterticīgiem bija viegla laulības šķiršana kaut kurā laikā. Pēc jaunā likuma visas laulības lietas izņemtas no garīgās tiesas un nodotas laicīgās tiesas kompetencei. Laulībai iepriekš var sekot saderināšanās, bet nepieciešama viņa nav. Saderināšanās pēc savas būtības ir divu personu abpusējs solījums nākotnē noslēgt savā starpā laulību. Pēc juridiskās dabas saderināšana ir līgums. Sevišķa forma šai līguma noslēgšanai nav vajadzīga (var apmainīt gredzenus, vai uz priekiem iedzert.) Viņš atšķiras no citiem līgumiem, ka viņa izpildīšanu nevar prasīt tiesas ceļā. Laulībai jānotiek brīvi. Ja viena puse atsakas izpildīt solījumu, tad tam ir tikai mantiski tiesiskas sekas - tiesība atprasīt saderināšanās laikā dotās dāvanas. Šī atprasījumu tiesība pieder tai pusei, kura nav vainīga pie saderināšanās atcelšanas. Vainīgā puse nevar savas dāvanas atprasīt. Ir arī tādi gadījumi, kad abas puses dabū dāvanas atpakaļ: 1) ja saderinātie atsakas no laulības uz abu vienosanos; 2) ja vecāki to liedz; 3) ja būtu tāda saderināšanās, kura nevar notikt.

Laulības nosacījumi, lai tie būtu spēkā esoši. Nepieciešami divi nosacījumi: 1) lai laulība būtu formāli noslēgta. Viņai jābūt noslēgtai vai nu dzimtsarakstu nodaļā, vai pie attiecīgā konfesijas garīdznieka; 2) attiecīgās laulības noslēgšanā nedrīkst būt šķēršļi.

Šķēršļus iedala divās šķirās: 1) šķīrosie un 2) atliekošie šķēršļi. Pirmie - šķīrosie - kas kavē noslēgtu laulību, ja tāda laulība būtu noslēgta, tad viņa uzskatama kā spēkā neesoša. Atliekošie šķēršļi ir tādi, kuri stāv ceļā atļautai likumīgai laulībai. Ja laulība ir tādā kārtā noslēgta, tad viņa tomēr paliek spēkā. Ja laulība ir spēkā neesoša, tad tiesa tādu laulību nevar šķirt. (Jo ja viņas nav, kā tad lai to izšķir?) P. p.: ja brālis apprecējis māsu, tad tāda laulība no paša sākuma ir spēkā neesoša. Priekš tiesas tā nemaz nepastāv. Ja kāds grip laulību šķirt, tad vispirms jāpierāda, ka laulība pastāv (nevajaga izputināt laulības zīmi). Šķīrosos šķēršļus iedala: publiskos un privātos. Pirmie ir tādi: kad viena vai otra puse darbības nespejīga (p. p. garā slimie) b) kad šķēršlis ir radniecība vai svainība; c) atrašanās citā laulībā un d) laulības vecuma nesasniegšana. Par publiskiem šķīrosiem šķēršļiem var griezties pie tiesas arī prokurors, bet privātos šķēršļus var griezties pie tiesas tikai pašas ieinteresētās puses; e) tādās personas, kuras slimas veneriskām slimīgām, lipīgā stadijā. Tasaari ir publisks šķīros šķēršlis; viņš ir minēts 4. pantā 1921. g. 1. februāra likumā (Ari 34. pantā)

Privātie šķīrosie šķēršļi: a) zem soda un draudiem noslēgta laulība. Še sūdzību par laulības šķiršanu prokurors nevar ierosināt.

Atliekošie šķēršļi.

a) Vecāku un aizbildņu atļauja un b) nogaidamā laika notecēšana. Pēc vīra nāves sieva tūlīt nevar precēties. Ja pirmā laulība nav šķirta, bet persona iedevusi jau otrā laulībā; tad ja pirmā laulība izbeigta ar vienu no laulāto nāvi, tad otrā laulība paliek spēkā. Atliekošs šķēršlis ir arī šādā gadījumā: ja laulība noslēgta pirms vajadzīgā vecuma sasniegšanas, bet ja līdz sūdzības celšanai laulātie sasnieguši vajadzīgo vecumu, laulība paliek spēkā. Laulība paliek spēkā arī tad, ja sieva atrodas grūtniecības stāvoklī.

Asinsradniecība un svainība. Šis aizliegums pastāv visos Eiropas valstu kodeksos, bet agrāk bij liela izšķirība. Luterticīgi pieļāda tuvas laulības, bet krievi un katoli ne. Tagad visām konfesijām noteikumi par laulību vienādi. Laulība ir aizliegta: 1) radīem taisnā līnijā; 2) brāļiem ar māsām, pusbrāļiem ar pusmāsām; 3) patēvam ar pameitu; padēlam ar pamāti; 4) znotam ar sievas māti un vedeklai ar vīra tēvu. Mākslīgā radniecība nav par šķēršli laulībai, bet tad izbeidzās adopcijas attiecības; piem.: kad audžu tēvs apprec audžu meitu u. t. t.

Vecuma iespaids uz laulību.

Nepilngadīgiem jādabū vecāku atļauja un ja tie bez dibināta iemesla liedz, tad jāgriežas pie aizbildniecības iestādes, kas laulību var atļaut. Atraitnei aizliegts precēties 10 mēnešus pēc vīra nāves, lai neceltos šaubas par bērniem: Pie kuras laulības pieder starplaikā dzimušais bērns. Tas nepieciešams dēļ mantošanas tiesībām. Ir 3 izņēmumi: 1) Viņa var pirms 300 dienām stāties jaunā laulībā, ja viņa šinī laikā dzemdējusi 2) ja bijušie laulātie pa jaunu noslēdz laulību savā starpā; 3) pēc 4 mēnešiem no laulības izbeigšanās valsts vai pašvaldības ārsts apliecinā, ka sieviete nav grūta. Ja nav šķēršļu, tad laulības forma ir fakultatīvā laulība, ko var noslēgt vai nu dzimtsarakstu nodaļā, vai pie attiecīgās konfesijas garīdznieka. Vispirms notiek izsludināšana. Tā ir jau nepieciešama pretēji saderinā-

šanai. Ir gan kādi gadījieni, kad var bez vienas iztikt, bet to ir maz. Izsludināšana izdarāma tikai dzimtsarakstu nodaļā (agrāk bij "uzsākšana"). Personas, kuras vēlas iestāties laulībā, iesniedz paziņojumus dzimtsarakstu nodaļai, pieliekot vajadzīgos dokumentus. Tad notiek izsludināšana 2 nedēļas. Tad ja kāda trešā persona ieinteresēta laulības noslēgšanā, viņa var celt ierunas, kuras izšķir tiesa, bet ja tādu nav, vai arī ja vienas noraida, tad izsniedz izsludināšanas apliecību, kas derīga divu mēnešu laikā. Šis termiņš var būt īsāks, ja vīru aizsauc karā vai citi kādi iemesli.

Pie laulības noslēgšanas: 3) laulātiem jāizteic sava griba (29. pants) Laulību var noslēgt tikai vai nu dzimtsarakstu nodaļā, vai pie gamidznieka (nevar noslēgt pie friziera). Ja laulība tiek atzīta par spēkā neesošu, tad viņa ir tāda no paša noslēgšanas momenta, tā kā viņa nekas spēkā nebūtu bijusi.

Laulības izbeigšanās.

1) Normāli izbeidzās ar laulāto nāvi, 2) ar tiesas spriedumu; 3) ar laulības šķiršanu. Lai laulību varētu šķirt: a) viņai jābūt spēkā esošai; b) ir nepieciešami kāds iemeslis; c) abu laulāto vienošanās. Uz vienas puses pieprasījuma laulību nevar šķirt.

Laulības šķiršanas iemesli.

Iemesli ir divējādi: a) kur var būt rīna par vienas vai otras puses vainu; b) kur nav kādas puses vainas.

1) Laulības pārkāpšana. Tomēr laulību nevar šķirt, ja laulātais pārkāpumu izdarījis ar sūdzētāja piekrišanu vai ja pārkāpums piedots. Laulību nevar šķirt arī tad, ja no pārkāpuma pagājis gada laiks (bet ja pagājuši 10 gadi, tad nekādi nevar šķirt dēļ pārkāpuma).

2) Dzīvības vai veselības apdraudzināšana no otras laulātās puses, ja viens laulātais otru sitis, bet ja piedēvis, tad nevar celt sūdzību par laulības šķiršanu. 3) Jaunprātīga atstāšana. Tādā gadījumā jau otrs laulātais var prasīt laulības šķiršanu, ja prēmūtnē ilgst vienu gadu. Te atkal krīt svarā vainas moments (piem.: sieva var vīru aizdzīt). 4) noziedzīgs darbs vai arī negodīga un netiklā dzīve; 5) izārdīta laulības dzīve. Šīnī gadījumā laulību var šķirt neatkarīgi ne no viena, ne otra laulātā vainas.

6) riebums pret laulības kopdzīvi ar otru laulāto; 7) zināmi miesīgi trūkumi (neauglība, ven. slim.) 47. p. 8) ilgstoša grūti dziedināma gara vajība. 9) trīs gadus nepārtraukta atšķirta laulāto dzīve. Te nav nekāda vaina jāpierāda. 10) uz abpusēju vienošanos.

Bez laulāto šķiršanas ir paredzēta laulāto atšķiršana. Tā pastāv iekš tam, ka šķiršanas vietā laulātais var prasīt iepriekšēju izšķiršanu uz laiku, ne ilgāku par 3 gadiem. Ja par to laiku laulība netiek atjaunota, tad katrs laulātais var prasīt laulības šķiršanu.

Laulības šķiršanas sekas.

Laulības mantiskās attiecības nav nekad baznīcai piederējušas. Ari tagad mantiskās attiecības iet pēc vecā likuma. Apskatīsim laulības šķiršanu no personisko attiecību viedokļa. Ja laulība šķirta, tad izbeidzās visas attiecības starp laulātiem: vīrs vairs nav vīrs, sieva vairs nav sieva. Tāpat izbeidzas arī radniecības attiecības. Jaunais likums šīs attiecības regulē: 1) par sievas uzvārdu. Šķirtai sievai iznāk divi uzvārdi: meitas un vīra. Bet ja bijuse jau atraitne, tad vēl vairāk. Jaunais likums nosaka, ka šķirtai sievai pieder izvēles tiesība. Ja viņa vēlas, tā var paturēt vīra uzvārdu, bet jārī dabūt atpakaļ savu uzvārdu, vai arī iepriekšēja vīra uzvārdu, ja bijuse jau atraitne. Ir daži gadījumi, kad viņa nevar paturēt vīra uzvārdu, tas, ja laulība šķirta sievas vainas dēļ. Tad vīrs var lūgt tiesu noliegt sievai saukties viņa uzvārdā. Še jau nozīmē vainai.

2) attiecība uz bērniem: a) vecāki var vienoties, pie kura lai paliek laulības bērni, bet b) ja nevar vienoties, tad izšķir tiesa - Tiesa arī rēķina ar vainas jautājumu. Tiesa var uzklaut arī bērnu vēlēšanos, ja tie sasnieguši 17. gadu vecumu. Lielākas noteiktības tomēr likums neuzstāda.

Laulāto personiskās attiecības.

Viņas ir vairāk otiskas, nava juridiskas dabas. Likumdevēji nekādas normas neuzstāda. Ir tikai dažas normas. Viņiem abiem uzlikti pienākumi, bet vairāk moraliska rakstura. Pienākums būt vienam pret otru uzticīgam; kopā dzīvot, vienam otru atbalstīt; sievai piekrist vīram paklausīt. Tomēr par šo noteikumu pārkāpšanu sankciju nav: 1) vīram tiesība noteikt sievas dzīves vietu. Šim jām ir juridiska nozīme; 2) Tiesība prasīt, lai sieva piedalās saimniecībā; 3) tiesība prasīt no sievas uzturu, ja sieva bagāta. 4) vīrs var uzstāties kā sievas padomdevējs (arī bez kādas pilnvaras, bet sieva vīra vārdā ne). 5) tiesas ceļā vajāt noziegumus kas izdarīti pret viņa sievu.

Ari sievai ar savas tiesības: 1) saukties vīra uzvārdā; 2) Prasīt vīra palīdzību tiesiskās darīšanas; 3) Prasīt no vīra uzticību (pateicamies par jūsu žēlastības dāvanām! - sieviete.)

Laulāto mantiskās attiecības.

Tur likumdevējam pavisam cits darba plāns - vēl nav noskaidrots, kā viņu mantas attiecības būtu regulējamas, jo to var noteikt dažādi (Var jau tā pieņemt, ka sieva lai maksā savus parādus un nokārto visas attiecības un vīrs atkal tikai savas, un var arī kopīgi). Jo ja laulātie ir kā viens, tad arī, lai manta ir viena abiem.) Katram uzskatam ir savas labās un ļaunās puses. No šīm visām sistemām mums ir spēkā kādas četras: 1) Mantas šķiramības sistema. Kr. lik. X sēj. I. daļa tā ir spēkā Latgalē. 2) Mantas kopīpašuma sistema. Tā pastāv attiecības uz Vidzemes garīdzniecību, kura nopieder pie muižnieku kārtas. 3) Mantas kopības sistema, kad netiek nodibināts pilnīgs kopīpašums. Šī sistema spēkā Vidzemes pilsētu tiesībās. 4) mantas apvienības sistema, kur manta ir kā saiet kopā, bet tikai ārēji. Tā spēkā pēc abiem zemiņu likumiem (tiesībām Kurzemē un Vidzemē). Kas sieva iestājas laulībā tad visa manta, ko sieva ienes laulībā, nonāk vīra valdīšanā. Vīrs pats patur savu mantu, bet pie viņa mantas pievienojās sievas manta. Sievas manta: 1) laulībā ienesta manta; 2) sievas atsevišķā manta, tā nekad vīra pārvaldīšanā nenonāk. Sai mantai ar laulību nav sakara. No vīrs viņu pārvalda, ne arī tā saplūst ar vīra mantu, tā pieder tikai sievai. Ari to mantu, kas saplūst ar vīra mantu šķiro: 1) pūrs - kustama manta, ko sieva ienesusi savām un saimnieciskām vajadzībām; piem.: veļa, drēbes, dzīvokļa iekārta, galda trauki un tamlīdzīgi. 2) līdzdeva (vieno) par tādu apzīmē to mantu, kura laulības līgumā tieši tā nosaukta. Pie tās pieder nekustams īpašums vai kapitāls. Viņa ievesta laulībā, lai atvieglotu laulības dzīvi un ar laulības dzīvi saistītos izdevumus.

Plašāks jēdziens ir laulībā ienestā manta: Pie sievas atsavišķās mantas pieder: 1) ko sieva atstājusi pārvaldīšanā un rīcībā; 2) ko kāda cita persona viņai piešķirusi, ar norunu, lai tā paliek viņas pašas rīcībā. Tā var piešķirt ar testamentu; 3) tā manta, ko viņa ieguvusi par savu naudu vai darbu; 4) mazākas sumas, kas atrodas viņas rīcībā; 5) ietaupīti ienēmumi no atsevišķās mantas; 6) Personīgās dāvanas. Dažos gadījumos viņa nevar brīvi rīkoties ar savu mantu. Viņa nevar to atsavināt bez vīra padoma. Un visi akti, kuru pamata viņa uzņemās saistības, vīram jāparaksta kā padoma devējam. Šīs bija sistēmas, kuras laulātie nevar izvēlēties, bet jāpieņem tie likumi, kuri dzīves vietā spēkā. Bez tam likumīgām sistemām ir iespējamas līgumiskās attiecības (sistēmas). Ka laulātie savas mantiskās attiecības nokārto līguma ceļā. Un tur viņiem pilnīga izvēles brīvība. Ar to ir dota iespēja atkāpties no likumīgām sistemām, ja ar tām nav apmierināti. No liela svara šī brīvība ir Rīgā, jo te pastāv mantas kopība un visa kopnanta atbild par vīra parādiem. Tas neizdevīgi arī trešām personām. Kopnanta neatbild par sievas parādiem. Ir vajadzīgs lai arī te manta būtu šķirta. Pēdējā laikā ļoti nokritizē mantas šķiršanu, lai gan viņa ir ideāla, bet dzīvē rāda, ka tādas attiecības, kur vīrs vai sieva nodarbojās ar uzņēmumiem, kreditori nevar dabūt savu parādu. Vīrs pārskata uz sievas vārda arī savu mantu un kreditoram nekā.

Mantas šķiršanu izdara tākā kārtā, ka laulātie noslēdz šķiršanas līgumu, tādu līgumu ar kuru laulātie noteic savas mantiskās attiecības. Ja viņi padodas likumīgai sistemai, tad nekāds līgums nav jāslēdz. Šķiršanas līgumu var noslēgt visā Latvijā. Galvenā nozīmē Vidzemes pilsētās, tur tāds līgums jānoslēdz notariēkā kārtībā, citur vajaga tikai notāra apstiprinājuma. Tādā līgumā nedrīkst ievest pretlikumības vai prettikumības. Tādu līgumu var noslēgt: 1) pirms laulības; 2) tai pašā laikā, kad laulību noslēdz un 3) pēc laulības kaut kurā laikā. Šķiršanas līgumu var noslēgt ne tikai laulātie savā starpā vien, bet arī var nodlēgt arī katrs laulātais ar trešo personu, ja tā laulātiem piešķir kādu mantu. Pie mantas šķiršanas līguma noslēgšanas, vajaga būt klāt abiem laulātiem un diviem lieciniekiem un dievai vēl padoma devējs. (Tā tad pavisam pieci cilvēki). Ar notarielu līguma noslēgšanu vien nepietiek. Likums nosaka, ka laulības līgumi ir izsludināti; to izdara Apgabaltiesa. Tas lai zinātu trešās personas (kreditori). Ja darīšana līgumā ar nekustamu īpašumu, tad tas jāieraksta arī zemes grāmatās.

Laulības līguma (mantas šķiršanas līg.) izbeigšanās: 1) Ja tāds līgums noslēgts pirms laulības bet laulība nenotiek; 2) Ja laulība tiek šķirta. 3) Uz abpusēju vienošanos; 4) Ja laulības līgums slēgts ar kādu nosacījumu, tad līgums atkrīt līdz ar nosacījuma izbeigšanos; piem.: ja laulībā nav bērnu). Daudz strīdās vai dāvinājums starp laulātiem būtu pielaižams, vai ne. Romiešu tiesības dāvinājumu nepielaiž. Tam ir savs pamatojums, jo tāk kā starp laulātiem pastāv ļoti tuvas attiecības, tad bieži var gadīties, ka viens laulātais var nonākt zem otra iespaida un tā kādā vājā brīdī var savu mantu izdāvināt. Mūsu civillikums dāvinājumu starp laulātiem nenoliedz, tikai dāvinājums nedrīkst aizskārt kreditora intereses. Pēdējais noteikums attiecas arī uz laulības līguma noslēgšanu.

Laulāto mantiskās attiecības.

1) Mantas šķiramības sistema. Šī sistema pastāv pēc krievu civillikuma

kopojuma X sējuma 1. daļas, ir spēkā tikai Latgalē. Ja starp laulātiem pastāv šķirama manta, tad arī pēc laulības noslēgšanas paliek katram seva manta. Un katris var iegūt sev mantu. Katris laulātais ar savu mantu var rīkoties savā vārdā, neprasot no otra padoma, nedz piekrišanas. Viens laulātais neatbild par otra laulātā parādiem (arī Latvijā grib ievest visur šķirtu mantu). Pēc šķiramības sistēmas pastāv prezumpcija, ka manta pieder tam laulātam, no kura izdarāma piedzišana, izņemot veļu un drēbes, ja pierāda, ka tā pieder otram laulātam.

II Mantas apvienības sistēma (sistēma soedjinoņij īmuščestv). Tā pastāv pēc Vidzemes un Kurzemes tiesībām un arī pilsētu tiesībās - Kurzemē. Te manta tiek apvienota. Visa sievas manta, izņemot viņas atsevišķo mantu, nonāk vīra pārvaldīšanā un lietošanā. Šo sistēmu sauc arī par vīra pārvaldīšanas sistēmu. Tāda vīra pārvaldīšana un lietošana sākas no laulības noslēgšanas un turpinās līdz laulības izbeigšanai. Bet tā nevar izbeigties arī agrāk, ja vīrs kļūst nespējīgs, vai ja vīrs pielaiž tādū rīcību, kas apdraud viņas mantu. Te vīrs pārvalda sievas mantu bez kāda norēķina un viņnākums izlieto ģimenes dzīves izdevumā segšanai. Atsavināt un iekļāt sievas mantu bez viņas piekrišanas nevar. Pēc mantas savienības sistēmas sacetas manta par vīra parādiem neatbild, ja viņa šādu saistību nav uzņēmusies ar līgumu. Laulības laikā sieva pati ar savu mantu rīkoties nevar. Viņas tiesības neizbeidzās, bet tikai sīnauž. Sieva nevar rīkoties ne pozitīvi, ne negatīvi; viņa nevar taisīt parādus. Tādi parādi, ko sieva taisījusi laulības laikā, vīram nav jāatzīst, izņemot ja vīrs kļūst nespējīgs, vai rīkojas tā, ka apdraudēta viņas manta. Tā gluži, ka sieva nemaz nevarētu rīkoties ar savu mantu - nav. Daži darījumi viņai ir atļauti, daži sievas parādi - vīram jāmaksā: 1) parādi, kas taisīti mājas saimniecības vajadzībam; 2) ja sieva rīkojas vīra uzdevumā; 3) vīram jāatzīst sievas parādi; galvenie piociēšamības gadījumā; 4) tādi parādi, no kuriem vīrs guvis peļņu.

Sieva var taisīt laulības laikā arī testamentu. Ja viņa taisa to vīram par labu, tad jāpieaicina sveša persona (asistents), bet ja kādam citam par labu, tad vīram jābūt par padomdevēju. Kurzemē var taisīt testamentu arī bez vīra ziņas. Laulības laikā sieva var brīvi rīkoties tikai ar savu atsevišķo mantu, kura nav atdota vīra valdīšanā. Atsevišķā manta atbild: 1) par sievas parādiem laulības laikā; 2) par parādiem pirms laulības; 3) par parādiem un neatļautu darbu. Kopmanta par šiem parādiem atbild tikai tad, ja sievas mantas nepietiek.

Mantas apvienība izbeidzās: 1) ja viens no laulātiem mirst; 2) ja laulība tiek šķirta; 3) ja vīrs kļūst maksāt nespējīgs; 4) ja vīrs nelieto derīgi pārvalda sievas mantu. Šī mantas apvienības sistēma spēkā Vidzemē un Kurzemē pilsētās un arī zemnieku likumos.

Mantas kopības sistēma.
(obščnostj īmuščestva.)

Spēkā Vidzemes pilsētās. Visa abiēm laulātiem piederošā manta ar laulību ienestā kā, arī vēkāk iegūtā, nonāk vienā kopīgā masā. Un kāmēr laulība pastāv, neviena daļa no šīs masas nepieder laulātiem atsevišķi. Atsevišķi pieder tikai ideālās daļas. Kopmantā neietilpst: 1) nekustami īpašumi, kuri atrodas ārpus Vidzemes pilsētām; 2) Katra laulātā atsevišķā manta, kura ar likumu vai līgumu izņemta no kopmantas. Izņemot sievas atsevišķo mantu, visu kopējo mantu pārvalda, lieto un rīkojas tikai vīrs. Izņēmums tikai tāds: vīrs nodrīkst atsavināt vai apgrūtināt tos zemes īpašumus, kuri zemes grāmatās uz sievas vārda, vai kuru viņi laulības laikā kopīgi pirkusi. Par vīra parādiem atbild visa kopmantas masa, turpretīn sieva var rīkoties tikai atslēgas mantas robežās. Par sievas parādiem, kuri taisīti pirms laulības, atbild sievas atsevišķā manta, bet ja ar to nepietiek, tad arī kopmanta. Arī par tiesību pārkāpumu tie paši noteikumi. Par katru šīs masas daļūdu atbild tikai viņas atsevišķā manta, bet ja tās nav, tad neviens neatbild. Izņēmums tāda sieva, kura ar vīra atļauju nodarbojas ar tirdzniecību (Kaufrau). Tāda sieva var izdarīt visādu darbību. Kas attiecas uz viņas tirdzniecību, tad vīram jāatbild par viņas parādiem ar savu mantu. Testamenta taisīšanas noteikumi: ja taisa vīram par labu, tad vajadzīgs padomdevējs, ja sīvosam - tad vīra atļauja un piekrišana.

Kad izbeidzās mantas kopība? - 1) ar laulības šķiršanu; 2) pēc laulāto naves, ja laulība nav bērnu; 3) līguma ceļā (laulības līgums); 4) ar dzīves vietas mainu uz citu tiesību apvidū. (sataisītos parādus piedzē visur). Sevišķi noteikumi ir Vidzemes lauku garīdzniecībai, kuri nepieder pie muižnieku kārtas. Starp tādiem laulātiem tiek nodibināts pilnīgs kopīpašums. Ja viens mirst, otrs dabū tikai pusi un mirušā mantinieki otru pusi. Mantu pārvalda vīrs. Laulības laikā taisītie parādi kopīgi atbildami.

Laulības šķiršanas iespaids uz mantas kopību.

Ja laulība tiek šķirta par spēkā neesošu, tad katrs dabū to, ko laulībā ienesis. Kopīgi iegūtā manta tiek dalīta uz pusēm. Ko laulības laikā gu-

vis laulātais ar savu darbību to viņš patur. Trešo personu tiesības ar laulības šķiršanu netiek aizskārtas. Pēc laulības šķiršanas sievai paliek tiesības prasīt no vīra uzturu, ja viņa trūcīga un otrādi. Ja laulība šķirta vienas puses vainas dēļ, tad vainīgam nav tiesības prasīt uzturu. Uztura došana atkrīt ar iestāšanos jaunā laulībā. Tiesiskās attiecības, kas ceļušās no dzimumsakara, galvenā kārtā starp saderinātiem (viņas līdzīgas attiecībām starp laulātiem, kā arī vecākiem un bērniem): ja meita guvusi bērnu, tad triju mēnešu laikā var prasīt laulības noslēgšanu. Ja laulība netiek noslēgta, tad viņa var prasīt caur tiesu, lai to izsludina par pavedēju šķirtu sievu. Līgavas bērni nav ārļaulības bērni.

Attiecības starp vecākiem un bērniem.

Vecāku vara par bērniem: Agrāk šī vara tiešām bija vara. Pēc romiešu tiesībām tēvs varēja savu bērnu pat nogalināt. Tagad ar vārdu "Vecāku vara" apzīmē tiesību būt atbildīgam par saviem bērniem un pienākums rūpēt par bērniem. Citiem vārdiem: tā ir vecāku tiesība un pienākumi bērnu labā. Pēc būtības vecāki ir aizbildņi. Viņi atšķirās no citiem aizbildņiem caur to, ka: 1) starp viņiem un bērniem pastāv personiskas attiecības, kas starp aizbildņiem un bērniem nepastāv. 2) Vecāki var prasīt godbijību un paklausību un nevar nedot norādīna, bet aizbildņim jādod. 3) vecāku darbību neuzrauga neviena iestāde, kā tas ir pie aizbildņiem.

Vecāku tiesības un pienākumi.

Vecāku tiesības: 1) vecākiem ir tiesība uzstāties kā savu bērnu vietniekiem, aizstāvēt viņu tiesībās un nodarījumus. 2) vecākiem tiesība izvēlēties nodarbošanās veidu; 3) tiesība nodot bērnu citu personu vadībā, bet tikai līdz 17. gadu vecumam; 4) tiesība prasīt, lai bērns piedalās mājas saimniecībā; 5) tiesība izlietot mājas pārmācību (var pat griezties pie tiesas); 6) tiesība noteikt bērnu dzīves vietu; 7) var atprasīt bērnu no kaut kuras trešās personas, ja tā bērnu aiztur; 8) ir tiesība iecelt bērniem aizbildņi; 9) ir tiesība atstāt savus bērnus no mantojuma; 10) tiesība dot vai nedot savu atļauju laulības noslēgšanai; 11) tiesība prasīt uzturu.

Vecāku pienākumi: 1) vajaga rūpēties par savu bērnu dzīvību un veselību; 2) pienākums rūpēties par audzināšanu; 3) pienākums dot bērniem uzturu. Ja laulība tiek šķirta, vai laulātie pasī vienojās, vai arī tiesa izšķir, pie ka lai paliek bērni.

Bērnu tiesības.

1) Tiesība tikt atzītam par miesīgu bērnu. Tas iespējams arī sūdzības ceļā, ja vecāki to lie dzās darīt. (Tiesība uz uzvārdu); 2) Pēc 17. gadu sasniegšanas izvēlēties ārodu; 3) Tiesība prasīt no vecākiem uzturu; 4) tiesība stāties ar vecākiem dažādos tiesiskos darījumos. Ja bērni stājas ar vecākiem šādos darījumos, tad bērniem vajadzīgs sevišķs aizbildnis ad hoc (zināmam gadījumam). Bērni var stāties darījumos arī ar citām personām, ad aizbildņa vietu izpilda vecāki.

Bērnu pienākumi.

Sie noteikumi, pa lielākai daļai etiskas dabas; 1) godbijība, paklausība un mīlestība pret vecākiem; 2) mājas saimniecības pienākumu izpildīšana bez atlīdzības; 3) pienākums prasīt vecāku atļauju, stājoties darījumos ar citām personām. Sevišķi stājoties laulībā.

Vecāku varas izcelšanās.

Vecāku vara izceļās galvenā kārtā ar piedzimšanu. Izšķir divējādu piedzimšanu: 1) laulībā un 2) ārļaulībā. Arļaulībā piedzimis katrs, kas nav laulībā dzimis. Par ārļaulībā dzimušā bērnu uzskata, kas piedzimis agrāk nekā 182 dienās pēc laulības noslēgšanas, arī tādi, kuri dzimuši pēc 300 dienām pēc laulības izbeigšanās - un bērni, kas dzimuši neprecētai sievietei. Ja dzimuši 310 dienas pēc laulības noslēgšanas, tie laulības bērni. Bez piedzimšanas ir vēl legitimācija - atzīšana par likumīgā laulībā dzimušu. To var izdarīt ar vēlākās laulības noslēgšanu, tādi bērni uz likuma pamata skaitās kā laulībā dzimuši. Ja bērns nebija registrēts, tad lai atzītu par laulībā dzimušu, vajadzēja tiesas atļaujas, bet tagad tā nav vajadzīga. Ar legitimāciju vecāku vara izceļās arī tēvam (līdz tam bija tikai mātei.)

Adopcija jeb pieņemšana bērna vietā. (Mākslīgā radniecība). Tas ļoti vecs tiesību institūts. Jebkurai darbības spējīgai personai tiesība izdarīt adoptēšanu. Noteikumi: 1) adoptētājam jābūt vismaz 18. gadus vecākam par adoptējamo. Izņemums pie ārļaulības bērniem, ja tēvs savu bērnu adoptē tad vecums nav nosvara. Ja bērna māte mirusi, tad vairs nevar legitimēt, bet tikai adoptēt. Ja adoptē vairākus bērnus viena persona, tad likums prasa paskaidrojumu, kāpēc to dara. Adopcija prasa zināmu noteiktā formu (viņa ir līgums). Viņa ir jāapstiprina tiesā, adoptējamā dzīves vietā. Forma ir

ganniecīga, bet tomēr pastāv. 1) ja adoptējamais nepilngadīgs tad jāprasa aizbildņa atļauja; 2) nepieciešami pierādījumi, kas un ko adoptē. (Vecums) Adoptētā tiesiskais stāvoklis tāds, ka viņš ieņem pilnīgi adoptētāja bērna vietu, ar visām tiesībām un pienākumiem, bet šīs tiesības nav uz adoptētāja radniekiem (no tiem viņš nemanto). Ja adoptētājam jau pašam bērni, tad jāprasa no tiem atļauja, bet ja tie nepilngadīgi, tad no aizbildņa. Adoptēts bērns bauda pilnīgas mantotības tiesības, izņemot to, ja ir sevišķa manta, bet jā jau reti nāk priekšā. Miosīgu vecāku vara izbeidzās, līdz ar adopciju, bet citas attiecības paliek. Viņš manto arī no miosīgiem vecākiem, kā arī no viņu radniekiem. Vecāku vara vēl tiek nodibināta ar dažādu laulību bērnu pielīdzināšanos; piem.: saprecas divi atraitņi, kam abiem ir jau bērni. Tos visus var apvienot un viņi manto vienlīdzīgi.

Attiecības pret tēvu: Grūtības tāda tas apstākļi, ka tēvs nezināms. Tas lietas būtībā ļoti sarežģī, jo to nav pavisam iespējams pierādīt, kas īsti ir bērna tēvs. Var būt gadījumi, kad to māte pato zina, bet ja to apšauba, pierādīt neviens nevar. Likums izlīdzās ar prezumpciju: 1) Ar laulības bērna tēvs ir tas vīrietis, kas atzīstas, ka viņš ir bērna tēvs (objektīvi pareizi, tas atkal var nebūt); 2) ja neviens neatzīstās par bērna tēvu, tad to var nodibināt sūdzības ceļā. Sūdzības tiesība pieder bērnam ir mātei. Mātei jāpierāda, ka ar zināmo vīrieti bijuši dzimuma sakari. Ja viņa to pierāda, tad tas tiek atzīts par bērna tēvu. Ja tēvs pierāda, ka mātei tai laikā bijuši dzimuma sakari ar citu vīrieti, tad mātes sūdzību noraida. Ir dažādās zemes dažādi uzskati, kam ar laulības bērni jāuztura - starp tiem viens saka, ka tādi bērni būtu jāuztura valstij.

L. U. Inž. zin. fak. bibliotēka,

Attiecības starp bērnu un tēvu.

Nekādas ģimenes tiesiskas attiecības nodibinātas netiek. Bērnam (ar laulības) nav tiesība nest tēva uzvārdu. Ar vārdu sākot, nekādu tādu attiecību, kas pastāv starp vecākiem un bērniem laulībā. Vīrieša (tēva) pienākums dot bērnam uzturu. Uztura apmēru noteic sakarā ar tēva un mātes līdzekļiem un sabiedrisko stāvokli. Ar uzturu apzīmē visu, kas vajadzīgs, ne tikai fiziskai bet arī garīgai audzināšanai - izņemot Vidzemes zemnieku likumus. Pēc tiem uzturs jānodrošina līdz 10 gadu vecumam un tikai barība un apģērbs. Ar tēva nāvi uztura dosana neizbeidzās, bet pāriet uz viņa mantniekiem. Ja tēvs nespēj uzturēt bērnu, tad tas gulstas uz mātes vai viņas radniekiem. Uztura apmēru pēc laika var atkal pārgrozīt, apstākļiem mainoties. Ar laulības bērnu var padarīt par laulībā dzimušu ar legitimāciju, tad bērns iegūst laulībā dzimuša tiesības. (uzvārdu mantosana.)

Kā vecāku vara tiek ierobežota.

1) Ar bērnu pilngadības sasniegšanu. Tad bērni kļūst darbības spējīgi un pats pārvalda savu mantu. 2) vecāku vara tiek ierobežota, kad pārdzīvojošais vecākais (tēvs vai māte, kas vēl nav miris) iestājas jaunā laulībā. Te ir starpība vai tēvs, vai māte, kas iestājas jaunā laulībā. Tēvam ir tikai uzlikts par pienākumu nokārtot mantiskās attiecības starp bērniem. Aizbildniecības tiesības viņam paliek, bet mātei aizbildniecības tiesības atņem. 3) vecāku vara izbeidzās, kad bērni iestājas sabiedriskas audzināšanas iestādēs un 4) kad bērni iestājas valsts vai pašvaldības dienestā.

Vecāku varas izbeigšanās.

1) Ar vecāku (abu) vai bērna nāvi; 2) vecāku vara tiek atņemta līdz ar visām ģimenes tiesībām caur sodu; 3) ir tādi noziegumi, kur tiek parādžēta vecāku varas atņemšana: a) par bērna izlikšanu, b) par meitas šķēršanu, c) ar otru laulāto neatļautā radniecības pakāpē, d) ar sliktu apiešanos, e) vecāku vara izbeidzās ar viņu atteikšanos no šīs varas - emancipācija) (e manu capio - no rokas izņemt) f) ar adoptāciju g) attiecībā uz meitu vecāku vara izbeidzās, kad meita iziet pie vīra. Ja meitas vīrs mirtu un viņa vēl nav pilngadīga, tomēr vecāku vara par viņu izbeidzās. h) kad bērni ierīko paši savu saimniecību. Nepilngadīgi to var izdarīt tikai ar vecāku atļauju.

Mantiskās attiecības starp vecākiem un bērniem.

Viņas ir vienkāršākas, nekā starp laulātiem, jo bērniem pašiem jau ļoti reti kad ir manta pirms viņi sasnieguši pilngadību. Bērniem tomēr var būt sava atsevišķa manta, tad attiecības, tādās pat kā starp sievas un vīra atsevišķo mantu. Tikai vecākiem ir tiesība lietot un pārvaldīt sava bērna atsevišķo mantu. Atsavināt viņi to var uz tādām pašām pamatiem kā aizbildņi. Noparizos rīkosanas gadījumā, bērni var griezties pie tiesas. Ja viņi nav pilngadīgi, tad vajadzīgs arī aizbildnis. Ja arī tāda bērnu manta, kas nenonāk vecāku rīcībā: 1) ko viņi paši ieguvuši; 2) ko viņiem pāešķirušas trešās personas, ar noteikumu, lai tā nenāk vecāka pārvaldīšanā. Ja bērni bez vecāku zināšanas un piekrišanas taisījuši parādus, tad vecākiem nav jāatbild, bet ja viņi no šiem parādiem guvuši labumus, tad ir jāatbild. Ja bērni izdarījuši pārkāpumus, tad par viņiem atbild vecāki, bet ja bērni pilngadīgi, tad viņi paši atbild. Bērni arī neatbild par vecāku parādiem. Atbild

tikai tad, ja vecāki miruši un viņi pieņēmuši vecāku mantojumu.

A i z b i l d n ĩ b a u n a i z g ā d n ĩ b a .

Jēdziens: Aizbildnība ir tāds institūts, kura mērķis nodibināt gādību par tām personām, kuras pašas to nevar; galvenā kārtā par bērniem, kuri ne atrodas zem vecāku varas. Kā aizbildniecībai, tā aizgādniecībai vairs nav tikai privāttiesisks, bet arī publisks raksturs. (Aizb. nevar darboties bez uzraudzības, to uzrauga bāriņu tiesa un kā virsuzraugs - Apgabaltiesa).

Aizbildnība ir par nepilngadīgiem. Viņu nodibina: 1) uz likuma pamata, 2) ar testamentu, 3) kad aizbildni iecel bāriņu tiesa uz iecelšanas pamata. Princips tas, ka aizbildnība vajadzīga, ka izbeidzās vecāku vara, bet aizbildnība nodibina arī: 1) viena vecāka nāves gadījumā; 2) ja tēvs iestājas jau nā laulībā, lai varētu nokārtot mantošanas attiecības ar pirmās laulības bērniem. Ja viņš to nenokārto, tad zaudē mantošanas tiesības no pirmās sievas. Ja mirst tēvs, tad mātei paliek vecāku vara tikai uz bērna personu, bet ne par mantiskām attiecībām tādas gan bauda tēvs, ja māte mirst. Mātei vien paliekot, tiek ievēlts arī aizbildnis. (Kurzemē to sauc par asistentu) Vidzemē piedod klāt kādu tēva radnieku, kā sievas rīcības kontrolētāju. Pēc Vidzemes tiesībām māte var būt par aizbildni, ja to iecēlusi tiesa, bet arī tad piedod klāt aizbildni. Pēc Vidzemes zemes tiesībām māte visvairāk apbaldzota. Ja māte iestājas otrā laulībā, tad aizbildnību viņai atņem. Viņai jānokārto arī mantiskās attiecības ar pirmās laulības bērniem. Ja palikušais vecākais aizbildnību neuzņemas, tad to var uzņemties arī nu vectēvs vai vecmāte. Vecāki savas testamentas var iecelt bērniem aizbildņus. Tādus aizbildņus var iecelt arī tās personas, kuras bērniem kaut ko dāvinājušas. Abos gadījumos tomēr vajadzīga bāriņu tiesas atļauja. Bāriņu tiesa iecel aizbildni, ja abi vecāki miruši, vai nu uz lūgumu, vai arī uz paziņojuma par vecāku nāvi. Aizbildņa amats nodibināt publiskās interesēs, tādēļ sabiedrībai nav vienai, kas tai ir par aizbildni. To tad nosaka likums. Izšķir absolūto un relatīvo nespēju būt par aizbildni. Relatīvā nespēja; piem.: ja viņš ar bērna vecākiem stāvējis ilgā naidā. Absolūtā nespēja būt par aizbildni: 1) nepilngadīgie, 2) slimīgas personas, kā akli, kurlmēmi u.c. 3) izšķērdētāji, 4) nevar būt sievietes, izņemot māti un vecmāti, 5) nevar būt tādās personas kuras nav Latvijas pavalstnieki, 6) personas, kurām sakarā ar sodu atņemtas kādas tiesības, izņemot tikai tēvu un māti; tie zaudē aizbildņa tiesības tikai tad, ja viņiem atņemtas visas ģimenes tiesības, 7) personas, kuras jau vienreiz slikti izpildījušas aizbildņa amatu, 8) personas, kuras lielos pārrādos. Relatīvi nespējīgas personas: 1) kuras vecāki savā testamentā atstājuši no aizbildniecības; 2) personas, kuras pašas tiesas pēc aizbildniecības amata. 3) personas, kuras ar aizbildnamā tēvu vai māti dzīvojušas naidā, 4) personas, kuras nodomājušas vest ar aizbildnamā vecākiem kādu lielu prāvu, bet kad tā izbeigta, tad atkal var būt par aizbildni. No aizbildņa prasa nevainojamu uzvešanos; lai viņš būtu, pēc iespējas, no tās pašas kārtas; lai viņš būtu turīgs. Ja nekādu iemeslu par atteikšanos nav, tad ja bāriņu tiesa kādu iecel-atteikties nevar.

No aizbildniecības uzņemšanās var atteikties: 1) valsts un sabiedriskā dienestā stāvošas personas; 2) lasīt un rakstīt nepratēji, 3) vecums. Vidzemē pāri par 80 gadiem, Kurzemē pāri 70 gadiem; 4) personas, kas pārvalda jau trīs aizbildniecības; 5) ja ir visai plaša ģimene (pieci bērni pašam); 6) nabadzība un trūcība; 7) kroniskas slimības; 8) Dzīves vietas pārcelšanu uz citu apgabalu; 9) ilgāka prombūtne ārpus tiesas apgabala sakarā ar sabiedriskiem pienākumiem; 10) vecums zem 25 gadiem. Visi šie iemesli ir atvietojami. Ja tādās personas iecel par aizbildņiem un ja viņas ne atteicas, tad tād var arī palikt par aizbildņiem. Šos atteikšanās iemeslus nevar izkrietot vienīgi tēvs.

Aizbildnību pieņem tādā kārtā, ka bāriņu tiesa izsniedz aizbildņa apliecību, kas atvieto pilnvaru. Viņu sauc par konsistoriju vai arī par tūtoriju. Tā vajadzīga tikai vecākiem un vecāka vecākiem. Aizbildņa pienākums nūpēties par inventuras sastādīšanu. Manta jāuzskata bāriņu iestādē. Vienam eksmeplars paliek bāriņu tiesā, otrs pie aizbildņa. Dažiem aizbildņiem var jāuzraksta inventura: pašiem vecākiem un kuri ar testamentu iecelti. Pēc zemnieku tiesībām uz to visstingrāk skatās, tad katrā ziņā jāuzskata nemiņrēja manta.

Aizbildnība izbeidzās: var izbeigties vai nu aizbildņa vai aizbildnamā personas. Ja izbeidzās tikai aizbildņa personā, tad mainās tikai personas aizbildnība paliek, bet ja izbeidzās aizbildnamā personā, tad aizbildnība izbeidzās. Aizbildnamā personā aizbildnība izbeidzās: 1) ar aizbildnamā nāvi 2) ar pilngadības sasniegšanu; 3) ar adopciju (tad nodibinās jauna vecāku vara.); 4) ar sievietes apprecēšanos (ja aizbildnamā ir sieviete). Par visiem šiem gadījumiem jāpaziņo bāriņu tiesai.

Aizbildnības izbeigšanās aizbildņa personā: 1) kad bāriņu tiesa iecel

jaunu; 2) ar termina notecēšanu; 3) ar atlaišanu. Sakarā ar tiem ierosiem, kuri dod tiesību atlaist; 4) ar atcelšanu. Ja bāriņu tiesai rodas pret viņu aizdomas, vai ja tas izdara pretlikumīgu darbu. Kad aizbildnība izbeidzās, tad aizbildnim jūdod pilnīgs norēķins bāriņu iestādei. Bāriņu iestādes pienākums norēķinu pārbaudīt un paziņot aizbilstamam. Aizbilstamais var celt sūdzību, ja kas ir izdarīts nelikumīgi, bet tikai gada laikā. Ja aizbildna norēķins pareizs, tad bāriņa tiesa izdod tam kriti un aizbildnis kļūst brīvs no sava pienākuma. Likums nosaka, ka par aizbilstamā lietām jā rūpējās tāpat kā par savām. Aizbildnis atbild par katru savu vainu, neatbild tikai par noķaņu gadījumu. Aizbildnība pāriet arī uz viņa mantiniekiem. Aizbildnis vienmēr atrodas zem bāriņu tiesas uzraudzības. Katru gadu viņam jā-iesniedz bāriņu tiesā pārskats par savu darbību. Vecākiem pārskats nav jāiesniedz. Ja aizbildnis pārskata neiesniedz, tad bāriņu tiesa uzliek viņam naudas sodu.

Aizbildna darbības funkcijas.

Aizbildnim ir jāgādā, kā par aizbilstamā personu, tā par viņas mantu. Aizbildnim jāizpilda vecāku vieta. Viņš var izlietot arī mājas pārmaēības tiesības. Jārūpējas par viņas audzināšanu un izglītību, dot atļauju iestāties laulībā. Aizbildnis dod savu piekrišanu aizbilstamā noslēgtiem tiesiskiem darījumiem. Ja nepilngadīgais noliedz tiesisku darījumu, bez aizbildna, tad tāds darījums nav spēkā. Spēkā paliek nepilngadīga noslēgts tiesisks darījums, ja: 1) aizbildnis savu piekrišanu dod vēlāk; 2) ja aizbilstamais sasniedzis pilngadību, atēzīst savu darbību; 3) ja viņa darbība nāk tam par labu. Aizbilstamais nekad nevar taisīt testamentu. [U. Inž. zin. fak. bibliotēka.]

Aizbildna pienākumi pret aizbilstamā mantu.

Mantas sastāvā ietilpst ka pasīvs, tā aktīvs. Aktīvu var skaidri redzēt no inventuras. Par pasīvu tiesa uzaicina ar tā saukto proklamā personnas, kurām būtu no mantojuma atstājēja kādā prasījumi. Turpmākais aizbildna darbs samaksāt parādus, saņemot ienākumus un arī iekasēt prasījumus. Parādi jāsamaksā skaidrā naudā. Ja nav naudas, tad no ienākumiem, bet ja arī to nebūtu, tad jātaisa aizņēmums, bet tikai ar bāriņu tiesas atļauju. Ja arī aizņēmumu nevarētu dabūt, tad jāpārdod nevajadzīgākas mantas. Ja ir ļoti daudz parādu, tad izsludina konkursu. Konkursa gadījumā aizbilstamais tomēr dabū savu uztura daļu. Mantas pārvaldīšana aizbildnības laikā. Likums dod instruk-tīvus aizrādījumiem par aizbilstamā mantas pārvaldīšanu. Manta jāapsargā, jāuzglabā, bet arī jāpavairo un jāuzlabo. Ja ir kādi uzņēmumi, tie jāvada tā-lāk. Aizbildnis var izdarīt visādus darījumus, noslēgt dažādas līgumus, izda-rīt maksājumus un maksājumus saņemt. Nedrīkst slēgt riskantus līgumus, ne-drīkst atlaist parādus. Aizbildnis var pirkt arī nekustamus īpašumus, ja tie-sa atļauj. Skaidrā naudā jāiegulda valsts iestādē; ja bāriņu tiesa atļauj, tad noguldījumus var izdarīt arī privātās iestādēs. Kurzemē un Vidzemē per-sonas aizbildnis nedrīkst kļūt par sava aizbilstamā parādnieka. Pēc Vidzemes zemes tiesībām ga to var darīt un pie tam viņš bauda priekšrokas tiesības uz parāda atmaksu. Pēc Vidzemes tiesībām aizbildnis aizbilstamā kapitalus drīkst lietot, tikai jāmaksā procenti. Galvenais: Aizbildnim jāuztur manta vesela un jāizvairas no visiem riskantiem veikalēm. Viņam jāievēro notei-kumi par atrašanu; ir dažādi noteikumi par kustamas un nekustamas mantas atsavināšanu. Kustamas mantas atsavināšana: To viņš drīkst atsavināt tikai vienā gadījumā, bez bāriņu tiesas atļaujas, proti: ja manta ātri bojājās. Tādā gadījumā jāpaziņo tikai pēc pārdošanas. Visu citu kustamu mantu var pārdot tikai ar bāriņu tiesas atļauju. Likums parādž gadījumus, kad bāriņu tiesa tādu atļauju drīkst dot: 1) kad jāmaksā mantajuma parādi; 2) aizbiā-stamā dzīves uzturam; 3) kad neatsavināšanas gadījienā aizbilstamam daudz nenovēršami zaudējumi. Nekustamu īpašumu var pārdot bez bāriņu tiesas at-ļaujas: 1) ja atsavināšana notiek uz tiesas sprieduma pamata; 2) ja kāda persona novēlējuse nepilngadīgam kādu lietu ar noteikumu to pārdot; 3) ja kādai trešai personai ir tiesība prasīt, lai lietu pārdod. Atskaitot šos ga-dījumus, visos citos ir nepiecie-šama bāriņu tiesas atļauja. Bāriņu tiesas atļauja pietiekoša tikai tad, ja summa nepārsniedz 300 latus, bet ja summa lielāka, tad vajadzīga Apgabaltiesas apstiprinājums, ka pārdošanu var izda-rīt. Likums nosaka, kad bāriņu tiesa var dot savu atļauju un kad Apgabaltie-sa to var apstiprināt. bāriņūt. Apgab. tiesa. Daži noteikumi. 1) ja izda-

Aizb. — la mantojumu starp pilnga-

dīgiem un nepilngadīgiem mantiniekiem; 2) ja jāmaksā spiedīgi mantojuma parādi; 3) aizbilstama uzturam, ja to nevar nokārtot bez mantas pārdošanas; 4) draudošu zaudējumu novēršanai. Tādi nāk ļoti bieži priekšā; piem.: mājas jumss slihts, bet naudas nav ar ko samaksēt remontu, tad jāpārdo vai nu kāda cita manta, vai ja tas nav pati māja. Par nelikumīgu īpašumu pārdošanu, nepiln-gadīgais var sūdzēt viena gada laikā pēc pilngadības sasniegšanas. Ja aiz-bildnis izlicis priekš aizbilstamā naudu, tad tā jāatlīdzina kopā ar pro-centiem. Aizbildnis dabū arī atlīdzību, bet pēc zemnieka likumiem at-līdzī-bu nedabū. Pēc Vidzemes pilsētu tiesībām atlīdzību noteic bāriņu tiesa, bet

pēc Vidzemes un Kurzemes zemes tiesībām aizbildnim saņem 5% (pieci) no gada netto ienākumiem.

Līdzzaizbildnība.

Loti bieži nāk priekšā tādi gadījumi, kad tiek iecelti vairāki aizbildni, tad rodas līdzzaizbildnība. Te varbūt vai nu, kad aizbildniem norādīts katram savs darba lauks; piem.: vienam jāuzrauga nams pilsētā, otram māja, uz laukiem, vai nu kā kopīgi jāpārvalda viens īpašums. Ja jāuzrauga viens īpašums, tad pienam, ka katram aizbildnim pieder pilnīga patstāvība. Viņš var slēgt atlautu darījumu otram neprasot un tie ir spēkā, ja otru aizbildnis neprotē. Abu aizbildņu vienošanās nepieciešama, ja iet runa par aizbildnības izbeigšanos, tad viņi atbild solidari.

Aizgādība.

Tas ir pilnīgi līdzīgs institūts aizbildniecībai, izšķirība ir tikai pēc iekšējās būtības. Aizbildniecība par nepilngadīgu personām, bet aizgādība par pilngadīgu personām. Aizbildnībā aizbildnim darīšana ar divi elementiem: personisko un mantisko, bet aizgādībā tikai ar mantisko, jāgādā par tādu personu mantu, kurām gādība nepieciešama. Aizgādības veidi: 1) Aizgādība par vājprātīgiem (garā slimiem); 2) aizgādība par izšķērdētāju; 3) Par prombūtnē esošas personas mantu; 4) aizgādība par mantojumu vai mantojuma masu; 5) aizgādība par konkursa masu. Aizgādības pieņemšana notiek pēc tiem pašiem likumiem, kas aizbildniecībai. Izšķērdētāji var noslēgt tādas darījumus, kas nāk viņam par labu. Aizgādība par prombūtnē esošas personas mantu notiek nevis trešo personu interesēs, bet gan promesošas personas interesēs. Nevar kreditori pārdot promesošas personas mantu. Aizgādība par prombūtnē esošu izbeidzās: 1) kad persona atgriežas; 2) kad viņa mirst; 3) kad uz tiesas spriedumu tiek atzīta par mirušu. Aizgādība atlīdzība: viņš dabū atlīdzību pēc tiesas ieskata, sakarā ar pūlēm un mantu par kuru viņš gādā. Visbiežāk nosaka, ka viņš saņem 3% no gada tīrā (neto) ienākuma. Var arī saņemt viereizēfi, tad aizgādnis dabū 2% (divi) no visas mantas, tad tā Kurzemē. Mantojumu masas aizgādnis arī dabū atlīdzību, pēc tiesas ieskata, bet ne vairāk kā 5% no gada (neto) ienākuma.

MANTOJUMU TIESĪBAS.

(Nasliedstvennoe pravo, Erb-recht). Šīs ir vissarežģītākās tiesības. Viņās ietilpst visas iepriekš apskatītās tiesības. Liela nozīme šai tiesībā gimenes tiesībām, jo mantinieks ir tuvākā persona no gimenes vidus. I. Mantojumu tiesības no objektīvā viedokļa: mantu tiesības ir to tiesiskā normu kopība, kuras noteic mirušā mantisko tiesisko attiecību pāreju uz viņa pēcnācējiem. II. No subjektīvā viedokļa: mantojumu tiesības ir tiesības iestāties mirušā mantiski tiesiskās attiecībās.

Persona, kura nomirst, tiek saukta par mantojuma atstājēju, un persona, kas saņem mantojumu par mantinieku, beidzot to mantisko attiecību kopību sauc (arī parādus) par mantojumu (Nasliedstvo, Erbschaft). Ir izsacības domas, mantojumu tiesībām pavisam nevajadzētu pastāvēt. Tā sacīja komunisti. Visās valstīs tomēr mantošanas tiesības ir spēkā. Mantošanu tiesību vēsture. Pēc Romiešu uzskata mirējs nevarēja neatstāt pēcnācējus, ja viņam bērnu nebija, tad bija jāpieņem svešs bērns. Tāpēc pie romiešiem attīstījās adopcijas tiesība. Daudz svarīgāka par personisko attiecību šē ir mantiskā attiecība. Agrāk, kad nebija atsevišķai personai sava manta, tad pēc mirēja, viņa mantu pārņēma cilts. Bet kad laudis kļuva bagātāki, tad ka tāda manta taptu izputināta, tas būtu nepraktiski. Romieši mirēja mantu uzskatīja par nevienam nepiederošu, kas viņu sagrauj, tam pieder. Tomēr radās personas, kas bija ieinteresētas, lai manta paliek vienā kopīgā masā. Šīs personas bija kreditori. Nevar jau zināt, cik ilgi otra persona dzīvos, un ja ar viņas nāvi mirst arī mantiskā attiecība, tad nevarēja ar otru personu nekādos darījumos stāties, bet ja mantiskās attiecības paliek arī pēc personas nāves, tad stāties ar viņu darījumos droša lieta. Kurzemes mantojumu tiesības ļoti līdzīgas romiešu mantojumu tiesībām, bet Vidzemē jau nāk klāt daudz no vācu tiesībām. Mums mantošanas tiesībās ļoti sarežģīti noteikumi. Bieži vien par vienu tematu kādi astoņi noteikumi. Tad vēl nāk klāt Piltenes tiesības. Tas nav priekš tādas mājas valsts, kā Latvija dabiski. Vismazāk nošķiras Vidzemes pilsētu tiesības ar savām mantošanas tiesībām. Persona mirusi, tagad notiek mantiski tiesisko attiecību pāreja. Viņa principā mēdz būt tāda, ka uz mantinieku pāriet visa mantojuma atstājēja tiesību un saistību kopība kā viens vesels. Tā ir universalā sukcesija.

Universāla sukcesija ir tāda sukcesija, vai tiesību pāreja, kur pāriet kā viens vesels ar vienu aktu uz jauno tiesību ieguvēju (visu mantojuma atstājēja tiesību un saistību kopību).

Līdz ar mantojuma aktu pāriet atbildība arī par mantojuma parādiem un saistībām, pie kam pāriet neaprobežotā veidā t.s. universal atbildība.

Aktivs 10.000.- mantoj. atstājējs Mantineiks

Pass. 15.000.-

000 parāda. Šis pioci tūkstoši, mantniekam jāpieliok no savas kabatas. Var jau arī mantojuma nopieņot. Pie tādās kārtības pieturās visi Eirōpas kodeksi. Tāda atbildība izdevīga kreditoriem, bet neizdevīga mantniekiem. Pie mantošanas nodošana nav vajadzīga. Pat koroborācija tūlīn nav nepieciešama, to var iedarīt vēlāk. Likums pie mantošanas saka visu jau priekšā.

Tiesības, kuras nepāriet: 1) Visas personiskās attiecības (piem.: vīro mirst, kā tad viņu attiecības ar sievu var pāriet uz kādu citu personu?) 2) Visas tās saistības, kurām mantiski-tiesiska nozīme (piem.: pilnv. pie sabiedrisku līgumu slēgšanas u.c.) 3) Atbildība par pārkāpumiem. Var būt arī vairāki mantnieki. Ir ideja, ka atram mantniekam tiesība uz visu mantojumu; ja nē: ja divi mantnieki un viens nomirst. Katrs atsevišķi mantisku labumu nedabū, katrs nes sevī tiesību uz visu mantojumu.

Citi subcesijas veidi. Singularā subcesija, kad mantojuma atstājējs piešķir kādai personai atsevišķu mantisku labumu, ne visu mantu; piem.: ziņāmu naudas sumu, vai lietu, prasījumu. Tādu piešķiršanu sauc par legalu - novēli (otkaz, Vermächtniss). Uz kāda pamata personu aicina kļūt par mantnieku. Mantojumu tiesību attīstības gaita. Ir divi principi: 1) sabiedriskais un 2) individuālais. Pirmais princips ir vecāks. Vēlākā laikā, kad īpašums kļūst par privātu, nāk klāt otrs princips. Pēc pirmā principa arī mirōjs vēl nav noteicējs, bet ģimene, agrāk cilts. Vēlāk sāk atzīt, ka mirōjam ir tiesība noteikt par savu mantu. Vecākā tiesībās mantošanai ir divi pamati: 1) uz likuma pamata un 2) testamentu. Jaunās tiesībās nāk klāt trešais pamats: 3) mantījums uz līguma pamata. Pēc mūsu tiesībām visā trīs mantošanas veidi spēkā. Ja mantojumu atstāj ir ar līgumu ir testamentu, tad mantojums uz līguma pamata ir stingrāks, priekšroka līgumam, bet testamentā noteiktais nodabū svāra. Vienalga vai testaments taisīts agrāk kā līgums, vai vēlāk. Ja līgums attiecās uz nekustamu mantu, tad tas jāievēd zemes grāmatās. Ja ir divi testamenti, tad spēkā vēlāk taisītais. Vidzemē šio visi trīs veidi var pastāvēt reizē. Viens mantnieks uz līguma pamata, otrs - testaments, bet trešais uz likuma pamata. Pirmā vietā stāv līgums - otrs testaments, bet ja nav ne līguma ne testaments, tad mantošanu nosaka likums. Kurzemē var pastāvēt tikai divi reizē vai nu: 1) testaments ar līgumu vai 2) likums ar līgumu. Dažreiz likums ierobežc testatora (testaments taisītāja) gribu, lai viņš kādu untumu dēļ neatrauj mantojumu; piem.: uzturu. Likums nosaka neatraidāmos mantniekus un tiem pieder neatņemamā daļa, t.s. minimalā daļa, kura mantojuma atstājējam jāpiešķir saviem mantniekiem. Tādas tiesības spēkā pēc Kurzemes tiesībām un Vidzemes zemnieku tiesībām. Neatņemama mantojuma daļa atkarīga no mantnieku skaita. Kurzemē, ja mantnieki četri, tad neatņemama daļa iztaisa vienu trešo daļu (1/3) no mantojuma. Ja tēda daļa nav piešķirta, tad tas, kam tiesība uz tādu daļu, var testamentu apstrīdēt. Viņš var apstrīdēt arī mantojuma atstājēja dāvinājumus. Kā mantnieku aicina; kā mantojums atklājas. Normālais gadījums, kad persona mirst vai kad izsludina par mirōšu un tad persona zaudē visas ģimenes tiesības, tad viņas tiesības pāriet uz mantniekiem. Mantnieks ir tā persona, kas iecelta par tēdu vai nu uz līguma, testaments vai likuma pamata, tikai ar nosacījumu, ka viņai mantojumu atklāšanās laikā jābūt dzīvai. Varbūt arī bērns mātes mīst, ja viņš piedzimst dzīvs, tad tas skaitēs par mantnieku no ieņemšanas momenta.

Mantošana uz likuma pamata.

1) Uz likuma pamata aicina mantniekus, ja nav cita pamata, ne līguma, ne testaments; 2) Vidzemē uz likuma pamata aicina arī tad, ja ar testamentu nav novēlēta visa manta; 3) ja testaments vai līgums ir, bet atzīti par spēkā neesošiem; 4) ja līgumā vai testamentā noteiktais mantnieks atsakās no mantojuma. Vispār šie jautājums ļoti sarežģīti. Likums nokārto šādos trijos gadījumos: 1) likums nokārto attiecības par pārdzīvojošo laulāto; 2) starp aginsradniekiem un 3) ja nav ne laulātā, ne asins radnieku, tad manto valsts.

Laulātais. Noteikumi, kā manto laulātais ļoti raibi; sevišķi pēc zemnieku tiesībām. Atkarājās arī no tā vai laulātais paliek ar, vai bez bērniem. Mantošana pēc Vidzemes zemes tiesībām. Mantošanu ir dažāda, vai manto tēvs, vai māte, ar vai bez bērniem: 1) Bez bērnuentrautnei ir tiesība pārvaldīt turēt un lietot vīra īpašumu viena gada laikā, šo gadu sauc par "sēru gadu". Pilsētās tēdu sēru gadu nav. 2) Viņa saņem atpakaļ savu laulībā ieņasto mantu, izņemot pēru, kura vietā tā dabū mantojums kustamu mantu. Pēc gada jāiet no vīra mantas projām. (mantas apvienība.) Attrautais māte, par tēdu uzslata arī tēdu, lūgal ir vai nu lūgalis, vai adoptēti bērni: 1) At-

raitne dabū tiesību pārvaldīt un lietot mantojumu bez termiņa. Šīs tiesības izbeidzās, kas viņa jāte to grib. Viņa nevar tikai nekustamu īpašumu atsavināt; 2) viņa dabū savu laulātā ienesto un visu kustamu mantu; 3) viņa dabū no nekustamiem īpašumiem bērna daļu. Pēc mūsu tiesībām vērni dabū vienādas daļas neskatoties uz dzimumu; 4) viņai ir tiesība uz bērna daļu no pārādu prasījumiem. Pēc zemes tiesībām, bezbērnu atraitne nekādu sēru gadu ne dabū. Bezbērnu atraitne manto pusi no visas mantas (viņas stāvoklis ļoti labs) Atraitne-māte pārvalda tāpat kā aizbildnis vīra mantu, bet tikai, ja bāriņu tiesa atļauj - un tikai līdz vecākā dēla pilngadībai, vai meitas iziešanai pie vīra.

Ko manto atraitnis.

Bezbērnu atraitniņā pākrīt ienestā manta, jo vīrietim tādas ienestās mantas nav: 1) viņš dabū kustamu mantu un gada laikā pārvalda un lieto mantojumu. Atraitnis tēvs dabū tiesību mantojumu lietot līdz bērnu pilngadībai, bet bērna daļu viņš nedabū, dabū tikai kustamu mantu. Vispār bezbērnu atraitnis pielīdzināms bezbērnu atraitnei. Atraitnis - tēvs pielīdzināts pilnīgi atraitnei-mātei. Viņš pārvalda mantojumu līdz bērnu pilngadībai un pie dalīšanas dabū bērna daļu, izņemot, no mirušās sievas drēbēm viņš neko nedabū.

Kurzemes zemes tiesībās - bezbērnu atraitnes jēdziens identisks ar Vidzemes bezbērnu atraitni: 1) viņa dabū tiesību uz "sēru gadu"; 2) tiesību uz ienesto mantu un 3) pusi no pārēja mantojuma. Viņa labāk nostādīta kā bezbērnu atraitne pēc Vidzemes tiesībām. Viņa pieskaitīta pie neatraidāmiem mantiniekiem. Atraitne - māte paliek vīra mantojamā līdz bērnu pilngadībai. Kad mantojumu izdala, tad viņa dabū vai nu savu ienesto mantu, vai bērna daļu, bet ne abas, kā tas Vidzemē. Bezbērnu atraitnis dabū pusi no mantojuma. Atraitnis - tēvs dabū sievas mantojuma pārvaldīšanu un lietošanu līdz bērnu pilngadībai. Pie sadalīšanas viņš dabū bērna daļu. Viņš tagad neatraidāms mantinieks un dabū pusi no mantojuma.

Pēc Vidzemes pilsētu tiesībām. Te sēru gada nav! Ja atraitne vai atraitnis paliek bez bērniem, tad radnieki var prasīt tūlītēju mantas dalīšanu. Tad bezbērnu atraitne dabū pusi no visas mantas. Ja mirst sieva, (bezbērnu pāris), tad vīrs dabū divi trešdaļas no visa mantojuma, bet sievas radi tikai 1/3. Atraitne-māte. Mantas kas bijusi kopībā nesaskīst, bet starp pārdzīvojušo laulāto un bērniem paliek turpināmā mantas kopībā. (pārdzīvojuš. imuščestv. ob.) Pā turpinās līdz jaunai laulībai, vai arī līdz māte atsakās. Viņa mantojumu lieto bez "norēķina". Arī laulības gadījumā viņa mantu var lietot līdz bērnu pilngadīgai. Pārvaldīšanas tiesības viņai pieder tikai tad, ja bāriņu tiesa viņu par tādu iecēlusi. Ja viņa iestājas otrā laulībā un ar pirmās laulības bērniem nav mantojumu laikā nokārtojusi, tad viņa zaudē tiesību uz mantošanu no pirmā vīra. Kad mantu sadala, tad ja atraitne paliek ar vienu bērnu, tad viņa dabū pusi no mantojuma, bet ja vairāki bērni, tad viņa dabū vienu trešo daļu mantojuma. Bezbērnu atraitne arī paliek turpināmā mantas kopībā, bet viņš ir arī aizbildnis. (Kā māti tā tēvu bērni pie dalīšanas nevar piespiest.) Atraitnis-tēvs, ja viens bērns, tad tēvs dabū divi trešdaļas mantojuma, bet ir trīs un vairāki bērni, tad viņš dabū pusi mantojuma un nekad mazāk. Asins radniekus aicina vai nu līdzās laulātiem, vai ja laulāto nav, tad viņus aicina kā pirmos. Radniecību nodibina ar to, ka viena persona izcēlusēs no otras. Adoptētais no mantiniekiem nemanto. Asins radnieku dažreiz paliek ļoti daudz; visus pie mantojuma aicināt nevar, tādēļ jau no romiešu laikiem izšķir četras šķiras. Natrā šķirā manto tuvākā pakāpe; no otras šķiras nemanto, kānēr nav izslēgta visa pirmā šķira un atkal trešā nemanto, kānēr vēl kads no otrās šķiras. Tagad daudz runā, vai ir pamats, ka asins radniekus pielaiž pie mantojuma līdz bezgalībai. Mūsu tiesībās to pielaiž. Tālos mantiniekus nedz saukt par "smejas mantiniekiem". Tādu mantu vajadzētu mantot valstij. Pēc franču likuma manto tikai līdz 12 pakāpei. Pēc Sveices līdz otrai palentalei - tāda līnija kas cēlusies no viena zināma cilvēka. II palentale no 1 personas tēva, III palentale no 1 personas tēva tēva.

Asins radnieku šķiras: 1) visi lejup ejošā līnijā. Ja starp viņiem un mantojuma atstājēja nav starpā cita persona! Tādi radi ir bērni, bērnu bērni, u. t. t. 2) Visi augšup ejošā līnijā; b) brāļi un māsas; c) mirušo brāļu un masu bērni (bet ne viņu bērnu bērni.). 3) Pusbrāļi un pusbāses un mirušo pusbrāļi un pusbāsu bērni; 4) visi pārējie radnieki, kas neietilpst pirmās šķirās. Te nav no svāra vai pilna vai pusradnie cība. Kā mantojums tiek sadalīts radu starpā: pirmā šķira mantojumu daļa uz galvām un ciltīm. Tiesību stāties savā priekšgājēja vietā, sauc par representācijas tiesību, vai pārstāvību. Pie pirmās šķiras representācija pastāv līdz bezgalībai, bet II šķirai jau tikai bērni bauda šīs tiesības, bērnu bērni vairs ne. Vispār tuvākā radniecība izslēdz attālāko. II šķiras pēc Vidzemes zemnieku tiesībām manto arī bērnu bērni.

Neatraidāmi mantinieki Kurzemē: Pēc Kurzemes tiesībām pastāv personas,

kurām tiesība uz savu neatņemamu mantojuma daļu. Tās ir sekošas personas: 1) visi lejup ejošie un augšup ejošie mantinieki, un visi brāļi un māšas (tikai pilni rādī) un tikai, ja viņi testamentā apiet, tad viņi var testamentu apstrīdēt. Neatņemama daļa, ja ir četri amtinieki, iztaisa vienu trešo daļu no visa mantojuma; ja 5 mantinieki, tad viena puse. Neatņemamā daļā jāierēķina arī viss, ko viņš jau dabūjis; piem.: dāvinājums. Pēc Vidzemes zemes tiesībām neatņemamā daļa ir viena ceturtdaļa. Bez mantinieku manta ir: 1) ja nav ne laulāto ne asins radnieku. Ja asins radnieku nav tad laulātais manto visu mantu, valsts tadā gadījumā nemanto; 2) ja mantinieki likumīgā laikā nepieteicas; 3) ja mantinieki nespēj mantojumu pieņemt. Vispārējos gadījumos manto valsts. Viņai arī tāpat kā kaut kurai personai jāapstiprinās mantojumu tiesības.

T e s t a m e n t s.

Kad manto uz kāda pēdējās gribas rīkojuma pamata, tad galvenais ir testaments. Ir vēl arī citi mantojuma līgumi, līdzīgi testamentam; piem.: kodicils, ļoti līdzīgs testamentam. Kurzemē ar kodicilu netiek iecelti mantinieki. Vidzemē par kodicilu sauc (pēc Vidzemes tiesībām) kaut kuru papildinājumu pie agrāk taisītā testamenta. Testamentu var taisīt kaut kura darbības spējīga persona, ja viņa savu gribu var skaidri izteikt. Persona, kas prāt rakstīt un ir darbības spējīga, var taisīt testamentu. Mēmais ir darbības spējīga, bet testamentu nevar taisīt, jo viņš nevar skaidri savu gribu izteikt, bet ja viņš gājis kurlmēmo skolā, un kā nekā iemācījies izteikt savu gribu, tad viņš var testamentu taisīt. Garā vājais var taisīt testamentu gaišos starpbrīžos, bet tas tad jāpierāda. Testamentu nevar taisīt: 1) Kōpilngadīgi (pat arī vecāku un aizbildņu atļauja nekō nepalīdz); 2) Vidzemē precōta sievietē bez padomdevēja; 3) Izšķērdētāji. Juridiskā persona mantojumu gan var saņemt, bet testamentu nevar taisīt. Tas noteikts statutos. Juridiska persona jau arī nemirst, bet izbeidzās. Tā kā testaments tiesisks dokuments, tad vajadzīga brīva griba. (Kurzemē sievietei asistenta nevajaga) Nepieciešami, lai būtu griba. Gribas nav ja persona darbojas zem spaidiem; pa jokam vai tikai simulē un ja persona pielaiž svarīgu maldību.

Griba ir, bet nav brīvi izteikta: 1) zem draudu iespaida; 2) zem viltus vai maldinājuma. Tādi testamenti, kad gribas nav ir spēkā neesoši, bet kur griba piespiesta apstrīgami. Griba jāizteic gaiši un skaidri. Ja izteikts nekādi, tad tas jānovērs, iztulkojot, bet ja pavisam nevar saprast, tad to atzīst par nerakstītu. Mantnieka vārdu var arī testamentā nenosaukt, bet norādīt uz kādu citu dokumentu, kurā viņa vārds minēts. Ja kāds mirst un nosaka kādu personu, kura lai pēc viņa nāves izvēl mantu, tad Vidzemē tai personai ir tiesība to izdarīt, bet Kurzemē ne. Pie testamenta likums prasa, lai griba būtu izteikta zināmā formā. Mūsu likums prasa vieglu formu. Citās tiesībās viņš nenaz formas neprasija. Testamentus iedala: 1) publiskos un 2) privātos. Publiskis ir notāra taisīts; privātais testaments, kas taisīts mājās. Arī pēc notāra nepieciešami liecinieki, proti - trīs. (ja taisa sieva priekš vīra testamentu, tad jābūt piecām personām, bez notāra). Testamentu ieraksta notāra aktu grāmatā un viņš tiek uzglabāts zemes gramatu nodaļā. Interesētās personas dabū tikai izrakstus, kas vienlīdzīgi ar originēlu spēkā.

P r i v ā t a i s t e s t a m e n t s.

Galvenais testaments mērķis izteikt skaidri mantojuma atstājēja gribu. (ja to viņš panāk, tad ideāls testaments, bet cik tādu ir?) Lai to garantētu vajadzīgi liecinieki. Izšķir: vienkāršos privātos un privilēģētos privātos testamentus. Lieciniekiem jābūt: 1) noteikti uzaicinātiem testaments lieciniekiem; 2) viņiem jābūt vienā laikā klāt; 3) viņiem jāpiedalās laborātīgi; 4) lieciniekiem jābūt spējīgiem būt par testaments lieciniekiem. Nespējīgi ir tādi liecinieki, kuri vispār nespējīgi būt par lieciniekiem. Nespējīgi tādi, kas nespēj pārliecināties par mantojuma atstājēja identitāti un personas, kurām likumdevējs pilnīgi neuzticās. Piem.: aklo, kurlme, un mēmie, vai arī personas afekta stāvoklī (piem.: piedzēris) nevar būt par liecinieku. Nevar būt: 2) izšķērdētāji; 3) kam atņemtas tiesības un priekšrocības; 4) nevar būt tie, kas testamentā iecelti par mantiniekiem, arī legatāriji, jo viņiem testaments saturs zināms; 5) principi nevar būt sievietes, tās pielaižamas tikai tad, ja vīrieši nav dabūjami. Bauskā vajaga 3 lieciniekus, Jelgavā pat 5. Vienkāršos testamentus iedala: rakstiskos un mutiskos.

Rakstiskais privātais testaments. Nav vajadzīgs, lai pats testators rakstītu. Viņa vietā var rakstīt cita persona, liecinieku klātbūtnē. Viņš var tikai dot savu parakstu, kas arī lieciniekiem jāapliecina. Ar pašu roku rakstīts testaments nav jāparraksta (bet katrs jau parakstīs). Ja testaments uzsākts, bet nav pabeigts, tad viņš nav spēkā. Bet ja tikai kāds rīkojums gribojis dot vēlāk, un tie izpalikuši, tad testaments ir spēkā esošs.

Pēc zemnieku tiesībām: ja testators nemak rakstīt, testamenta rakstītājam vajaga būt personai, kura bauda sabiedrībasuzticību; tādi pa laikam bijuši: mācītāji, skolotāji un vietējās pašvaldības priekšstāji.

Mutiskais testaments: Šo vajadzīgi stiprāki noteikumi, jo viņš ir nedrošāks. Paliek tikai liecinieki, kas dzirdējuši, ko miršis sacījis. Lieciniekus nopratina zem zverasta. Pis rakstiskā testamenta lieciniekus pratinā zem zverasta tikai tad, ja ieinteresētas personas testamentu apstrīd.

Priviligētie testamenti.

Tā sauc šos testamentus par to, ka no viņiem neprasa nekādu formu. Viņi ir pielaisti tikai spaidu štāvokļos, kad vairs nevar nodibināt testamentu ar lieciniekiem. Izšķir: 1) kara vīru testaments - kara gadījumā; 2) trūcīgu laucinieku testaments (šis gan maz krīt svarā); 3) vispārēju spaidu un brīesmu laikā; piem.: pilsēta ielenkta, kad vairs nevar pat uz otru māju tikt. Pie priviligiētiem testamentiem pieskaitīti arī mājas testamenti, ja viņi nodoti notara glabāšanā, bet ja no notara izņem, tad vairs par tiem noskaitās.

Testamenta saturs.

Testamenta galvenais saturs ir mantinieku iecelšana. Pēc Kurzemes tiesībām, ja mantinieks testamentā nav iecelts, tad viņš pavisam mantinieks nav, bet mantinieks ir vajadzīgs, jo viņš turpina mirušā mantisko personību. Vidzemē testamentā var arī nebūt iecelts mantinieks, bet kad tikai piešķirti atseviski novēlējumi - legāti. Mantinieku iecelšana

Mantinieku iecelšana.

Viņa nav ne ar ko aprobežota. Aprobežojums atkarājās no testatora paša. Viņš var mantiniekam uzlikt nosacījumus (piem.: sieva manto visu mantu tikai tad, ja viņa otreiz neprecās). Pretlikumīgi, prettikumīgi nosacījumi tiek uzskatīti kā neuzrakstīti; viņu dēļ testaments spēkā iespējams uzlikt mantiniekiem dažādus pienākumus. Kurzemē tādu testamentu sauc par kodicilu, kur nav noteikti mantinieki un nosacījums - pienākums jāizpilda likumīgam (iem) mantiniekam(iem).

S u b s t i t u c i j a.

Testatoram var rasties rūpes, vai viņa mantinieks tiešām klūs par mantinieku. Viņš var vai nu nomirt, vai mantojuma atklāšanas laikā būt ne-spējīgs mantojumu saņemt. Tādēļ pirmam mantiniekam, ja viņš nevar vai nogrib mantojumu pieņemt, iecel substitātu, kas manto viņa vietā.

1) substitucija ir testatora rīkojums, ar kuru viņš pirmieceltam mantiniekam kā pēcnācēju iecel citu mantinieku tam gadījumam, kad pirmieceltais mantinieks nevar vai negrib mantojumu pieņemt. Ja testamentā ir noteikti tikai viens mantinieks (tas ir parastais testaments) tad to sauc par Vulgāro substituciju. 2) Pupilar substitucija: kad iecel tādu mantinieku, kas mantojumu jau ieguvis un tad, ja pirmais mantinieks, kas jau ieguvis mantojumu, būtu nepilngadīgs, vai viņš klūtu garā vājš, - tam iecel jaunu mantinieku. Pēc mūsu tiesībām pielaista ar šīs substitucija, bet tikai stipri aprobežota. To atļauts iecelt tikai vecākiem saviem bērniem, ja tie, viņiem miršot, būtu nepilngadīgi vai garā vāji. Tas attiecas tikai uz to mantu, kas pieder vecākiem, bet kas jau bērniem pašiem pieder, uz to pupilar substitucija neattiecas. Viņa praksē nāk ļoti maz priekšā.

Savstarpējais testaments.

Savstarpējais testaments ir tāds divu personu ar vienu aktu taisīts testaments, kurā viņas viena otru iecel par mantiniekiem. Un ja savstarpējais testaments taisīts, tā ka viena mantinieka spēks atkarājās no tā, ka paliek spēkā otra mantinieka iecelšana, tad tādu testamentu sauc par korespektīvu testamentu. Katram iz tiesība atsacīties no otra mantojuma. Laulāto draugu testaments Vidzemē tiek uzskatīts par korespektīvu testamentu. Sevišķi bieži viņš tiek slēgts Vidzemes pilsētās. Tas tādēļ lai manta paliktu pašiem laulātiem - viena nāves gadījumā. Viņā nav līgums, jo neviens nav saistīts: katrs var atteikties. Vēl var novēlēt legātu: kad novēl katrai personai atsevišķu lietu no mantojuma; piem.: naudas sumu, kādu priekšmetu vai kādu atsevišķu tiesību. Legāts ir singular subsesija, uz viņu mantojama atstājēja parādi nepāriet. Legātu var nodibināt ar testamentu vai kodicilu kā Vidzemē, tā Kurzemē. Legāta priekšmets var būt gandrīz viss: 1) individuēli apzīmēta lieta; 2) pēc šķiras apzīmēta lieta; 3) atvietošanas lietas (tādās visbiežāk novēl naudā); 4) lietu kopība un 5) dažas tiesības un prasījumi.

Dāvinājums nāves gadījumā: tas ir tādssdāvinājums, kurš tiek noslēgts starp divām personām viņām dzīvojot. Šis dāvinājums tiek noslēgts nemot vērā vienas personas nāvi. Un tikai ar šīs personas nāvi viņš galīgi nodibinājās. Viņa būtība pastāv iekš tam, ka katrā zinā nepieciešams, lai apdāvinātais pārdzīvo apdāvinātāju, bet ja viņš mirst pirmais, tad dāvinājums nav spēkā. Dāvinājums nav saistīts ar nosacījumu, bet tikai darīts akkarīgs no zināma apstākļa. Ir nezināms vai viņš kā darījums nāks spēkā, vai no. Dāvinātājs līdz nāvei var atsaukt dāvinājumu. Var arī no dāvinājuma atsaukšanas atteikties! Dāvinājumu var izpildīt tūlīt vai pēc dāvinātāja nāves.

Bet ja dāvinājums izpildīts pirms dāvinātāja nāves un apdāvinātais nomirst tad dāvinātāja mantinieki var dāvanu atprasīt ar visiem augliem. Dāvinājums nāves gadījumā: kad dāvinātājs atrodas nāves briesmās, bet viņš no tām izglabjas, tad dāvinājums atkrīt. Likums šim dāvinājumam prasa zināmu formu: kurzemē prasa - notarielo formu, pēc zemnieku tiesībām vajadzīgs noslēgt rakstiski divu liecinieku klātbūtnē. Tomēr vispār abās teritorijās forma nav paredzēta. Tikai Vidzemes pilsētās mutisks dāvinājums nav spēkā.

Testamenta atsaukšana.

Testamentu var atsaukt divējādi: 1) taisot jaunu testamentu, 2) vado tieši atsaucot. Ja taisa jaunu testamentu, tad, cik tāla viņam likumīgs spēks, vecais testaments uzskatams par atceltu, (tāpat kā jauns likums atceļ agrāko). Izņemot to gadījumu, ja testators pats gribējis, lai jaunais testaments nostātos vecam blakus - tad ir spēkā abi testamenti. Tas tad, ja viņi abi saskan, bet ja ne, tad abi ir spēkā neesot. Ja jaunais izrādās nederīgs, tad vecais jau visos laikos nederīgs. Notarieli taisītu testamentu var atcelt arī ar vienkāršu testamentu. Testamentu var arī atsaukt, netaisot jaunu testamentu: 1) var atsaukt mutiski divu liecinieku klātbūtnē. 2) rakstiski atkaut vai nu pie notara, vai divu liecinieku klātbūtnē. Ja testamentu, kas bijis notara glabāšanā, izņem, atprasa notaram, kad viņš spēkā kā privāts testaments. Ja testamentu iznīcina atcelšanas nolūkā, tad ar to atcelts arī viņas saturs. Ja viņš nejauši gājis zudumā, viņš neskaitās ka iznīcināts. Vajaga tikai lieciniekus, lai viņa saturu atjaunotu. To var darīt tikai testators. Trešo personu iespaids uz testamentu: Viņam ir tiesība testamentu apstrīdēt. Bet šīs tiesības pieder pīkai tuvākiem, likumīgām mantiniekiem, ja viņas neapstrīd - citas personas to nevar apstrīdēt.

Mantojuma līgums.

Mantojuma līgums ir divpusējs gribas rīkojums, testaments vienpusējs. Ja mantojuma līgums konkurē ar testamentu, virsroku ņem mantojuma līgums. Mantojuma līgums ir vienosmās, ar kuru tiek nodibināts mantošanas tiesības citiem vārdiem: tas ir līgums par mantinieka iecelšanu. Viņa īpatnība: no vienas puses viņš ir līgums, no otras - pēcnāves līgums. Personām, kas šādu līgumu noslēdz, vajadzīgs, lai viņas būtu spējīgas tādu noslēgt, un līguma priekšmetam jābūt tādām, par kuru katram tiesība līgumu slēgt. Pēc visām ņemes tiesībām viņam tiek prasīta testaments forma; pēc Vidzemes pilsētas tiesībām - notariela forma. Ja tāds līgums attiecās uz nekustamu īpašumu, viņš jāieved zemes grāmatās - jākoroborē. Mantojuma līgums, tāpat kā kaut ku darījums, nāves gadījumā atkrīt, ja mantinieks mirst pirms mantojuma atstājēja. Kā mantojumu iegūst un kādas tam sekas: mantojuma atklājās, kad mantojuma atstājējs mirst, vai kad tiek izsludināts par mirusu, vai arī kad viņam tiek atņemta visas tiesības. Ja kādam jāatdod "mūka solījums", arī tad mantojumu atklājas. Ja mantinieks nav klāt pie mantojuma, viņa atklāšanas laikā vai ja ir tikai daži, tad tiesa spēr aizsardzības soļus, aprakstot mantojumu uz mētiesas rīkojuma. Par mantojumu iecel aigādni. Tiesa uzaicina ieinteresētās personas, kurām būtu no mantojuma kādas prasības, lai ierodas sešu mēnešu laikā. Personas, kurās tai laikā pieteikusās, pierādot savas tiesības, tiek apstiprinātas par mantiniekiem. Ja mirējs atstāj tikai rīkojumu, tad jāiesniedz tūlī tiesā - miertiesā vai Apgabaltiesā atkarībā no mantojuma vērtību. Arī tad tiesa izsludina, lai pieteicās ieinteresētās personas. Noteiktam terminam notekot, tiesa atzīst testamentu par spēkā gājušu. Tad viņš ir tik pat kā likums: viņš tiek izsludināts likumu krājumā, kā kaut kura likums. Kad kādu personu aicina par mantinieku, viņa var mantojumu pieņemt vai no tā atsacīties. Ir divi sistēmas: "pīņemšanas sistēma un atteikšanās sistēma". Pīņemšanu var izdarīt arī pilnīgi klusējot. Pīņemšanas sistēma ņemta no romiešu tiesībām; atteikšanās no - vācu tiesībām. Var būt arī gadījums, kad persona, kuru aicina par mantinieku, mirst, un paliek nezināms vai viņa mantojumu pieņem vai ne. Tas būtu no svēra tiem, kas mantotu no pirmā mantinieka. Te izlīdzās ar transmisiju. (pārnesana) Apzīm. transmisija ir, kad tiesība pieņemt mantojumu pāriet no pirmā mantinieka, kura miris - neizteicies, uz viņa mantiniekiem. Citiem vārdiem: transmisija ir kāda mantojuma tiesību pārnesana no uz mantojumu aicinātas personas, ja aicinātais mirst pirms noteicējis termins, kura laikā bija jāpīšķir: vai viņš mantojumu pieņem, vai ne - uz viņa mantinieku. Likums prasa: lai mantojumu pieņem vai nu pēc saraksta, vai tāpat vienkārši. Par rakstisku pārņemšanu ieinteresētās personas ir kreditori un legatari. Var būt, ka mantinieks, pats iekritis lielos parādos, ar mantojumu grib tikt no parādiem vaļā. Tas mantojuma atstājēja kreditoriem šādā gadījumā tiem ir tiesība prasīt, lai mantojumu nošķir no mantinieka mantas; tāda pat tiesība - legataram. Kad viss nokārtots, mantojums pieņemts - lieta izbeigta. Lieta izbeidzās parasti tikai tad, ja ir viens mantinieks, bet ja mantinieku vairāk, bieži bez tiesas galā nētieks. Mantojumu sadalīt vai vai nu paši tāpat katrs ņem savu daļu un aiziet, vai arī formēli.

Pīņemuma tiesība: tās ir tiesības, uz kuru pamata katrs atsevišķs mantinieks dabū lielāku daļu - līdz ar līdzmantinieka izstāšanās no mantojuma

Mantinieku atbildība par mantojuma atstājēja parādiem.

Ja mantinieks mantojumu pieņem vienkārši, tad viņš atbild neaprobežotā kārtā par visiem mirušā parādiem (universāla atbildība). Bet viņš var arī no tam glābties.

Inventuras tiesības - beneficium inventarii.

Inventuras tiesības ir : ka mantiniekam ir tiesība pieņemt mantojumu pēc saraksta. Ja mantinieks mantojumu tā pieņem, tad viņš mantojuma var atvilkt apbēdīšanas izdevumus, tiesas izdevumus un vēl citus. Par parādiem viņš atbild par tik, cik viņš no mirušā saņēmis - ar savu mantu viņš tad par mirušā parādiem neatbild.

Redakcijas klūda: 10. lap. p. Pavēlošās normas: ja attiecīgā norma netiek ievērota, tad viņa nav spēkā - nelasīt! Pareizi: ja attiecīga norma netiek ievērota, tad viņai seko - sankcija.

1/2

CIVILTIESĪBU PROGRAMA.

Ievads.

- 1) Tiesības objektīvā un subjektīvā nozīmē. Privātās un publiskās tiesības. Civiltiesību jēdziens. Avoti. Likums un ieradumu tiesības.
- 2) Tiesisko normu veidi. Vispārējās un vietējās normas (pilsētu, lauku zemes tiesības). Citi veidi.
- 3) Tiesisko normu iztulkošana. *Papild., noteik., lēm.*

Vispārējā daļa.

- 4) Personas. Tiesības spēja un darbības spēja. Fiziskā persona. Fiziskās personas sākums un beigas. Darbības spējas ierobežojumi.
- 5) Juridiskā persona. Juridisko personu veidi. Tiesības spēja, darbības spēja. Izcelšanās un izbeigšanās.
- 6) Lietas. Kermeniskās un bezkermeniskās lietas. Lietu kopības. Lietuedalījums (kustamās, nekustamās, atvietojamās, neatvietojamās, patērējamās, nepatērējamās, dalāmās, nedalāmās u. t. t.)
- 7) Juridiski jeb tiesiski fakti. Juridisko faktu veidi. Darbība. Tās veidi. Tiesiski darījumi. To veidi. Tiesiska darījuma nepieciešamie noteikumi: darbības spēja, griba, gribas izteikšana. Tiesisko darījumu forma un saturs.
- 8) Tiesisko darījumu sastāvdaļas. Nejaušās sastāvdaļas: nosacījums, termiņš, uzlikums. Vietniecība un pārstāvība. Tiesisko darījumu nederība (nesamība, apstrīdamība). Tiesisko darījumu iztulkošana.
- 9) Tiesību pārkāpumi un aizskārums. Vaina. Vaina veidi: ļauns nolūks, rupja un viegla neuzmanība.
- 10) Tiesību aizsardzība. Aizsardzības daži veidi: pašpalīdzība, ķīlāšana. Tiesību aizsardzība tiesas ceļā. Prasības. Noilgums.

Lietu tiesības.

- 11) Lietu tiesību veidi. Valdīšana. Valdīšanu veidi. Valdīšanas iegūšana, zaudēšana un aizsardzība.
- 12) Ipašums. jeb īpašuma tiesības. Īpašuma jēdziens. Valsts īpašums, kopīpašums. Īpašumu kopības. Tās veidi. Atvasināta īpašuma iegūšana. Nodošana (tradīcija) un korborācija. Tiesas spriedums.
- 13) Pirmiegūšana: akcesija, okupācija, specifikācija, noilgums.
- 14) Īpašuma sūdzība (vai sūdzība par īpašuma tiesībām) Tās noteikumi un ierobežojumi.
- 15) Zervituti. Zervitutu jēdziens. Zervitutu veidi. Zervitutu izcelšanās, izbeigšanās un aizsardzība.
- 16) Reālzervituti. To veidi. Lauku un ūku zervituti. Personālzervituti. To veidi. Lietošanas tiesības un dzīvokļu tiesības.
- 17) Kīlu tiesības. Jēdziens. Kīlu tiesību veidi. (hipotēka, rokas ķīla, antichretiskās kīlu tiesības). Kīlu tiesību izcelšanās un izbeigšanās.
- 18) Reālnasta. Tās jēdziens. Izcelšanās (vai nodibināšana) un izbeigšanās Īpašuma tiesīga lietošana. Obroka noma un mūža noma. Izpirkšanas tiesības.
- 19) Hipotēku tiesības pamata principi un zemes grāmatas.
- 20) Autoru tiesības. Jēdziens. Autoru tiesību priekšmets. Subjekts. Autoru tiesību saturs. Autoru tiesību izcelšanās, pārēja un izbeigšanās. Autoru tiesību aizsardzība.

Saistību tiesības.

- 21) Saistības jēdziens. Saistības priekšmets.
- 22) Saistība ar vienu subjektu. (katrā pusē) Saistība ar vairākiem subjektiem. Saistība ar nenoteiktu subjektu. Uzrādītāja papīri.
- 23) Saistību izcelšanās. Līgums. Līguma jēdziens un veidi. Līguma noslēgšana. Vina formas un saturs. Līguma un saistības pastiprināšana (ar līgumsodu, ar ķīlu, galvojumiem)
- 24) Saistību pārgrozīšanās. Nokavējums. Prasījuma tālāk došana (cesija) Cesijas nosacījumi. Vinas ierobežojumi.
- 25) Saistību izbeigšanās. Izpildījums (solucija). Ieskaits (kompensācija) Sakritums (konfuzija).

- 26) Atlaidums. Pārjaunojums (novacija). Izlīgums (vai mierlīgums) Tiesas spriedums. Subjekta atkrišana un abi saistību izbeigšanās veidi.
- 27) Aizņēmums. Aizdevums.
- 28) Atvélējums (prekarijs). Glabājums un abi realie līgumi.
- 29) Pirkums; pirkuma līgums. Atbildība par evikciju; trūkumiem un īpašībām. Blakus līgumi pie pirkuma līguma. Pārdosana atklātā izsokē.
- 30) Piegādājuma līgums. Mainas līgums. Normas un īres līgums; (jaunie likumi par telpu īri).
- 31) Darba līgums. Pakalpojuma līgums. Mājamkalpatāju līgums. Uzņēmums. Pāravadājums.
- 32) Sabiedrības līgums.
- 33) Dāvinājums (tikai starp dzīviem).
- 34) Galvojums.
- 35) Pilnvarojums. Svešu lietu vešana bez uzdevuma. Mūža rentes līgums.
- 36) Saistības no tiesību pārkāpumiem.
- 37) Pretlikumīga iedzīvošana. Prasījums uzrādīt lietu.

Ģimenes tiesības.

- 38) Ģimene. Tās jēdziens. Laulība. Tās jēdziens. Laulības noslēgšana; izbeigšanās. Laulāto personiskās attiecības. Laulāto mantiskās attiecības.
- 39) Attiecības starp vecākiem un bērniem. Vecāku vara. Tās izcelšanās (legitimācija, adoptācija). Ar laulības bērnu tiesiskais stāvoklis. Vecāku varas ierobežošana un izbeigšanās. Vecāku un bērnu mantiskās attiecības.
- 40) Aizbildnība. Aizgādība. Tās veidi.

Mantojumu tiesības.

- 41) Mantošanas un mantojuma jēdziens. Mantošanas pamati.
- 42) Mantosana pēc likuma. Pārdaļīvojušā laulātā tiesības. Radnieku mantošanas kārtība. Bezmantinieku manta.
- 43) Mantošana pēc testamenta. Testamenta un kodicila jēdziens. Testamenta taisīšanas spēja. Testamenta forma un saturs. Legāts. Dāvinājums nāves gadījumā.
- 44) Mantošana pēc mantojuma līguma. Šī līguma forma. Izbeigšanās. Mantojuma iegūšana. Mantojuma dalīšana.